

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE

GENÇ WERTHER'İN ACILARI

HASAN ALİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
MAHMURE KAHRAMAN

Genel Yayın: 2322

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifade nin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımından ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımcı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Ali Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE
GENÇ WERTHER'İN AÇILARI

ÖZGÜN ADI
DIE LEIDEN DES JUNGEN WERTHER

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN
MAHMURE KAHRAMAN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2011
Sertifika No: 11213

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

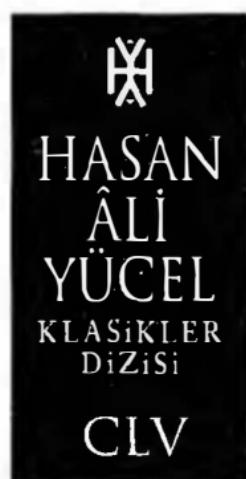
I. BASIM, AĞUSTOS 2011, İSTANBUL
II. BASIM, HAZİRAN 2012, İSTANBUL

ISBN 978-604-360-351-1 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yaynevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

JOHANN WOLFGANG
VON GOETHE
GENÇ WERTHER'İN ACILARI

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
MAHMURE KAHRAMAN

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

Zavallı Werther'in hikâyesi ile ilgili bulabildiğim her şeyi büyük bir titizlikle topladım ve burada size sunuyorum, bu nedenle bana müteşekkir kalacağınızı biliyorum. Onun ruhuna ve kişiliğine hayranlık ve sevgi duymaktan, yazgısına gözyaşı dökmekten kendinizi alamayacaksınız.

Ey güzel insan, sen de onun gibi bir tutkunun esiriysen, onun acıları sana avuntu olsun, eğer yazgından veya kendi hatandan dolayı bir arkadaş bulamıyorsan, bu küçük kitap dostun olsun.

Birinci Kitap

4 Mayıs 1771

Oradan ayrıldığım için öyle mutluyum ki! Değerli dostum, insanın kalbinin anlamak olanaksız bir şey! O kadar sevdiğim, o kadar bağlı olduğum senden uzaklaşıyorum ve bundan mutluluk duyuyorum! Biliyorum, sen bu duygumu hoş göreceksin. Diğer ilişkilerim yazgı tarafından özellikle seçilmiş gibi değil miydi, sırı benim gibi bir yürek kaygı duysun diye? Zavallı Leonore! Ancak ben masumdum. Kız kardeşinin geçit vermez cazibesi beni hoş bir şekilde oyalarken, o zavallı yürekte oluşan sevgi için bir şey yapabilir miydim? Ancak – tamamen masum muyum? Onun duygularını körüklemedim mi? Pek komik olmamasına rağmen, bizi sık sık güldüren onun çok içten sözleri benim için de bir eğlence konusu olmadı mı? Yapmadım mı? – Ah insanların kendinden yakınmaya hakkı olabilir mi! Başaracağım, sevgili dostum, sana söz veriyorum, kendimi düzeltceğim, her zaman yaptığım gibi yazgımızın karşımıza çıkardığı ufak tefek sıkıntıları artık tekrarlayıp durmayacağım; içinde bulduğum anın tadını çıkaracağım, geçmiş benim için geçmişte kalacak. Acının insanların paylaştığı takdirde azalacağı konusunda kuşkusuz haklısan, değerli dostum, keşke insanlar – niçin böyle olduklarını ancak Tanrı bilir! – geçip giden şimdidiyi yaşamak yerine, geçmişte ka

lan bir sıkıntının hatırlarını anımsamak için hayal gücünü bu kadar zorlamasalar.

Anneme onun işini en iyi şekilde halledeceğimi ve bu konuda çok yakında onu bilgilendireceğimi söyle lütfen. Teyzemele konuştum, evde anlatılan kötü kadından çok farklı biri çıktı karşıma. İyi yürekli, cesur ve tez canlı bir kadın. Annemin alamadığı miras payı ile ilgili yakınmalarını ona anlattım; o da bana gerekçelerinden, sebeplerinden ve hangi şartlarla her şeyi, hem de bizim istediğimizden daha fazlasını geri vermeye hazır olduğundan söz etti. – Sözün kısası, şimdi bu konuda başka bir şey yazmak istemiyorum, anneme her şeyin yoluna gireceğini söyle. Ve sevgili dostum, yanlış anlaşılmaların ve tembelliğin, dünyada entrika ve kötülükten belki daha fazla yanlışlığa yol açtığını bu küçük meselede bir kez daha anlamış oldum. En azından entrika ve kötülık daha sık yaşanan şeyler değil.

Bunun dışında kendimi burada çok iyi hissediyorum. Yalnızlık bu cennet yörede kalbim için harikulade bir merhem oldu, gençlik demek olan bu mevsim, çoğunlukla ürperti içindeki yürüyemi tüm zenginliğiyle ısrıtıyor. Her ağaç, her çalılık çiçeklerden bir demet sanki, güzel kokular deryasında oradan oraya süzülebilmek ve bütün yiyecekleri içlerinde bulabilmek için insanın mayıs böceği olası geliyor.

Kent sevimsiz olmasına karşın çevresi anlatılamayacak bir doğa güzelliğine sahip. Bu durum çok güzel bir çeşitlilikle bir-biriyle kesişen ve çok hoş vadiler oluşturan tepelerden birinin üzerinde ölmüş Kont M.'nin bir park yaptırmasına neden olmuş. Park gösterişli değil, daha ilk adımda, planını geometrik düzenle çalışan bir bahçivanın değil, kendi zevki için duyarlı birinin yaptığı hissediliyor. Parktaki yıkık kulübede ruhu için biraz gözyaşı döktüm, burası onun en sevdigi yermiş, aynı zamanda benim de. Yakında bahçenin efendisi olacağım; bahçivanla dost olmam için birkaç gün yetti, bu onun için de iyi olacak.

10 Mayıs

Tüm ruhumu harika bir neşe kapladı, bütün kalbimle haz-
zını yaşadığım tatlı bir bahar sabahı gibi. Yalnızım ve benim
gibi insaflar için yaratılmış bu yörede olmaktan sevinçliyim.
Yeteneğimi kullanamayacak kadar, değerli dostum, mutluyum,
her yönüyle huzurlu bir yaşam duygusu içindeyim. Şu sıralar
resim yapmam mümkün değil, bir çizgi bile çizemiyorum, oysa
ben hiç şu andakinden daha büyük bir ressam olmadım. Etrafımdaki güzel vadi sis içindeyken, gökyüzündeki güneş be-
nım ormanın geçit vermez karanlığına vururken, yalnızca
birkaç ışık ormanın içindeki mabede girerken, ben gürültüy-
le akan derenin kıyısındaki yüksek çayırların arasında uzan-
mışım, toprağa yakın bir noktada bin bir çeşit minik yeşillik
dikkatimi çekiyor; bitkilerin sapları arasında küçük canlılar dün-
yasının viziltisini, minik kurtların ve sineklerin çeşitli ve kav-
ranamaz biçimlerini yüreğimin hemen yakınında hissederken,
bizi kendi suretine göre yaratan Her Şeye Kadir Olan'ın var-
lığını, sonsuz hız içinde süzülürken bizi koruyan ve aydınlatan
Sevgisi Herkese Yeten'in esintisini duyumsuyorum dostum!
Gözlerime alacakaranlık çökerken, etrafımdaki dünya ve gök-
yüze bir sevgilinin sureti gibi ruhumda yerini almışken – ço-
ğunlukla özlem içindeyim ve şöyle düşünüyorum: Ah keşke bun-
ları yine resmedebilsen, ruhun nasıl sonsuz Tanrı'nın aynası ise,
ruhuna ayna tutacak kadar dolu ve sıcak bir biçimde içinde
var olan şeyin soluğunu kağıda üfleyebilsen! – Dostum – Ama
bu beni mahvediyor, bu görüntülerin muhteşemliğinin yarat-
tiği gücün altında eziliyorum.

12 Mayıs

Görünmeyen cinler mi bu yörede dolaşıyor, yoksa etrafımdaki her şeyi böyle bir cennete dönüştüren kalbimdeki sıcak
ve göksel bir hayal mi, bilmiyorum. Burada kente varmadan
önce bir çeşme var, Melusine'yle¹ kız kardeşlerini tutsak eden

¹ Alman Halk Kitabı *Melusine*'deki su perisi. (ç.n.)

çeşme gibi beni de tutsak eden bir çeşme. – Küçük bir tepeden aşağıya doğru yürüken bir tümsek karşısına çıkıyor, oradan yirmi basamak aşağıya inince mermer kayalıklardan çok berrak bir su fişkiriyor. Yukarıda daire şeklindeki alçak duvar, etrafı çepeçevre kuşatan yüksek ağaçlar, bu yerin serinliği; bunların hepsi çekici olduğu kadar ürpertici şeyler. Gün geçmiyor ki ben burada bir saat oturmayayım. Kızlar kentten buraya gelip su taşıyorlar, bir zamanlar kral kızlarının bile yaptığı en masum ve gerekli işmiş bu. Orada otururken ataerkil dünya canlı bir biçimde etrafımı sarıyor, çeşme başında tanışıp evlenen gelmiş geçmiş tüm atalar², çeşmenin ve su kaynağının etrafını saran iyiliksever periler. Bunu duyumsayamayacak kişi, yaz mevsiminde yapılan yorucu bir yürüyüşten sonra bu çeşme başının serinliğini hiç tatmamış olmalı.

13 Mayıs

Kitaplarını göndereyim mi diye soruyorsun? – Tanrı aşkına, bana onlardan bahsetme! Artık ne yönlendirilmek, ne teşvik edilmek, ne de coşturulmak istiyorum, bu yürek zaten yeterince firtinalı; benim ninniye ihtiyacım var, bunu da fazlasıyla Homeros’um da buldum. Öfkeli ruhumu sıkılıkla onunla yaşıtılıyorum, zira bu yürek kadar günü gününe uymayı, bu yürek kadar kararsızlığını görmüş olamazsin. Sevgili dost! Kederden hazzın doruklarına, tatlı üzünden mahvedici aşk acısına geçerken beni sık sık görme sıkıntısını çekmiş olan sana bunları anlatmama gerek var mı? Kalbime küçük ve hasta bir çocuğa bakar gibi bakıyorum; her arzusunu yerine getiriyorum. Bunu başkalarına söyleme; bundan dolayı beni ayıplayacak insanlar çıkabilir.

15 Mayıs

Kentin yoksul kesimi artık beni tanıyor ve seviyor, özellikle çocuklar. Üzücü bir gözlemede bulundum. Başlangıçta onla-

² Kutsal Kitap: Eski Ahit, Yaratılış 24 (11-14); Yuhanna 4 (6). (ç.n.)

ra yaklaşıp birçok şeyle ilgili samimi sorular sorunca, baziları kendileriyle alay ettiğimi sanıp bana çok kaba davrandılar. Buna kızmadım; ama çoğunlukla farkında olduğum bir şey benim için netleşmiş oldu: Üst sınıfın insanları, alt sınıfa karşı her zaman soğuk bir mesafe içinde, sanki yakın davranışalar bir şey kaybedeceklermiş gibi; bir de düşünceler ve başkalarına kötü niyetle takılmaktan hoşlananlar var, kibirlerini zavalı insanlara daha çok hissettirsinler diye onların seviyesine inmiş gibi davranışıyorlar.

Eşit olmadığını, olamayacağımızı çok iyi biliyorum, ancak saygı görmek adına alt tabaka insanların kendini uzak tutmak gerektiğine inanan kişi, yenilgiden korktuğu için düşmandan saklanan bir korkak kadar eleştiri yi hak eder.

Geçenlerde çeşme başına gittiğimde, su kabını merdivenin en alt basamağına koymuş, acaba etrafta kabı başına üzerine koymasına yardım edecek bir kız arkadaşı var mı diye bakınan genç bir hizmetçi kız gördüm. Attan inerek ona baktım. – “Size yardım edeyim mi genç hanım?” diye sordum. – Kıpkırmızı oldu. – “Aaa, olmaz efendim!” dedi. – “Zahmet değil.” dedim. – Kumaş kaplı taşıma halkasını başına koyunca ona yardım ettim. Teşekkür edip merdivenleri çıktı.

17 Mayıs

Çok sayıda insanla tanıştım, ama henüz bir arkadaş edinmiş değilim. İnsanlara cazip gelebilecek özelliklerden bende eksik olan nedir bilmiyorum; benden hoşlanan birçok insan var benimle ilgileniyorlar, ama yollarımız sadece kısa bir süre içi kesişiyor ve ben buna üzülüyorum. Buradaki insanların nası olduğunu soracak olursan, şunu söyleyebilirim: Her yerdeki gibi! İnsan aslında karmaşık bir varlık değil. Çoğunluğu zamanın büyük bir bölümünü yaşamak için kullanıyor, geriye kalan ise, özgür oldukları küçük zaman diliminden öyle korkuyor ki, ondan kurtulmanın her türlü yolunu deniyor. İşte işsanın değişmez yazgısı!

Ama buradakiler gerçekten iyi insanlar! Bazen kendimi unutup onlarla insanlar için hâlâ mevcut zevklerin keyfini sürerken, güzelce donatılmış bir sofrada bütünüyle açık ve temiz yüreklikle şakalar yapmak, arabayla gezintiye çıkmak, uygun zamanda dans partileri düzenlemek gibi şeyler üzerimde çok olurlu etkileri oluyor; ancak kullanılmadan körelen ve özenle gizlemek zorunda kaldığım birçok yeteneğin hâlâ içimde bulunduğu aklıma getirmemem gerekiyor. Ah insanın bütün yüreğini öyle sıkıştırıyor ki bu. – Yine de! Yanlış anlaşılmak bizim gibilerin yazgısı.

Ah, gençlik çağında ölen hanım arkadaşım, ah ne yazık ki öyle birini tanıldım! – Yoksa söyle derdim: Sen bir budalasın! Bu dünyada aramakla bulunamayacak birini ariyorsun! Ama onu tanıldım, her halimi ona sergileyebildiğim için karşısında kendimi olduğumdan daha önemli hissettiğim o büyük insanı, o yüreği hissettim. Yüce Tanrım! Onun yanında tek bir yeteneğimin bile işe yaramadığı oldu mu? Onun yanında geliştirebildiğim o muhteşem duyguya, yüreğim doğayı kucaklamadı mı? Arkadaşlığımız, sonsuz bir çabanın ürünü, çok hassas duygularla küstahlığı varan bütün hallerin dâhi diye nitelenebileceği çok keskin zekânın bir buluşması değil miydi? Ya şimdi? – Ah, yaşadığı yıllar onu benden önce mezara götürdü. Onu asla unutmayacağım, ne onun sarsılmaz aklını, ne de tansısal sabrı unutacağım.

Birkaç gün önce V. adında genç biriyle karşılaştım, oldukça güzel bir yüzü olan açıklıksız biriydi. Üniversiteyi yeni bitirmiş, kendini bilge sanmasa da başkalarından daha bilgili olduğunu inanıyor. Çalışkan biri olduğu da her halinden belliidi, kısacası değerli bilgilere sahip. Çok resim yaptığımı ve Yunanca bildiğimi duyunca, (bunlar burada sık karşılaşılan şeyler değil) gelip beni bulmuş, Batteux'dan Wood'a, de Ples'den Winckelmann'a kadar birçok şey anlattı ve Sulzer'in "Kuram"ının birinci bölümünü tümüyle okuduğunu, Heyne'nin Antik dönem öğretisi ile ilgili ders notlarına sahip olduğunu söyledi. Kendisiyle ilgili bu kadar bilgi onu tanıtmama yetti.

Saygınlı biriyle daha tanıştım, prensliğin yargıçı, içten ve dürüst biri. Onu dokuz çocuğuyla birlikte görmemin gerçek bir mutluluk olduğu söyleniyor; özellikle en büyük kızıyla ilgili çok olumlu şeyler anlatılıyor. Beni evine davet etti, en kısa zamanda ziyaretine gideceğim. Prensliğe ait bir av köşkünde oturuyor, buraya bir buçuk saatlik mesafede, karısının ölümünden sonra bu kentte, lojmanda oturmak kendisini üzüldüğünden ora ya taşınmasına izin verilmiş.

Bunun dışında karşıma birkaç sevimsiz tip çıktı, tahammül edilir gibi değildi, en katlanılmaz olan da onların sözde dostluk gösterileriydi.

Hoşça kal! Her şeyden söz ettiğim için mektubumu beğeneceksin.

22 Mayıs

Bazılıları için insan yaşamı yalnızca bir düşten ibaret, nereye gidersem gideyim, bu duyguya benim de peşimi hiç bırakmıyor. İnsanın faaliyet içindeki, araştıran yeteneklerinin engellenerek sınırlandığını³ görünce; tüm mesleklerin zavallı yaşamımızı uzatmaktan başka bir amacı olmayan gereksinimleri karşılamaya yaradığını ve bir de arasında sıkışıp kalınan duvarlara renkli figürler ve aydınlık manzaralar resmedildiği için meraklılarımızla ilgili bazı noktalardaki tüm avuntuların yalnızca düşsel bir teslimiyet olduğunu gözlemlediğimde – bunların hepsi Wilhelm, beni dilsizleştiriyor. Ancak kendi içime dönersem bir dünya buluyorum! Yine tasvir ve etkin bir güçten çok, sezgi ve belirsiz bir arzuya yer veren bir dünya bu. O zaman her şey birbirine karışıyor ve arkasından düşler içinde dünyaya gülmsemeyi sürdürüyorum.

³ Bu sözcük romanın ana teması için anahtar niteliği taşıyor. Ana figür Werther'in yazgısı ile, sonsuzluğa uzanmak isteyen ama her seferinde kendi sınırlarına çarpan insanın sorunsalı işleniyor. Çünkü Werther için sınırlarının ötesine geçme olağan yok, aksine bu sınırların oluşturduğu duvarlar gittikçe daralan bir alana sokup sonunda onun mahvina sebep oluyor. Roman boyunca tekrarlanan bu tema laymotif niteliğine bürünüyor. (ç.n.)

Çocukların bir şeyi niçin istediklerini bilmedikleri konusunda derin bilgi sahibi bütün öğretmenler ve eğitmenler hemfikir; fakat yetişkinler de çocuklar gibi bu dünyada oradan oraya sürükleniyorlar ve onlar gibi nereden gelip nereye gittiklerini bilmiyorlar, onlar gibi gerçek amaçlar doğrultusunda hareket etmiyor ve onlar gibi bisküvi, pasta, yerine göre şeker, yerine göre sopayla yönetiliyorlar: Genellikle buna kimse inanmıyor, ama bana göre bu çok açık bir şey.

Bunları sana anlatmaktan hoşlanıyorum, zira bana bu konuda söyleyeceklerini biliyorum: Çocuklar gibi hiçbir şeyi dert etmeyenler, oyuncak bebeklerini oradan oraya dolaştıran, giydirip soyan ve büyük bir saygıyla annecığın şekeri kilitlediği çekmecenin etrafında gezinen ve arzu ettikleri şeyi ele geçirip avurtlarını şişirerek yerken “daha!” diye bağırınlar mutludur. – Onlar mutlu yaratıklar. Rezilce işlerle uğraşan ya da tutkularına muhteşem isimler takip bunları insan soyunun sağlığı ve mutluluğu için devasa girişimler olarak görenler de mutlu. Ne mutlu böyle olabilene! Ama alçakgönüllülük her şeyin geçip gittiğini bilen kişi, bahçesini cennete dönüştürebilen her insanın ne kadar mutlu olduğunu, mutsuz olanın da yorulmadan sırtındaki yükle nefese nefese yolunda ilerlediğini, bu güneş ışığını bir dakika daha fazla görmemin herkesi aynı şekilde ilgilendirdiğini anlayan kişi – evet, o kişi de huzurludur, hem kendisinden bir dünya kurar, hem de bir insan olduğu için mutludur. Ayrıca ne kadar sınırlanırsa sınırlansın, bu zindanı ne zaman isterse o zaman terk edeceğini bildiği için yüreğinde her zaman tatlı bir özgürlük duygusu barındırır.

26 Mayıs

Eskiden beri nasıl bir yerde oturmak istedigimi, bana yabancılık hissi vermeyen herhangi bir yerde küçük bir kulübede bile kalabildigimi, çok kısıtlı şartlar altında barınabildigimi bilirsın. Burada da yine beğendiğim küçük bir yere rastladım.

Wahlheim^{*} dedikleri, kentten tahminen bir saat uzaklıkta bir yer. Bir tepenin üstündeki bu yerin konumu oldukça ilginç, köye giden yükseklerdeki patikaya çıkışınca bir anda bütün vadi gözler önüne seriliyor. Restoran sahibi çalışkan bir kadın, hoş ve yaşına göre dinç biri, şarap, bira ve kahve servisi yapıyor; en güzel de iki İhlamur ağacı, geniş dallarıyla kilisenin önündeki etrafi köy evleri, tahlı ambarları ve avlularla çevrili küçük meydanı örtüyor; bu kadar özel, bu kadar rahat bu yeri öyle kolay bulmadım, oturduğum küçük masayı restorandan çıkartıp buraya getirttim, sandalyemi de; bir yandan kahvemi içiyor, diğer yandan Homeros'umu okuyorum. İlk kez, güzel bir öğleden sonraydı, rastlantı sonucu İhlamurların altına geldiğimde küçük meydan öyle ıssızdı ki. Herkes tarladaydı, yalnızca dört yaşlarında bir erkek çocuk yerde oturuyordu, bacaklarının arasında oturan aşağı yukarı altı aylık bir çocuğu iki koluya göğsüne yaslamaş, ona bir tür koltuk hizmeti veriyordu, cin gibi etrafa bakan siyah gözleri bir tarafa bırakılırsa gayet sakindi. Görüntü çok hoşuma gitti: Karşısındaki sabanın üzerine oturup bu kardeşlik pozunu zevkle çizmeye başladım. Karşimdaki çiti, bir tahlı ambarının kapısını ve birkaç araba tekerlegini, hepsini arka arkaya nasıl duruyorlarsa öyle resme ekledim. Kompozisyonu düzgün, oldukça ilginç resmi tamamladığım bir saat içinde gördüklerime en ufak bir şey eklemediğimi fark ettim. Gelecekte yalnızca doğayla ilgilenme planımı bu gözlemim güçlendirdi. Sonsuz olan yalnızca doğanın zenginliği ve büyük sanatçıyı yalnızca o yetiştiriyor. Sanat kurallarının yararları üzerine çok şey söylenebilir, insan topluluklarını övmek için söylenebilecek şeyler gibi. Bu kurallara göre kendini yetiştiren insan saçma ve kötü bir şey ortaya koymaz, kendini toplum ve terbiye kurallarına göre şekillendiren birinin asla çе-

* Okuyucu burada adı geçen yeri bulmaya çalışmasın; gerçekten var olan yerin adını değiştirmeye ihtiyacı duyulmuştur. – Goethe'nin Notu

kilmez bir komşu, acayip kötü bir insan olamaması gibi; buna rağmen tüm kurallar da, ne denirse densin, doğayla ilgili gerçek duyguyu ve doğanın gerçek ifadesini bozar! Söyle, söyle!: “Bu çok sert! Sadece sınırlıyor, verimli asma kütüğünü buduyor” gibi şeyler söyle – Değerli dostum, sana bir örnek vereyim mi? Aşkta nasilsa, bunda da öyle. Genç bir erkek bir kızla tümüyle bağlanır, günün tüm saatlerini onunla geçirir, kendisini bütünüyle ona adaylığını her an söylemek için tüm gücünü ve tüm mal varlığını kaybeder. O sırada devlet memuru titiz biri gelip ona şöyle şeyler söyleyebilir: “Nazik genç adam! Sevmek insanca bir şey, ancak insanca sevmeyi bilmek lazım! Zamanını böl, bir kısmını çalışmaya ayır, boş zamanı da sevgiline. Hem paranın, hem de gerekli ihtiyaçlarından artakalanın hesabını yap, çok sık olmamak şartıyla, örneğin doğum ya da isim gündünde ona bir armağan almanı çok görmem.” – Bunu yapan işe yarar bir genç olur, her prense onu işe alsın diye tavsiyede bulunurum; ancak o zaman aşk bitmiş olur, eğer sanatçısı da sanatı. Ey dostlar! Deha seli nিঁcın bu kadar ender akar, sular niçin bu kadar ender kabarır ve şaşkınlık ruhunuzu sarsar? – Sevgili dostlar, bahçedeki külübeleri, lale tarhları, sebze bahçeleri mahvolmasın diye, gelecekte olabilecek felaketlere karşı zamanında yaptıkları set ve kanallarla önlem almayı bilen beyler suyun iki tarafında huzur içinde otururlar.

27 Mayıs

Gördüğüm kadariyla, heyecan içinde örneklerle söylev çekmeye kalkışınca, çocukların daha sonraki durumlarını sana anlatmayı unutmuşum. Dünkü mektubumda epeyce dağınık bir biçimde anlattığım gibi tamamıyla resim yapmaya odaklanmış halde sabanın üzerinde tam iki saat oturdum. Akşama doğru genç bir kadın elindeki küçük bir sepetle çocuklara doğru yaklaşırken, çocuklar hiç oralı olmayınca uzaktan söyle seslendi: “Philipps sen çok uslu bir çocuksun.” – Bana

selam verdi, ben de ona teşekkür edip ayağa kalktım ve yanına yaklaşıp çocukların annesi mi olduğunu sordum. Evet dedi ve büyüğünne yarımdan sandviç verirken küçüğü kucağına alıp büyük bir anne sevgisiyle öptü. – “Göz kulak olsun diye,” dedi “küçüğü Philipps’ime bırakıp, en büyük oğlumla beyaz ekmek, şeker ve püre için bir çömlek tencere almaya kente gitmiştim.” – Kapağı düşen sepette ben hepsini görüyordum. – “Hans’ıma (bu en küçüğün adıydı) akşamı bir çorbacık pişireyim diyorum; düşüncesiz büyük oğlum dün Philipps’le pürenin dibini kazmak için çekirişken küçüğüm tenceremi kırdı.” – Ona en büyüğünü sorunca, çayırda kazların peşinden koşturduğunu söylüyorodu ki, oğlan zıplaya zıplaya çıkageldi ve ortancaya bir fındık sopası getirdi. Kadınla konuşmaya devam ettim, öğretmenin kızı olduğunu, bir kuzeninden kalan mirası almak için kocasının İsviçre’ye gittiğini öğrendim. – “Onu bundan mahrum etmek istediler,” dedi, “mektuplarını yanıtlamadılar; böyle olunca kendisi oraya gitti. Umarım başına kötü bir şey gelmez, hiç haber yok.” – Kadından ayrılmak bana zor geldi, çocuklara birer kreuzer verdim, kente gittiğinde en küçük oğlunun çorbayla yemesi için sandviç ekmeği alsın diye kadına da bir kreuzer verdim ve böylece vedalaştık.

Söylüyorum sana değerli arkadaşım, duygularım dizginlenmez hale gelince mutlu bir kayıtsızlık içinde yaşantisının dar çemberinde dönen, günlük geçim derdine düşen, yaprakların sararıp döküldüğünü görünce kışın geldiğinden başka bir şey düşünmeyen böyle bir insanın görüntüsü, içimdeki bütün kargaşayı yataştırıyor.

O günden beri genellikle dışarıdayım. Çocuklar bana iyi ce aldılar, kahve içerken onlara şeker veriyorum, onlar da akşam yemeği için yedikleri tereyağı ekmeği ve loru benimle paylaşıyorlar. Pazar günleri kreuzerlerini vermeyi hiç ihmal etmiyorum, ayinden sonra orada olmadığım zamanlar, parayı vermesi için restoran sahibi hanımı tembihledim.

Bana yakınlık gösteriyor, türlü şeyler anlatıyorlar, daha fazla sayıda köylü çocuk bir araya geldiğinde, onların heyecanları ve yalın coşku patlamaları beni özellikle eğlendiriyor.

Ama annelerinin beyefendiyi rahatsız ediyorlar şeklindeki endişesini gidermem için çok çaba sarf etmem gerekti.

30 Mayıs

Sana geçen gün resim sanatı ile ilgili olarak söylediğim şeyler elbette edebiyat için de geçerli, ama mükemmel görmek ve onu ifade etme cesaretini göstermek şartıyla, elbette bu da az sözle çok şey söyleyerek oluyor. Yazıya geçirilecek olsa dünyanın en güzel idilini sunacak bir manzarayla karşılaştım bugün; peki edebiyat nasıl olmalı, manzara ve idil nasıl işlenmeli? Doğayla ilgili bir olguyu anlatacaksak, anlatacağımız şeye her zaman çekidüzen vermemiz gereklidir mi?

Konuya giriş niteliğindeki bu cümlelerden sonra çok yüce ve soylu bir şey anlatmamı bekliyorsan, yine fena halde yanlışmış olursun; beni bu canlı ilgiye sürükleyen köylü bir delikanlıdan başkası değil. Her zamanki gibi kötü bir anlatım olacak ve her zamanki gibi senin beni abartılı bulacağını düşünüyorum; sözünü edeceğim yer yine Wahlheim, böyle ender olaylar zaten hep Wahlheim'da oluyor.

Dışarıda ihlamur ağacının altında bir grup insan kahve içiyordu. Pek bana göre olmadıklarından bir bahaneyle yanlarından ayrıldım.

Köydeki delikanlılardan biri komşu evlerin birinden çıktı ve geçenlerde resmini yaptığım sabanın bir yerlerini tamir etmeye başladı. Halinden hoşlandığım için onunla konuştum, halini hatırladığını sordum, kısa sürede tanışık ve bu tür insanlarla her zaman nasılsam öyle hemen senlibenli olduk. Bana dul bir kadının hizmetinde olduğunu, kadının ona çok iyi davranışını söyledi. Ondan o kadar söz etti, o kadar övdü ki, çok geçmeden kadına tüm ruhuyla bağlandığını anlayabildim. Kadının genç sayılmadığını, ilk kocasının ona kötü davranışını ve

bu yüzden tekrar evlenmek istemediğini söyledi. Söylediklerinden çok çarpıcı bir şekilde anlaşılan şuydu ki, kadını çok güzel ve çekici buluyordu, ilk kocasının hatalarının hatırlasını silmek için kendisini seçmesini çok arzuluyordu, bu insanın saf ilgisini, aşkıni ve sadakatini anlaşılır kılmak için her şeyi kelimesi kelimesine tekrarlamam lazımdı. Hatta aynı zamanda onun yüzündeki ifadeyyi, sesindeki ahengi, bakışlarındaki gizli ateşi olduğu gibi anlaşılmam için çok büyük bir şairin yeteneğine sahip olmam lazımdı. Hayır, onun bütün varlığındaki ve davranışlarındaki inceliği hiçbir sözcük ifade edemez; yeniden anlatacağım her şey yüzeysel kalır. Kadınla ilgili durumunu uygunsuz bulacağım ve onun iyi niyetli sözlerinden kuşkuya kapılacağım konusunda endişelendigini hissetmek beni özellikle duygulandırdı. Kadının fiziksel görünümünden, gençlik ateşinden yoksun olsa da şiddetli bir arzuyla kendisini çeken ve bağlayan bedeniinden bahsederken ne kadar sevimli olduğunu ancak ruhumun derinliklerinde hissedebiliyorum. Hayatım boyunca şiddetli bir arzu ve ateşli bir özlemle yanan bir aşkı hiç böyle bir saflik içinde görmemiş, hatta böyle bir saflik içinde ne düşünmüşt, ne de düşlemiştim. Bu masumiyeti ve bu gerçeği anımsayınca, ruhumun derinliklerinin kor alevi gibi yandığını, bu sadakat ve şefkat imgesinin nerede olursam olayım peşinden geldiğini, yanıp tutuşan benmişim gibi özlem ve hasret içinde olduğumu sana söylesem bana kızma.

O kadını en kısa zamanda görmeyenin bir yolunu bulmalyım ya da iyice düşünürsem bundan kaçınmam en iyisi olur. Onu sevgilisinin gözleriyle görmem daha doğru; belki kendi gözlerimle ona bakınca, bana hiç de şimdiki gibi gelmeyecek, o güzel imgeyi niye mahvedeyim.

16 Haziran

Sana niçin mi yazmıyorum? – Bunu soruyorsun ama aslında sen akıllı birisin, kendimi iyi hissettiğimi tahmin ediyorsun-

dur, hem de – sözün kısası biriyle tanıştım, bir gönül meselesi. Tanıştım – bilmiyorum.

Çok sevimli kızlardan biriyle tanışmamın nasıl olduğunu sırasıyla anlatmam zor olacak. Neşeli ve mutluyum, yani gerçekçi olmam mümkün değil.

O bir melek! – Laf işte! Herkes kendisininki için söylemez mi? Onun ne kadar mükemmel olduğunu, niçin mükemmel olduğunu sana anlatabilecek durumda değilim; kısacası o bütün duygularımı esir almış durumda.

Hem çok akıllı hem çok sade, hem çok kararlı hem çok meziyetli olmakla birlikte, günlük yaşantısında ve işlerinde huzurlu biri. – Burada sana anlattıklarımın hepsi sevimsiz boş sözler, onun tek bir özelliğini bile ifade etmeyen sıkıcı genellemeler. Başka zaman – hayır, başka zaman olmaz, şimdi hemen anlatmak istiyorum sana. Bunu şimdi yapmazsam, bir daha hiç yapamam. Zira laf aramızda, sana yazmaya başladığımdan beri üç kez kalemi bırakıp, atımı eyerletip ona gitmeye niyetlendim. Oysa daha bu sabah oraya gitmeyeceğime yemin etmiştim, ama durmadan pencereden güneşin ne kadar yükseldiğine bakıyorum. – Kendimi tutamadım, ona gitmek zorundaydım. İşte döndüm Wilhelm, akşamda önce tereyağı ekmeğimi yemek, sonra sana yazmak istiyorum. Onu sevimli ve neşeli sekiz kardeşiyle birlikte görmek ruhum için öyle büyük bir haz duygusu ki! – Böyle devam edersem, yazdıklarımдан hiçbir şey anlamayacaksın. Dinle, ayrıntıya girmek için kendimi zorlayacağım.

Geçenlerde sana yargıç S. ile nasıl tanıştığını, ziyaretine gitmem diye beni inzivaya çekildiği evine, daha doğrusu küçük krallığına ısrarla davet ettiğini anlatmıştım. Bunu önemsememiştim, sakin bir yerde saklı kalmış hazineyi bir rastlantı karşılıma çıkarmasaydı, oraya belki de hiç gitmeyecektim.

Genç arkadaşlar kent dışında bir balo düzenlemişlerdi, ben de gitmek istiyordum. Benim için özel biri olmasa da iyi ve gü-

zel buralı bir kızı baloya birlikte gitme teklifinde bulundum, bir fayton tutup dans partnerim ve teyzesiyle eğlencenin yapılacağı yere gitmeyi ve geçerken Charlotte S.'yi almayı kararlaştırdık. – “Güzel bir hanımla tanışacaksınız.” dedi partnerim, geniş ormanda ağaçların kesilmesiyle açılmış yoldan av köşküne doğru giderken. – “Ona aşık olmamak için,” diye karşılık verdi teyze, “dikkatli olun!” – “Niye?” dedim. – “O sözlü biri,” diye yanıt verdi, “hem de çok akıllı bir adamlı; babasının ölümünden denile işlerini halletmek ve saygın bir işe başvuruda bulunmak için seyahatte.” – Benim için bu haberin hiçbir önemi yoktu.

Avlu kapısına yaklaştığımızda, güneşin dağın arkasında kaybolmasına daha on beş dakika vardı. Hava çok nemliydi, hanımlar ufuk hızasında gri-beyaz, kapkara bulutçuklarla patlamaya hazır görünen fırtınadan dolayı endişelerini dile getirdiler. Eğlencemizin bir engelle karşılaşacağını sezinlemiş olsam da, korkularını sözde meteoroloji bilgilerimle yataştırdım.

Faytondan indim, kapıya çıkan hizmetçi kız biraz beklememizi rica etti, Matmazel Lottchen⁴’in hem geleceğini söyledi. Avludan geçerek güzel bir bina olan eve doğru yürüdüm, evin önündeki merdivenleri çıkış kapıya vardığımda, o zaman da hiç görmedigim kadar güzel bir manzarayla karşılaştım. Girişteki salonda kollarında ve göğsünde soluk kırmızı kurdeleleri olan sade beyaz bir elbise giymiş, orta boylu bir genç kızın etrafında yaşıları ikiyle on bir arasında altı çocuk karınca gibi kaynaşıyordu. Kızın elinde bir esmer ekmeğim vardı, etrafını saran küçüklerin yaşına ve istahına göre birer dilim kesip her birine uzatırken oldukça güler yüzlüydü, çocuklar ekmeğin dilimlenirken, küçük ellerini yukarıya doğru uzatarak ga yet içten “teşekkür ederim!” diye bağırlıyor ve akşam yemeği olarak ellerinde ekmekleriyle ya neşe içinde uzaklaşıyor ya da

⁴ Lotte adına eklenen -chen eki, Almancada özel veya cins isimlerde küçültme eki olarak kullanılır. Lottecik veya minik Lotte anlamında. (ç.n.)

sakin yapıda olanlar, Lotte'lerinin bineceği faytonu ve fayton-daki yabancıları görmek için sessizce avlu kapısına doğru yürüyordu. — “Sizi buraya kadar yorduğum ve hanımları beklettiğim için,” dedi, “özür diliyorum. Hem hazırlanıp, hem de ben yokken evde yapılması gereken işlerle uğraşayım derken, çocuklara akşam yemeği için ekmek vermeyi unutmuşum, ekmek dilimlerini benden başka kimsenin elinden almazlar.” — Ona küçük bir iltifatta bulundum, bütün ruhumla görüntüyüne, ses tonuna, davranışlarına sabitlenmiştim, eldivenleriyle yelpazesini almak için vestiyer odasına gidince şaşkınlığımı giderecek kadar zaman buldum. Küçükler biraz uzaktan göz ucuyla bana bakıyorlardı, çok güzel yüz hatlarına sahip en küçüğüne doğru yaklaştım. O geri çekilirken Lotte kapıda göründü ve şöyle dedi: “Louis, amca beyle tokalaş.” — Oğlan bunu büyük bir içtenlikle yaptı, ben de sümüklü küçük burnuna aldırmadan onu içimden geldiği gibi öpmekten kendimi alamadım. — “Amca?” derken, onun elini sıktım, “Sizinle akraba olmak mutluluğuna layık olduğumu mu düşünüyorsunuz?” — “Oho,” dedi hazırcevap bir gülümsemeyle “bizde amca çok, siz aralarında en kötüsü çıkarsınız üzülürüm doğrusu.” — Gi-derken kendinden küçük, on bir yaşlarındaki kız kardeşi Sophie'ye çocuklara dikkat etmesini ve atla eve dönen babasını karşılamasını tembihledi. Küçüklere kendisine nasıl davranıylarsa, ablaları Sophie'ye de aynen itaat etmelerini söyledi, birkaçı ona yüksek sesle söz verdi. Ancak küçüklerden tahminen altı yaşlarındaki sarışın kız bilgiçlik taslayarak şöyle dedi: “Ama sen o degilsin ki Lottchen, biz seni daha çok seviyoruz.” — Yaşa-ça en büyük iki oğlan arkadan faytona tırmanmıştı bile, benim ricam üzerine Lotte, yaramazlık yapmayacaklarına ve oldukça sıkı bir biçimde tutunacaklarına dair söz vermeleri şartıyla ormana kadar bizimle birlikte gelmelerine izin verdi.

Daha yeni oturmuştu ki, hanımlar selamlaşıp giysiler ve şapkalarla ilgili fikir alışverişinde bulunmaya başladilar, biz-

leri bekleyen insanlar hakkında güzelce dedikodu yaptılar, o sırada Lotte faytonu durdurup erkek kardeşlerine inmelerini söyledi,⁴ oğlanlar bir kez daha ablalarının elini öpmek istediler, büyüğü on beş yaşa özgü büyük bir nezaketle, diğeri ise hızlı ve neşeli bir biçimde yaptı bunu. O da küçüklere bir kez daha hoşça kalın dedi ve yolumuza devam etti.

Teyze geçenlerde gönderdiği kitabı Lotte'nin bitirip bitirmediğini sordu – "Hayır" dedi Lotte, "hoşuma gitmedi, size geri verebilirim. Bundan önceki de daha iyi değildi." – Ne tür kitaplar diye sorduğumda, bana verdiği yanıt^{*} şaşırtıcıydı. – Söylediği her şeyi oldukça ona özgü buluyor, ağızından çıkan her sözcükle birlikte, ruhundaki yeni pırıltıların ve yeni güzelliklerin yavaş yavaş neşeli bir ifadeye bürünen yüz hatlarından etrafa yayıldığını görüyordum, çünkü kendisini anladığımı hissediyordu.

"Gençliğimde," dedi, "en çok roman okumayı severdim. Pazar günleri bir köşeciğe oturup tüm kalbimle Miss Jenny'nin⁵ mutluluklarını ve talihsizliklerini paylaşma fırsatı bulduğumda, benden mutlusun olmadığına Tanrı tanık tut. Bu tür kitapların benim için hâlâ ilginç tarafları olduğunu yadsımiyorum. Ama bir kitabı elime almak için çok nadiren zaman bulabiliyorum, bu nedenle kitabın okuma zevkime tam olarak uygun olması gerekiyor. Ayrıca en çok sevdiğim yazar, benim dünyamı dile getiren, etrafında olup bitenlere benzer şeyler anlatan, hikâyesi kendi ev hayatım kadar bana ilginç ve duygulu gelen yazardır, bunu derken benim yaşamım elbette cennet değil, ama bütün olarak değerlendirdiğimde sonsuz mutluluğumun kaynağı."

* Aslında hiçbir yazar yalnızca bir kızın, henüz genç ve kararsız bir insanın yargılardırı çok da önemli bulmaz, yine de yakırınlara fırsat vermemek açısından mektubun bu bölümünün çıkarılması gerekti. – Goethe'nin Notu

⁵ Burada muhtemelen yazarı Marie-Jeanne Riccobini olan, *Histoire de Miss Jenny Glanville* başlıklı romanından söz ediliyor. (ç.n.)

Bu sözlerden duyduğum heyecanı gizlemeye çalıştım. Tabii bu çok sürmedi: Wakefield'in köy papazına⁶ ve ***'a^{*} gönderme yapan bir gerçekten bahsettiğini duyunca, kendimden geçip ona söylemem gereken her şeyi söyledim, o sırada sanki orada degillermiş gibi gözleri açık öylece oturan diğerlerine Lotte'nin sohbeti yönelttiğini ancak bir süre sonra fark ettim. Teyzenin birkaç kez bana alaylı bir yüz ifadesiyle bakması beni hiç ilgilendirdmedi.

Sohbet dansın insana verdiği hazzdan açıldı. – “Diyelim ki bu tutku bir kusur,” dedi Lotte, “yine de dans etmek benim için en güzel şey derim size. Eğer kafama bir şey takılmışsa ve akordu bozuk piyanomda bir contredanse tıngırdatıyorsam, her şey yolunda demektir.”

O konuşurken siyah gözlerinden nasıl hoşlandığımı, diri duşaklarının, taze ve canlı yanaklarının tüm ruhumu nasıl cezbettiğini, konuşmalarının harika içeriğine kendimi tamamen kaptırdığımı, kendini ifade ettiği sözcükleri çoğulukla duymadığımı, bunların hepsini tahsin ediyorsundur, çünkü beni tanıyorsun. Kısacası, eğlencenin yapıldığı evin önünde duran arabadan uyurgezer gibi indim; etrafa akşam çökerken, aydınlatılmış salondan aşağıya doğru kulaklarımıza kadar gelen müziği bile fark edemeyecek kadar düslere dalmıştım.

Bay Audran ve X adlı biri – bütün bu isimleri kim aklında tutar ki –, teyzenin ve Lotte'nin dans partnerleri bizi arabanın kapısında karşılayıp hanımları kaptılar, ben de benimkini üst kata götürdüm.

Menuet yaparken birbirimizin etrafında döndük; hanımları sırayla dansa kaldırdım, en çekilmez olanlar ellerini başkasına uzatıp dansı bir türlü bitirmek istemeyenlerdi. Lotte part-

⁶ Ingiliz yazar Oliver Goldsmith'in *The Vicar of Wakefield* başlıklı romanından söz ediliyor. (ç.n.)

Burada da ülkemizin bazı yazarlarının adları anılmadan geçildi. Lotte'nin söylediğlerini onaylayan herkes, bu satırları okurken bu isimleri hatırlayın edecek, onaylamayanlar bilmese de olur zaten. – Goethe'nin Notu

neriyle bir İngiliz dansına başladı, sırası geldiğinde bizimle fi-gür yapmaya başlayınca ne kadar zevk aldığımı tahmin eder-sin. Onu dans ederken görmelisin! Tüm kalbiyle, tüm ruhuya-la dans ettiğini, bütün bedeninin uyum içinde olduğunu, dans her şeyimişçesine, başka hiçbir şey düşünmüyor, hissetmiyor-muşçasına endişesiz ve serbest olduğunu görüyorsun; o an onun gözlerinin önünde her şey siliniyor.

Onu ikinci contredanse'a davet ettim; üçüncüsü için bana söz verdi, dünyanın en hoş açıksözlülüği ile Alman dansını çok sevdığını söyledi – "Burada âdet söyle," diye sözüne devam etti, "birlikte gelen her çift Alman dansını birlikte yapar, ka-valyem çok kötü vals yapıyor, bu işten onu azat etsem, bana teşekkür bile eder. Sizin partneriniz de öyle, hem yapamıyor, hem hoşlanmıyor. İngiliz dansında sizin güzel vals yaptığınızı gördüm; eğer benimle Alman dansı yapmak istiyorsanız, bunu kavyalımdan rica edin, ben de sizin damınız hanımfendiye gi-deyim." – Bunun üzerine ona elimi uzattım ve partnerinin be-nimki ile o arada ilgilenmesi konusunda anlaştık.

Sonra dans başladı, kollarımızın çeşitli şekillerde sarılma-sıyla bir müddet büyük bir haz yaşadık. Öyle güzel ve uçar-casına dans ediyordu ki! Tam vals yapacağımız sırada, çok az sayıda çift bu dansı bildiği için, topların birbiri etrafında yuvarlanması gibi başlangıçta biraz renkli bir kargaşa yaşan-dı. Biz akıllı davranışın onların kurtlarını dökmelerini bekledik, en beceriksizler pisti boşaltınca, biz piste girdik ve diğer bir çift Audran ve damıyla sonuna kadar ustalıkla dans ettik. Dans etmek benim için hiç bu kadar kolay olmamıştı. Artık ben in-san ötesi bir şeydim. Çok sevgili varlığı kollarında tutup, çev-redeki her şeyin geçip gittiği sırada onunla bir kuş gibi uçar-ken – Wilhelm, samimiyle söyleyorum, üzerinde hak iddia ettiğim, sevdigim bir kız, bu yolda felakete sürüklensem bile benden başka kimseyle dans etmeyecek diye yemin ettim. Beni ancak sen anlarsın!

Dinlenmek için salonda yürüyerek birkaç tur attık. Sonra o oturdu, kalan birkaç portakal dilimini ona ayırmış olmam hoşuna gitti, ancak onun nezaket olsun diye yanındaki arsız kadına uzattığı her dilim benim kalbime bir diken gibi battı.

Üçüncü İngiliz dansı yapılrken biz ikinci sıradaydık. Karşılıklı sıra oluşturmuş çiftlerin arasından dans ederek nasıl geçtiğimizi Tanrı biliyor ya, büyük bir neşe içinde onun kollarında en açık ve en saf neşenin en belirgin ifadesiyle dolu gözlerine bakarken, yüzündeki sevimli mimikler nedeniyle dikkati çeken, pek de genç olmayan bir hanımın yanından geçtik. Lotte'ye gülümseyerek bakıyordu, parmağını seni seni dercesine sallarken, uçarcasına onun yanından geçtiğimiz sırada Albert ismini iki kez ima dolu bir ifadeyle telaffuz etti.

Lotte'ye "Albert kim?" dedim, "eğer sorma curetim mazur görülürse." – Tam cevap vermek üzereyken, büyük sekiz figürü yapmak üzere birbirimizden uzaklaşmak zorunda kaldık, çapraz bir şekilde yan yana geçerken, onun alnında düşünceli bir ifade görür gibi oldum. – "Neden sizden saklayayım ki," dedi, promenad figürünü yapmak için bana elini uzatırken. "Albert akıllı bir adam, onunla nişanlı sayılırım." – Bu haber benim için yeni sayılmazdı (zira kızlar bana bunu yolda söylemişlerdi), yine de benim için çokenydi, çünkü bunun bu kadar kısa zamanda benim için çok şey ifade eden Lotte'yle ilintili olabileceğini düşünmemiştim. Kısacası aklım karıştı, kendimi kaybettim ve yanlış bir çiftin arasına düştüm, her şey karmaşık bir hale gelince, çabucak bir düzen oluşturmak üzere Lotte beni tüm gücüyle çekip sürüklemek zorunda kaldı.

Ufukta çoktanızı çaktığını gördüğümüz ve benim her zaman havanın soğumasına işaret olarak değerlendirdiğim şimşekler daha da güçlendi, fırtınanın sesi müziği bastırıldığından dans henüz bitmemiştir. Üç hanım bulundukları sıradan koşarak çıktı, kavalyeleri de onları izledi; ortalığın karışmasıyla müzik de sona erdi. Eğlence sırasında bir felaket ya da uğursuzluk aniden bastırırsa, doğal olarak bizde diğer zamanlara göre daha

güçlü bir etki uyandırır, bu etki, hem kendini oldukça güçlü bir biçimde hissettiren tümüyle karşıt bir olgu nedeniyle, hem de duyularımızın kapılarını duyarlılığa bir kez açmasıyla herhangi bir etkiyi daha hızlı algılaması nedeniyle daha da güçlenir. Birçok hanımda oluştuguunu gördüğüm tuhaf yüz ifadesini bu sebeplere bağlıyorum. Çok akıllı biri sırtını pencereye dönerek bir köşeye oturup kulaklarını tıkadı. Bir diğeri de önünde diz çöküp kafasını onun kucağına gömdü. Üçüncüsü ikisinin arasına sokulup gözyaşları arasında küçük kız kardeşlerine sarıldı. Bazıları eve gitmek istediler; ne yaptığınn pek farkında olmayan diğerlerine gelince, bunalıma girmiş bu güzellerin Tanrı'ya ettiğleri korku dolu dualardan kendilerine pay çıkarmakla çok meşgul görünen eğlence delisi gençlerimizin cüretkarlıklarını frenleyecek kadar hiçbirinin aklı başında değildi. İçimizden birkaç bey sakin sakin pipo içmek için aşağıya indi; ev sahibinin kepenkleri ve perdeleri olan bir odaya bizi yönlendirmeyi akıl etmesine diğerleri itiraz etmedi. Biz odaya girer girmez, Lotte sandalyelerden bir halka oluşturmaya başladık ve onun bir oyun oynama önerisiyle ricası üzerine oradakiler yerlerine oturdu.

Oyunu kazandıkları takdirde muzır bir ödül bekłentisiyle bazlarının dudaklarını büzerek gerindiklerini gördüm. – “Oyunumuz sayı saymak!” dedi Lotte. “Şimdi dikkat edin! Sağdan sola doğru halkanın etrafında döneceğim, siz de halka boyunca sayıları söyleyeceksiniz, sırası gelen herkes bir sayı söyleyecek, çok hızlı yapacaksınız bunu, kim duraksar ya da hata yaparsa tokadı yiyecek ve bu böyle bine kadar sürecek.” – Nesheli bir hava oluştu: O kollarını açarak halkanın etrafında dönmeye başladı. “Bir” diyerek başladık ilk kişi, yanındaki “iki”, ondan sonraki “üç” ve böyle sürdürdü oyun. Sonra o daha hızlı, gittikçe daha hızlı dönmeye başladı; o sırada biri şaşırıldı: Pat! Bir tokat, kahkahalar sonraki de hata yaptı: Pat! Ve oyun gittikçe hızlandı. Ben iki tokat yedim ve içten içe bir hız yaşarken, bana attığı tokatların diğerlerine göre daha sert ol-

duğu düşüncesine kapıldım. Daha bin denmeden çögünün kopardığı kahkaha ve gürültü oyuncunun sonunu getirdi. Birbiriyle samimi olanlar bir kenara çekildi, fırtına dinmişti, Lotte'yle salona çıktım. Giderken şöyle dedi: "Tokatlar fırtınayla birlikte her şeyi unutturdu!" – Ona karşılık vermedim. – "En çok korkanlardan biri" diye devam etti, "bendim, diğerlerine cesaret vereyim diye yürekli davranışınca ben de cesaretlendim." – Pencereye yaklaştık. Uzaktan gök gürültülerini duyuluyordu, muhteşem yağmurun toprağa vuran sesi işitiliyor, insana canlılık veren çok güzel bir koku sıcak havanın tüm yoğunluğuyla bize doğru yükseliyordu. Lotte ayakta dirseğine dayanmış halde etrafa göz gezdiriyordu; önce gökyüzüne, sonra bana baktı, gözleri yaşla doluydu, elini elimin üzerine koydu ve şunu dedi: "Klopstock!" – Onun aklından geçen o harika odu hemen anımsadım, bu parolayla üzerime yağıdırdığı bir duygusunu sağına tutuldum. Dayanamadım, eğilip sonsuz bir hız duygusuyla elini öptüm. Yine gözlerine baktım – Ey büyük şair! O bakışlarda ne kadar ilahi biri olduğunu keşke görseydin, senin sık sık kötüye çıkan yüce adını bir daha başkasından duymak istemem!

19 Haziran

Geçen sefer anlattıklarımın neresinde kaldığımı anımsıyorum; anımsadığım yattığında gecenin ikisiydi, yazmaksan sa karşılıklı tatlı tatlı konuşmak olanağına sahip olsaydım, belki de seni sabaha kadar uyutmadım.

Balodan dönüste neler olduğunu henüz anlatmadım, ama bugün de bunun için çok istekli değilim.

Gündögumu muhteşemi. Hem hafif bir yağmurun yağdıgı orman, hem de etraftaki canlanmış kırlar! Hanımlar biraz kestirdi. Ben de aynı şeyi yapmak istemez miyim diye Lotte sordu; benim yüzümden kendinizi zorlamayın dedi. – "Gözleriniz uykuya dalmadığı sürece," dedim, gözlerimi ondan ayırmadan, "böyle bir ihtimal söz konusu değil." – İlkimiz de onun

evinin kapısına kadar uyumadık, hizmetçi kız sessizce kapıyı açtı ve Lotte'nin sorularını babasının ve küçüklerin iyi oldukları, herkesin uykuda olduğu şeklinde yanıtladı. Oradan ayrıılırken, aynı gün kendisini görebilir miyim diye iznini rica ettim; olumlu yanıt verince ben de gittim – o andan başlayarak güneş, ay ve yıldızlar huzurla varlıklarını sürdürbilirken, ben gece mi olmuş gündüz mü farkında bile değilim, gözüm dün-yayı görmüyor.

21 Haziran

Tanrı'nın azizlerine layık görüceğim türden mutlu günler yaşıyorum; bundan sonra başıma ne gelirse gelsin, sevinçleri, yaşamın en saf sevinçlerini tatmadığımı söyleyemem. – Wahlheim'i biliyorsun artık; orada her yönyle evimde gibiyim, oradan Lotte'ye gitmem sadece yarım saatimi alıyor, orada hem kendimi, hem de bir insanın sahip olabileceği tüm mutlulukları duyumsuyorum.

Wahlheim'i yürüyüş yapmak için gözüme kestirdiğimde, cennete bu kadar yakın olacağım aklıma gelir miydi? Benim tüm arzularımı barındıran av köşkünü, daha önce yaptığım uzun yürüyüşler sırasında bazen dağdan, bazen ovada akan ırmağın karşı yakasından defalarca görmüştüm!

Sevgili Wilhelm, insanda hem uzaklara gitmek, yeni keşifler yapmak, gezip dolaşmak, hem de sınırlamalara gönüllü olarak boyun eğmek, alışkanlıkların açtığı yolda ilerlerken sağa sola sapmamakla ilgili dürtüler konusunda çok kafa yordum.

Tuhaf bir duygù: Buraya ilk geldiğimde tepeden güzel vadide baktığımı, etraftaki her şey beni nasıl da kendine çekmişti. – Şu koruluk! – Ah keşke onun gölgelerine karışsam! – Dağın şu zirvesi! – Ah keşke oradan uçsuz bucaksız yüreye baksam! – Zincir misali uzayıp giden tepeler ve her köşesini bildiğim vadiler! – Ah keşke aralarında kaybolsam! diye düşünmüştüm. – Oysa oralara koşarak gitmemle geri dönmem bir oldu, umduğumu bulamadım. Ah gelecek neyse uzak da odur!

Belirmekte olan bütünüyle önemli bir şey gözlerimizin önüne gelir, gözlerimiz gibi duygularımız da onun içine karışmak ister ve biz, ah, tüm varlığımızla kendimizi ona vermeyi, büyük ve muhteşem tek bir duygunun tüm hazzıyla dolmayı özleriz. – Ah, oraya vardığımızdaysa, orası şimdi burası olmuşsa, her şey her zamanki haline bürünür, zavallılığımızın ve sınırlılığımızın içinde kalakalırız, ruhumuzsa kaçıldığımız huzura özlem duyar.

Yollara düşen en huzursuz gezgin bile nihayetinde yine yurdu nu özler, uzaklarda boşuna aradığı mutluluğu yuvasında, kassisının göğsünde, çocukların yanında, hepsini korumak adına yaptığı işlerde bulur.

Sabahları gün doğarken kırlara doğru Wahlheim'a yürüyorum, oraya varınca restoranın bahçesinden şeker bezelyelerimi kendim topluyorum, oturup bezelyeleri ayıklarken Homeros'umu okuyorum; sonra küçük mutfakta bir tencere seçip, tereyağını alıp taze bezelyeyi ateşe koyuyor, tencerenin ağzını kapatıp ara sıra yemeği karıştırmak için ocağın yanında oturuyorum, işte o zaman kendimi Penelope'nin öküz ve domuzları kesip parçalayarak kızartan heyecanlı talipleri⁷ kadar coşkulu hissediyorum. Tanrı'ya şükür, yaşam tarzıma doğal olarak katabildiğim ataerkil yaşamın özelliklerinden başka hiçbir şey beni böylesine huzurlu ve hakiki duygularla dolduranıyor.

Bahçeden kopardığı bir baş lahanayı sofraya koyan insanın basit ve saf mutluluğunu kalbim hissedebiliyorsa, keyfime diyecek yoktur, çünkü o yalnızca lahanayı değil, bütün güzel günleri, onu ektiği o tatlı sabahı, suladığı o tatlı akşamları da sofraya koymuş olur, lahananın günbegün büyümesi ona hazzı verdiği için her şeyin tadına bir anda yeniden varır.

29 Haziran

Yargıcı için önceki gün kentten buraya doktor geldi ve beni yerde Lotte'nin çocuklarıyla oynarken gördü, çocukların ba-

⁷ Homeros: *Odysseia*, 20. Bölüm 247-280 arasındaki dizeler. (ç.n.)

zıları üstüme tırmanıyor, diğerleri benimle şakalaşıyordu, ben de onları gidiyor, onlarla birlikte büyük bir gürültü koparıyordum. Konuşurken manşetlerini kıvırıp, kırma yakalığını durmadan çektişiren doktor, kurallara köru körüne bağlı o kukla, bütün bunları akıllı bir insana yakıştırmadı elbet; bunu yüz ifadesinden anladım. Ancak hiçbir şey keyfimi bozmadı, o ciddi konularda konuşup dururken, ben çocukların yaktığı iskambil kağıdından evi yeniden yapıyordum. Sonra kente her yeri dolaşıp yargıcıın çocukların yaramaz olduklarını, Werther'in de onları iyice şımarttığını söylemiş.

İşte böyle sevgili Wilhelm, dünyada en çok çocukların kendime yakın buluyorum. Onları seyrederken, en ufak şeyde bile, gün gelip de çok ihtiyaç duyacakları tüm erdemlerin, tüm güçlerin mayasını görünce, inatçılıklarında gelecekteki tutarlılığa ve karakter sağlamlığına, yaramazlıklarında dünyanın tehlikelerine teget geçen mizah ve umursamazlığa bakınca, her şey öylesine bozulmamış, öylesine bütünlük içinde ki! O zaman hep ama hep insanların kılavuzunun şu altın sözünü yineliyorum: "Onlardan biri gibi olmazsanız!"⁸ Böyle olduğu halde dostum, bizimle eşit olan, örnek almamız⁹ gereken çocuklara biz kul muamelesi yapıyoruz. Hiçbir istekleri olmalı! – Sanki bizim yok mu? Peki bizi ayrıcalıklı kılan şey ne? – Çünkü biz yaşça daha büyük ve daha akıllıyız! – Ey Tanrım, gökyüzünden hem yaşılı çocuklar, hem de genç çocukların görüyorsun, hepsi bu; hangisinden hoşlandığını senin Oğlun bildireli çok zaman oldu. Ona inanıyorlar, ama onu dinlemiyorlar – bu da çok eski bir hikâye zaten! – ve çocukların kendileri gibi yetiştiriyorlar – Adieu¹⁰ Wilhelm! Bu konuda daha fazla gevezelik etmek istemiyorum.

⁸ Kutsal Kitap: Yeni Ahit, Matta 18 (3). (ç.n.)

⁹ Jean Jacques Rousseau (1712-1778) çocuğun bozulmamış doğallığını yetişkinlere örnek olarak görüyordu. *Emile ya da Eğitim Hakkında*. (ç.n.)

¹⁰ Fransızca "hoşça kal" demek. (ç.n.)

1 Temmuz

Lotte'nin bir hasta için ne ifade edebileceğini, hasta yatağında susuzluktan ölen birinden daha kötü durumdaki kendi zavallı yüreğimden biliyorum. Lotte birkaç gün için kente geldi, doktorların dediğine göre son günlerini yaşayan ve sonlarında Lotte'nin yanında olmasını isteyen iyi bir kadının yanında kalacak. Geçen hafta onunla birlikte St. ***'nin papazını ziyarete gittik; dağın yamacında, buraya bir saatlik mesafede küçük bir yer. Saat dört sularında oraya vardık. Lotte kendinden küçük kız kardeşini de yanına almıştı. İki ulu ceviz ağacının gölgelediği papaz evinin avlusuna girdiğimizde yaşlı ve iyi yürekli adam evin önündeki bir bankta oturmaktaydı, Lotte'yi görünce yeniden doğmuş gibi budaklı bastonunu unutup onu karşılamak üzere ayağa kalkmaya yeltendi. Lotte koşup yanına oturarak, onu da oturmak zorunda bıraktı, babasının çok selam gönderdiğini söyledi, tekne kazıntısı, yaramaz ve pasaklı en küçük oğlunu okşayıp sevdi. Yaşlı adamlı nasıl ilgilendığını, onun yarı sağır kulakları duysun diye sesini nasıl yükselttiğini, beklenmedik bir anda ölen genç ve sağlıklı insanlardan, Karlsbad'ın muhtesemliğinden ona nasıl bahsettiğini, onun gelecek yaz oraya gitme planını nasıl güzel bulduğunu, son görüşmelerine göre onu nasıl daha iyi ve canlı gördüğünü söylerken görmeliydin Lotte'yi. – O sırada ben papazın karısıyla selamlaştım. İhtiyar çok canlıydı, güzel gölgesinde oturduğumuz harika ceviz ağaçlarını övmeden durmadığımdan, biraz zorlanarak da olsa, bize ağaçların hikâyesini anlatmaya başladı. – “Yaşlı olanı,” dedi, “kimin diktigini bilmiyoruz; bazılara göre o papaz, bazlarına göreyse başka bir papaz. Ama şuradaki, arka taraftaki daha genç olan ağaç karımla yaşıt, Ekim'de elli yıl olacak. Karım akşamüstü doğmuş, babası da ertesi sabah bu ağaç dikmiş. Babası benden önce papazlık görevini yürüten kişiydi, bu ağaç ne kadar sevdığını anlatmama gerek yok; tabii ki benim için de çok değerli. Ben buavluya yirmi yedi yıl önce yoksul bir öğrenci olarak ilk kez geldiğim-

de karım bu ağacın altında bir kerevete oturmuş örgü örüyor-
du.” – Lotte kızını sordu; onun Bay Schmidt’le işçilerin bulun-
duğu çayırlığa gittiğini söyledi, ihtiyar anlatmaya devam etti:
Hem kendinden önceki papazın, hem de onun kızının sevgi-
sini kazanmış, önce papazın yardımcısı sonra ardılı olmuş. Hi-
kâye bittikten az sonra papazın kızı adı geçen Bay Schmidt’le
beraber bahçeden bize doğru geldi: Lotte’ye içten gelen bir sa-
mimiyetle hoş geldin dedi, ondan hoşlandığımı söylemeliyim;
uzun boylu, tez canlı bir esmer, köyde onunla kısa bir süre ge-
çirmek zevkli olabilir. Sevgilisi (zira Bay Schmidt kendisini he-
men böyle tanıttı) sessiz ama kibar biri, Lotte onu da en ba-
şından sohbetimize dahil etmeye çalıştığı halde çekimser kal-
di. Beni üzen ve yüz ifadesinden anladığım kadarıyla, onu soh-
betten alıkoyan şey sınırlı zekâsına ziyade inatçılığı ve key-
finin yerinde olmayışıydı. Sonra bu durum ne yazık ki çok açık-
ça belli oldu, zira Friederike gezinti sırasında zaman zaman
Lotte’ye, zaman zaman da bana eşlik ediyordu, adamın zaten
esmer olan yüzü gittikçe kararınca Lotte kolumnan hafifçe çe-
kiştirerek Friederike’ye gereğinden fazla ilgi gösterdiğimimi ima
etmeye çalıştı. İnsanların birbirlerinin huzurunu bozmasından
rahatsız olurum ben, en çok da genç insanların hayatlarının
en güzel çağında, bütün sevinçlere alabildiğine çok kucak aça-
bilecekleri zamanında birkaç güzel günü surat asarak birbirle-
rine zehir etmeleri ve ancak çok sonradan kaybettikleri şeyin
telafisinin olanaksız olduğunu görmeleri canımı sıkı. Bu du-
rum huzurumu kaçırdı, akşamda doğru papaz evinin avlusuna
dönüp masada sütle ekmek yerken, sohbet dünyanın acı ve se-
vinçlerinden açıldığından söyle girip gerçekten içimden geldiği
gibi keyifsizlik hakkında konuştu. – “Biz insanlar güzel gün-
lerin azlığından, kötü günlerinse çokluğundan sık sık yakını-
rız,” diye konuşmaya başladım, “bana kalırsa bu doğru bir ba-
kış açısı değil. Tanrı’nın bize her gün sunduğu güzel şeylerin
tadını çıkaracak kadar kalbimizin kapıları açık olursa, başımı-
za gelen kötü şeylere katlanacak gücümüz olur.” – “Ama ken-

dimizi iyi hissetmek, elimizde değil ki,” diye karşılık verdi papazın karısı, “beden sağlığı çok önemli! Eğer bir insanın sağlığı yerinde değilse, her şeyi kötü demektir.” Ona hak verdim. – “Diyelim ki bu bir hastalık,” diye sözüme devam ettim, “o zaman kendimize bunun bir çaresi yok mu diye sormalıyız.” – “Çok mantıklı,” dedi Lotte, “en azından birçok şey bize bağlı diye düşünüyorum. Kendimden biliyorum. Bir şey kafama takılıp canım sıkılınca ayağa kalkar, bahçede bir aşağıya bir yukarıya gidip gelirken birkaç contredanse mirıldanırırm, hiç bir şeyim kalmaz.” – “İşte benim söylemek istediğim de bu,” diye karşılık verdim, “tembellik neyse keyifsizlik de odur, tembelliğin bir türüdür. Doğamızın buna eğilimi var, ancak toparlanma gücünü bulursak, kolaylıkla çalışmamız mümkün olur, gerçek hazzı elde etmenin yolu çalışmaktan geçer.” – Friederike büyük bir ilgiyle dinliyor, genç adam insanın kendine hâkim olmadığını, en azında duygularına hükmedemediğini söyleyerek bana itiraz etti. – “Burada olumsuz duygular dan bahsediyoruz,” diye karşılık verdim, “herkesin kurtulmak isteyeceği duygulardan; kimse denemeden gücünün sınırlarını bilemez. Hasta olan kişi, elbette bütün doktorlara başvurup şifa bulmak ister. Arzuladığı sağlığa kavuşmak için en ağır kısıtlamaları, en acı ilaçları reddetmez.” – Temiz kalpli ihtiyarın konuşmaya katılmak için söylenenleri duyma çabasını fark edince, konuşurken ona yönelip sesimin tonunu yükselttim. “Bir çok günaha karşı vaazlar veriliyor,” dedim, “keyifsizliğe karşı vaiz kürsüsünden bir şeyler söylediğini* hiç duymadım.” – “Bunu kentteki papazlar yapısın,” dedi ihtiyar, “köylüler keyifsizliğin ne olduğunu bilmezler; yine de ara sıra yapılsa iyi olur, hiç değilse eşim ve yargıç bey için.” – Herkes güldü, o da aynı şekilde, ta ki sohbeti bir süre kesintiye uğratan bir öksürük nöbetine tutuluncaya kadar; sonra genç adam yine söze

* Lavater'in bu konuda mükemmel bir vaazı vardır, bu ve diğerleri *Yunus Kitabı Hakkında Vaazlar* başlıklı kitabında yer alır. – Goethe'nin Notu

girdi: "Siz keyifsizliği bir günah olarak görüyorsunuz, bu bana abartılı geliyor." – "Hiç değil," diye yanıt verdim, "insan hem kendisine, hem de yanındakine zarar veriyorsa, bunun böyle algılanması yanlış değil. Birbirimizi mutsuz kılmamız yetmiyormuş gibi, bir de herkesin kendisine ara sıra sağlayabildiği sevinci elinden mi alalım? Keyfi olmadığı halde bunu gizleyecek, etrafındaki sevinçli havayı dağıtmadan buna yalnız başına katlanacak kadar iyi bir insan gösterin bana! Ya da bu, her zaman aptalca bir kendini beğenmişliğin körklediği kıskançlıktan kaynaklanan, kendimizle barışık olmayışımızın, kendimize saygı duymayışımızın sonucu ortaya çıkan iç huzursuzluğundan başka bir şey değil mi? Mutlu edemediğimiz mutlu insanlar görüyoruz, dayanılmaz olan bu." – Konuşurken duyduğum heyecanı gören Lotte'nin bana gülümsemesi, Friederike'nin gözündeki yaş, konuşmamı sürdürmem için beni kamçıladi. – "Dışa vurduğu ufak sevinçleri elinden almak için," dedim, "bir insana baskı yapanlara yazıklar olsun. Ne dünyanın tüm arماğanları, ne de tüm lütufları, başımızdaki despotun kıskanç sıkıntısının bize zehir ettiği bir anlık neşenin yerini tutar."

Bütün yüreğimle o anı yaşıyordum, geçmişte kalan bazı hatırlalar ruhumu hücum edince gözlerim doldu.

"Keşke insan her gün kendisine şunları söylese:" dedim, "Arkadaşların için yapacağın şey, onların sevinçlerini ellerinden almamaktan, mutluluklarını onlarla paylaşarak artırmaktan başka bir şey değil. Ruhları endişe verici bir tutkunun altında ezilip kederden mahvolurken, onları biraz olsun avutabiliyor muyuz?

Hayatının baharında toprağa verdigin o insan, çok korkutucu ölümcül bir hastalığa yakalanmıştı, acınacak bir bitkinlik içinde yatağında yatarken, boş boş gökyüzüne bakmış, solgun alnı ecel terleri dökmuş ve sen başucunda ne yapacağını bilmeyen bir budala gibi dikilmişsin; sahip olduğun birçok şeye rağmen elinden hiçbir şey gelmediğini çok derinden hissetmiş,

son yolculuğa hazırlanan o insana bir damla güç, birazcık cesaret verebilmek için her şeyini feda etmek isteğiyle içini koru kemirmiştir.

Başından geçen böyle bir olayın anısı, konuşmam sırasında bütün şiddetiyile üzerime çöktü. Mendili gözlerime tutup onlardan uzaklaştım, ancak Lotte'nin gidiyoruz diye seslenisi beni kendime getirdi. Her şeyi çok fazla ciddiye aldığım konusunda yolda beni eleştirdi; bu yüzden perişan olacağımı, kendimi korumam gerektiğini söyledi! – Ah meleğim benim! Sırf senin için yaşarım ben.

6 Temmuz

O, sürekli ölüm döşeğindeki hanım arkadaşının etrafında, sürekli aynı ruh haliyle, ne yana baksa ağrıları dindiren, mutlu kilan, sürekli yardıma hazır sevimli bir varlık. Dün akşam Marianne ve küçük Malchen'le¹¹ gezintiye çıkacağını biliyordum, yollarına çıkışınca beraber yürüdük. Bir buçuk saatlik yürüyüşten sonra kente yaklaşırken, benim için çok değerli, bu kez binlerce kez değerli olan çeşmenin başına geldik. Lotte yüksek olmayan duvarın üzerine oturdu, biz de karşısında ayakta duruyorduk. Etrafıma bakındım, ah, kalbimin bomboş olduğu zamanlar yeniden gözlerimin önünde canlandı. – “Güzel çeşme,” dedim, “o zamandan beri senin gölgene hiç sıyrımadım, yanından aceleyle geçip giderken, zaman zaman seni görmedim bile.” – Aşağıya doğru bakınca, Malchen'in bir bardak suyla çok meşgul halde yukarıya geldiğini gördüm. – Lotte'ye baktım ve onda hoşuma giden her şeyi duyumsadım. O sırada Malchen suyla yanımıza geldi. Marianne suyu ondan almak isteyince: Çocuk çok tatlı bir ifadeyle “Hayır!” diye bağırıldı, “Hayır, Lottchen önce sen iç!” – Çocuğun söylediklerinde ifadesini bulan içtenlik ve iyilik beni öyle büyüledi ki, duygularımı anlatabilmek amacıyla onu yerden alıp bir güzel öp-

¹¹ Malchen, Amalie isminin küçültme ekiyle kullanılışı. (ç.n.)

tüm, o da hemen bağırıp ağlamaya başladı. – “İyi yapmadınız,” dedi Lotte. – Üzülmüştüm. – “Gel, Malchen,” diye devam etti, bir yandan elinden tutup merdivenlerden aşağıya onu indirirken, “serin suyla çabuk çabuk yıkayınca bir şeyin kalmaz.” – Orada öylece durup baktım, ufkı büyük bir gayretle ıslak elleriyle yanaklarını ovuşturuyordu, bunu mucizevi suyla tüm kirlerinden arınma ve çirkin bir sakal çıkması utancını bertaraf etme inancıyla yapıyordu; Lotte “Bu kadarı yeterli!” demesine rağmen, çocuk çok şey olmuş gibi hâlâ yanaklarını yıkamaya devam ediyordu. – Hayatımda bir vaftiz törenini hiç bu kadar saygıyla seyretmediğimi sana söylemeliyim Wilhelm; Lotte yukarıya geldiğinde, tipki bir ulusun hatalarını bağışlayan bir yalvacın ayaklarına kapanır gibi onun ayaklarına kapanmayı çok isterdim.

Akşam içimdeki o sevinçle, akıllı biri olduğu için insanları tanır diye düşündüğüm bir adama olayı anlatmaktan kendimi alamadım; ama söylediğlerim nasıl yorumlandı sence! Lotte'nin kötü bir davranış sergilediğini, çocukların hiçbir konuda kandırmamak gerektiğini, böyle şeylerin sayısız yanılıglara ve batıl inançlara yol açacağını, bunlardan da çocukların küçük yaşta korunması gerektiğini söyledi. – O an aklıma adamın bir hafta önce çocuğunu vaftiz ettirdiği geldi, bu nedenle konunun üzerinde durmadım ve kalbimin sesine kulak verdim: Hoş hayallerle başımızı döndürürken, bizi dünyanın en mutlu insanı kılan Tanrı bize nasıl davranıştıysa, biz de çocuklara öyle davranışmalıyız.

8 Temmuz

Nasıl da çocuktur insan! Nasıl da böyle bir bakışa özlem duyar! Nasıl da çocuktur insan! Yürüyerek Wahlheim'a gitmiştim. Hanımlar ise arabayla geldiler, yürüyüşümüz sırasında Lotte'nin siyah gözlerinde sanki – kusuruma bakma, ben bir budalayım! – Onları, o gözleri görmelisin. – Kısa keseyim (zira uykudan gözlerim kapanıyor): Gözlerinin önüne getir, hanım-

lar arabaya bindiler bile, genç W., Selstadt ile Audran ve ben faytonun yanındayız. Hanımlar arabanın kapısından beylerle konuşuyorlar; onlar da elbette oldukça neşeli ve rahat. – Ben Lotte'nin gözlerini arıyorum; ah, o kâh birine kâh öbürüne bakıyor! Ama bana sıra gelince! Bana! Bana! Tamamıyla ona odaklanmış halde orada öyle dururken, beni görmüyorum bile! – Kalbim ona bin kez adieu diyor! Oysa o beni görmüyorum! Fayton hareket edip giderken, gözlerim doluyor. Arkasından bakıyorum ve Lotte'nin arabanın kapısından dışarıya çıkan şapkاسını görüyorum, bakmak için arkaya dönüyor, oh, yoksa bana mı? – Dostum! Bu çelişki içinde gidip geliyorum; benim avutum da bu: Belki de bana bakmıştır! Belki! – İyi geceler! Ah, nasıl da bir çocuğum ben!

10 Temmuz

Grup içinde ondan bahsedilirken sergilediğim aptalca tavırları görmelisin. Hele hele bana onu beğeniyor muyum diye sorulduğunda. – Beğenmek! Bu sözcükten ölürcesine nefret ediyorum. Tüm bilinci ve duyguları Lotte'yle dolu olmadığı halde onu beğenenede ne tür bir insandır ki! Beğenmek! Geçenlerde biri bana Ossian'ı beğeniyor muyum diye sordu!

11 Temmuz

Bayan M.'nin durumu çok ağır; Lotte'yle birlikte ben de üzüldüğüm için yaşasın diye dua ediyorum. Lotte'yle nadiren bir kız arkadaşında karşılaşıyorum, bugün bana harika bir olay anlattı. – Bayan M.'nin yaşlı kocası, hırslı ve açgözlü cimrinin biriymiş. Hayatı boyunca karısına hem çok eziyet etmiş, hem de para sıkıntısı çektiğini; buna rağmen kadın her zaman geçinmenin bir yolunu bulmuş. Birkaç gün önce doktor kadının yaşamından ümidiğini kesince kadın kocasını çağırılmış (Lotte de odadaymış) ve ona şunları söylemiş: “Öldükten sonra bir karışıklığa ya da bir sıkıntıya yol açabilecek bir konuda itiraf etmem gereken bir şey var. Şimdiye kadar olabildiği ölçüde dü-

zenli ve ekonomik bir şekilde evi idare ettim; ancak geçen otuz yıl boyunca seni kandırdığım için kusuruma bakma. Evliliğimizin ilk zamanlarında mutfak ve diğer ev giderlerini karşılaştırmam diye kısıtlı bir para ayırdın. Evin giderleri arttığı, işimiz büyüdüğü halde haftalığımı ihtiyaçlar doğrultusunda artırımıya razı olmadın; sözün kısası, harcamaların en fazla olduğu dönemlerde bile haftalık yedi guldenle geçinmemi istedin. Ben de itiraz etmeden bunu kabul etmiş gördüm ve kasadan para çalacağımı kimse tahmin edermeyeceği için her hafta satışlardan elde edilen paranın fazlasını aldım. Hiç savurganlık yapmadım, benden sonra evin idaresini üstlenecek kişi çaresiz kalmayacak olsa, senin de ona ilk eşinin aynı haftalıkla idare ettiğini durmadan iddia etme ihtimalin olmasa, ben bu sırrı gönül rahatlığıyla sonsuza kadar saklardım.”

Olanların arkasında bir şey var mı diye kuşku duymayan insan zekâsının inanılmaz duyarsızlığı ile ilgili olarak Lotte'yle sohbet ettik, masrafların belki iki misli olması gerektiği yerde yedi gulden bir insana yetiyorsa, bunun altında başka şeyler aranmalı dedik. Ancak ben bile peygamberin tükenmeyen zeytinyağı çömlegini¹² şaşkınlığa düşmeden evlerinde bulundurmak isteyecek çok insan tanıldım.

13 Temmuz

Hayır, kendimi kandırmıyorum! Onun siyah gözlerinde bana ve yazgımıza karşı gerçek bir ilgi okuyorum. Evet, hissediyorum, bu konuda yüreğim beni yanılmaz, o –ah buna hakkım var mı, cenneti bu sözcüklerle anlatabilir miyim? – O beni seviyor!

Beni seviyor! – O beni sevmeye başladığından beri kendi gözümde değerim arttı, ben – böyle şeylerden anladığın için sana bunu söyleyebilirim – kendime tapiroymışım!

Acaba bu gerçek aşk duygusu mu, yoksa kibir mi? Lotte'nin kalbinde yeri var diye kimseden korkmuyorum. Yine de – o

¹² Kutsal Kitap: Eski Ahit, I. Krallar 17 (14-16). (ç.n.)

nişanlığını anlatırken, çok sıcak, çok sevgi dolu ifadelerle anlatırken – kendimi tüm rütbeleri sökülmüş, kılıcı elinden alınmış biri gibi hissediyorum.

16 Temmuz

Ah, tesadüfen parmağım onunkine dokununca, ayaklarımı masanın altında birbirine değince öyle heyecanlanıyorum ki! Ateşten kaçarcasına geri çekiliyorum, sonra gizemli bir güç beni yine öne doğru çekiyor – bütün duygularım yüzünden başım fazlaıyla dönüyor. – Ah! Onun masum kalbi ve özgür ruhu, küçük yakınlaşmaların bile bana ne kadar acı verdieneni hissetmiyor. Konuşurken elini benimkinin üzerine koyunca, sohbet ettiğimde ilgiyle bana yaklaşınca, ağızından çıkan ilahi nefesin dudaklarımı değme ihtimali belirince: Yıldırım çarpmış gibi elim ayağım tutuluyor. – Sonra Wilhelm, o cennete, o yakınlığa ulaşmaya bir cesaret etsem! Beni anlıyorsun. Hayır, kalbim o kadar kötü değil! Sadece hassas! Fazlaıyla hassas! – Bu da kalbimin kötü olduğunu göstermiyor mu? –

O benim için ilahi biri. Onun yanında tüm hırslıklarımın arınıyorum. Onun yanındayken bana neler oluyor hiç bilmiyorum, sanki bütün sınırlarım ruhumu alt üst ediyor. – Bir meleğin yeteneğiyle piyanoda çaldığı öyle sade, öyle içli bir melodisi var ki! Bu onun en çok sevdiği şarkısı, daha ilk notasını çalar çalmaz, beni tüm acılardan, kargaşalardan ve huzursuzluklardan uzaklaştırıyor.

Eski çağların müziklerinin büyülü gücüyle ilgili sözlerin hiçbir biri bana olanaksız gelmiyor. Bu yalın şarkısı beni öyle duygulandırıyor ki! Ne zaman beynime bir kurşun sıkmak istesem, o bu şarkıyı çalıyor! Ruhumdaki kargaşa ve karamsarlık dağınıyor ve ben yine özgürce nefes almaya başlıyorum.

18 Temmuz

Wilhelm, aşk olmasa hayatın ne anlamı olur? Işık vermenin büyülü bir fener gibi! Küçük lambayı içine koyar koymaz,

beyaz duvarında rengarenk imgeler görünür sana! Geçici hayalet gölgelerden başka bir şey olmasalar da, deneyimsiz gençler gibilarına geçip o muhteşem görüntülere hayranlık duymaktan her zaman mutlu oluyoruz. Bugün Lotte'ye gidemedim, başından savamadığım insanlar bana engel oldu. Ne yapım diye düşündüm. Uşağı ona gönderdim, sırı bugün onu görmüş biri yakınımda olsun diye. Onu öyle bir sabırsızlıkla bekledim, öyle bir sevinçle karşıladım ki! Utanmasam tutup alnından öpecektim.

Güneş çıkarılınca güneş işinlarını çeken, gece olduğundaysa bir süre ışık veren Bologna taşından söz ederler. Uşak da benim için aynı şeydi. Lotte'nin bakışlarının onun yüzüne, onun yanaklarına, onun ceketinin düğmelerine ve yakasına geçmiş olduğu duygusu benim için her şeyi öyle ilahi, öyle değerli kıldı ki! O an birisi bin taler verecek olsa, delikanlıyı yine de kimseye vermezdim. Onun gelmesiyle kendimi çok iyi hissettim. – Buna sakın gülme. Wilhelm, mutluysak, nedeni hayalet gölgeler değil mi?

19 Temmuz

Uyandığımda büyük bir neşeye güzel güneşe bakarken “Onu göreceğim!” diye bağıriyorum sabahları, “Onu göreceğim!” Ve o an bütün gün yapmak istediğim başka bir şey gelmiyor aklıma. Her şey, her şey bu ümitle iç içe geçiyor.

20 Temmuz

Elçiyle ***'ye gitmem konusunda şimdilik sizin gibi düşünmüyorum. Birinin yönetimi altında olmak çok hoşuma gitmiyor. Üstüne üstlük bu adamin aksi bir insan olduğunu hepimiz biliyoruz. Anne min kadrolu bir işim olmasını arzu ettiğini söyleyorsun, bu beni güldürdü. Şimdi ben çalışmıyor muyum yanı, ha bezelye ayıklamışsin, ha mercimek seçmişsin, aslında ikisi de aynı şey değil mi? Gerçi dünyadaki bütün işler degersiz, başkaları istiyor diye kendi tutkusunu, kendi gereksinimini dik-

kate almadan, para, onur ve başka şeyler uğruna kendini yi-yip bitiren insan her zaman budalanın biridir.

24 Temmuz

Biliyorum, resim yapmaya ara vermemem senin için çok önemli, o zamandan beri pek resim yapmadığımı söylemekten se, susayım daha iyi.

Küçük bir taştan tut da minicik bir ota kadar, hiç bu kadar mutlu, doğayla ilgili duygularım hiç bu kadar zengin ve içten olmamıştı, böyle olduğu halde – nasıl resim yapacağımı bilmiyorum, hayal gücüm öyle zayıf ki, bir taslak bile çizeme-yecek kadar karşımdaki her şey belirsiz ve değişken; ama balmumu ya da kil olsa, bir şeyler yapabilirim diye düşünüyorum. Bu durum uzun sürerse, kil alıp yoğuncağız, sonunda ortaya hamurdan başka bir şey çıkmayacak olsa bile!

Üç kez Lotte'nin portresini çizmeye yeltendim, üçü de birbirinden kötü oldu; bir süre öncesine kadar bu konuda çok başarılı olmam canımı daha fazla siktı. Bunun üzerine onun siluet portresini yaptım, şimdilik bununla yetinmeliyim.

26 Temmuz

Evet, sevgili Lotte, bütün işleri yaparım, hallederim; yeter ki siz benden daha çok şey yapmamı isteyin, hem de olabildiğince sık. Sizden bir ricam var: Bana not yazdığınız kâğıtların arasına kum¹³ serpmeyin lütfen. Bugün notunuzu hızla dudagma dejdirince dişlerim gıcırdadı.

26 Temmuz

Zaman zaman onu bu kadar sık görmemeye karar verdiğim oldu. Peki bunu uygulayacak biri var mı? Her gün kendimi kandırmaya çalışıp yemin billah ediyorum: Bir kez olsun yarın onu görme diye. Ertesi gün olunca yine karşı konulmaz

¹³ Mürekkebi kurutmak için serpilen ince kum, rih. (ç.n.)

bir sebep buluyor, ne olduğunu anlamadan bakıyorum onun yanındayım. Ya akşamdan “Yarın geliyorsunuz, değil mi?” demiştir – kim buna hayır diyebilir? Ya da bana bir şey sormuştur, ben de cevabı ona kendim iletmeyi uygun bulmuşumdur; ya da hava öyle güzeldir ki, Wahlheim'a gitmişimdir, oraya varınca da ona gitmem sadece yarım saatimi alacaktır! – Çok yakındayımdır, yalnızca bir hamle, hop! Oradayım. Büyükkannem miknatıslı bir dağa ilgili bir masal anlatırdı: Dağa fazla yaklaşan gemilerin demir parçalarının hepsi birden söküür, civileri dağa doğru uçarmış, zavallı acı çekenlerse, üst üste yiğilan tahtaların arasında ezilirlermiş.

30 Temmuz

Albert gelmiş, ben de giderim; diyelim ki kendimi her yönden ondan daha önemsiz görmeye hazırlım, o da çok iyi ve çok soylu bir insan, yine de karşımıda onun birçok mükemmel özelliğe sahip olduğunu görmek benim için dayanılmaz olur. – Sahip! – Kısacası Wilhelm, nişanlı burada! Kendisine iyi davranılması gereken akıllı ve uslu bir adam. Geldiğinde iyi ki orada değildim. Yoksa yüreğim sizlayacaktı. Aynı zamanda çok onurlu bir insan, ben yanlarındayken Lotte'yi bir kere bile öpmemi. Ömrü uzun olsun! Sırf kiza saygı duyuyor diye onu sevmem lazımdır. Bana iyi davranışım, bu kendi duygularından ziyade Lotte'nin çabasından kaynaklanıyor diye düşünüyorum; zira kadınlar bu konuda duyarlıdır, haklılar da. İki hayranın iyi ilişkiler içinde birbirine katlanabilmesi, her ne kadar sık karşılaşmasa da, kadının lehine bir durumdur.

Ancak Albert'e saygıda kusur edemem. Onun sakin görünübüşi kişiliğimde bastıramadığım huzursuzlukla çok belirgin bir tezat oluşturuyor. Çok duygulu bir insan ve Lotte'nin kendisi için ne ifade ettiğini biliyor. Çok huysuz birine benzemiyor, biliyorsun, benim insanlarda en çok nefret ettiğim kusurdur bu.

O beni akıllı biri olarak görüyor; Lotte'ye olan bağlılığım, Lotte'nin yaptığı her şeyden duyduğum içten sevinç onun üşünlük duygusunun artmasına ve Lotte'yi daha çok sevmesine neden oluyor. Acaba ufak tefek kıskançlıklarla zaman zaman onu üzüyor mu diye kafa yormuyorum, en azından onun yerinde olsam, kendimi bu olumsuz duygudan uzak tutamazdım.

Umurumda olan o değil, Lotte'nin yanındayken duyduğum sevinçten yoksunum artık. Buna aptallık mı, yoksa körleşmemi demeliyim? – Bir ad koymak şart mı? Olay kendi kendini anlatıyor zaten! – Şimdi bildiğim her şeyi Albert gelmeden önce de biliyordum; Lotte'nin üzerinde hak iddia edemeyeceğimi biliyordum, etmedim de – yani bu kadar güzel bir şey karşısında ümide kapılmamak ne kadar mümkün olabilirse – Ve şimdi şımarık çocuk, diğeri gerçekten gelip kızı elinden aldığı için şaşkın durumda.

Kendime hâkim olmaya çalışıp çektığım üzüntüyle alay ediyorum, zaten başka türlü olması olanaksız, ama durumu olduğu gibi kabullenmem gerek diye düşünebileceklerle daha fazla alay ediyorum. – Beni bu korkuluklardan kurtar! Ormanlarda dolaştıktan sonra Lotte'ye gittiğimde, Albert'i küçük bahçedeki ağaçların altında onunla birlikte otururken görünce kalakıyorum, aşırı neşeli bir tavra bürünüp bir sürü muziplik ve saçmalık yapmaya başlıyorum. – “Tanrı aşkına,” dedi bana bugün Lotte, “dün akşamki gibi şeyler anlatmamanızı rica ediyorum sizden! Çok neşeli olduğunuzda korkunç oluyorsunuz.” – Aramızda kalsın, Albert'in işi olduğu zamanları kolluyorum; hop! dışarıdayım, Lotte'yi ne zaman yalnız bulsam, neşem yerine geliyor.

8 Ağustos

Kaçınılmaz yazgıya boyun eğmemizi isteyen insanları katlanılmaz bulduğumu söyleken, kesinlikle seni kastetmedim sevgili Wilhelm, bunu bilmelisin. Senin benzer düşüncelere sa-

hip olabileceğini gerçekten düşünmedim. Aslında sen haklısun. Ama bir şeyi belirtmem gerek dostum! Hayatta “ya öyle, ya böyle” ile nadiren yol alınıyor; duygularla davranış biçimleri, kemerli burunla yassı burun arasında var olanlar kadar çeşitli.

Hem senin bütün gerekçelerine hak verip, hem de “ya öyle, ya böyle” arasında kaçamak bir yol ararsam bana kızmamalısın.

Lotte'yle ilgili bir ümidi var mı ya da yok mu diye soruyorsun. Güzel, birinci durum söz konusuysa, ümidi kesme, arzularının gerçekleşmesine çalış; İkinci durum söz konusuya toparlan ve tüm gücünü tüketen bu sefil duygudan kurtulmayı dene diyorsun. – Dostum! Söylemek kolay, gerçekleştirmek zor.

Sinsi bir hastalığın ölenemez şekilde her geçen gün ölüme yaklaştığı bahtsız birinden, hançerle işkencesine bir anda son vermesini isteyebilir misin? Gücünü tüketen hastalık, aynı zamanda ondan kurtulma cesaretinden de onu yoksun bırakmaz mı?

Gerçi benzer bir örnekle bana yanıt verebilirsın: Kararsızlık ve duraksarma yüzünden hayatını tehlikeye atmaktansa, bir kolunu kaybetmeyecek biri var mıdır? – Bilmiyorum! – neyse örneklerle kafamızı yormayalım. Kısacası – Evet, Wilhelm, bazen bir anlığına beni yerimden sıçratıp kendime getiren bir cesarete kapılıyorum, o an – nereye gideceğimi bilsem, koşa koşa gideceğim.

Akşam

Bir süredir ihmali ettiğim güncemi bugün yine elime aldım, şaşırdım, oldukça bilinçli olarak hiçbir şeyi atlamanadan yazmışım! Her zaman içinde bulunduğu durumu çok net olarak görmüşüm, ama bir çocuk gibi davranışmışım, şimdi de çok net olarak görüyorum ki, iyileşme yolunda en ufak bir belirti bile yok.

10 Ağustos

Eğer ben bir budala olmasam, çok iyi, çok mutlu bir hayatı sürebilirim. Şimdi içinde bulunduğu kadar bir insanın ruhuna sevinç katacak güzel koşullar kolay kolay bir araya gelmez. Ah, kesin olan şu ki, mutluluğumuzdan yalnızca kalbimiz sorumlu. – Sevgi dolu bu ailenin bir parçası olmak, ihtiyarın oğlu gibi, çocukların baba gibi sevdigi, tabii Lotte'nin de sevdigi biri olmak! – sonra iyi kalpli Albert de var, huysuzluk edip mutluluğumu gölgelemiyor; içten gelen dostluk duygularıyla beni kuşatıyor; Lotte'den sonra en çok sevdigi kişi benim! – Wilhelm, gezintiye çıktığımızda birbirimize Lotte ile ilgili şeylerden söz ederken, bizi dinlemenin bir mutluluk kaynağı olduğunu bir görsen: Bu ilişki eşи benzeri bulunmayacak kadar gülünç olsa da sıkılıkla gözlerimi yaşırtıyor.

Albert, Lotte'nin iyi yürekli bir insan olan annesinden bana bahsederken, ölüm döşeğinde evini ve çocukların Lotte'ye, Lotte'yi de kendisine emanet ettiğini, ölümünden sonra da Lotte'nin tamamıyla farklı biri haline geldiğini, ev idaresinin sorumluluğu ve ciddiyetiyle gerçek bir anne olduğunu, zamanının bir anını bile sevgi sunmadan, çalışmadan geçirmedigini, bunlara rağmen neşesinden ve coşkusundan hiçbir şey kaybetmediğini anlattı. – Ben de o sırada onun yanında yürüyor, yolda çiçek topluyordum, çiçekleri özenle bir buket haline getirip akıp giden ırmağa attım ve çiçekler sessizce akıntıyla sürüklendirken arkalarından baktım. – Albert'in burada kalacağını, çok sevildiği saray tarafından iyi gelire sahip bir görevde getirileceğini sana yazmış mıydım bilmiyorum. Albert kadar işinde disiplinli ve çalışkan birine çok az rastladım.

12 Ağustos

Albert'in dünyanın en iyi insanı olduğuna kuşku yok. Onunla aramızda dün tuhaf bir sahne yaşandı. Dağlarda atla bir yolculuğa çıkmak istiyordum, vedalaşmaya ona gitmiştim, simdi de sana dağlardan yazıyorum, odada bir aşağıya bir yuka-

riya gidip gelirken, Albert'in duvardaki tabancaları dikkatimi çekti; – “Çıkacağım yolculuk için,” dedim, “tabancalarını bana ödünç ver.” – “Eğer onları doldurmak zahmetine katlanırsan,” dedi, “bana göre hava hoş; bende öylesine duvarda asılı duruyorlar.” – Birini aşağıya indirdim, o da sözünü şöyle sürdürdü: “Tedbirli olmak başıma kötü bir iş açtığından beri bu tür şeylerle meşgul olmaktan hoşlanmıyorum.” – Başına ne geldiğini öğrenmek için merakımı gizlemedim. “Tam üç ay,” diye anlatmaya başladı, “köyde bir dostumda kalmıştım, yanında birkaç boş tabanca vardı ve ben huzur içinde uyuyordum. Bir gün yağmurlu bir öğleden sonraydı, boş boş oturuyordum, nasıl aklıma geldi bilmiyorum, saldırıyla uğrayabiliriz, tabancalara ihtiyacımız olabilir, gerekebilir gibi düşünceler – senin de başına gelmiştir. Temizleyip doldursun diye tabancaları uşağa verdim; o da kızlarla şakalaşıp onları korkutmak istemiş, nasıl olmuşsa, harbi daha namludayken silah ateş almış, harbi kızlardan birinin sağ elinin başparmağına isabet etmiş ve kızın parmağı parçalanmış. Böyle olunca hem kızın sizlannılmasına katlanmak, hem de tedavi masraflarını üstlenmek zorunda kaldım, o zamandan beri silahların hiçbirini doldurmuyorum. Sevgili dostum, tedbir almakyeterli mi? Tehlikenen sonu yok ki! Gerçi...” – Şu “gerçi” sözcüğünü kullanmasalar insanları daha çok seveceğim; genellemeye yapan her cümlenin istisna derdi olduğu bilinen bir şey değil mi? Ama insan kendini böyle savunuyor! Genel ve kısmen gerçek bir şey söyleşken, lafı biraz aceleye getirdiği düşüncesine kapılınca, sonunda konuya yakından uzaktan bir alakası kalmayıncaya kadar karşınızda sınır koymayı, değiştirmeyi, önemsiz kılmayı ve eklemeyi sürdürüyor. Albert bu vesileyle gereksiz ayrıntılara girdi. Sonunda onu dinlemeyi bırakıp tuhaf düşüncelere daldım. Kontrol dışı bir hareketle tabancanın namlusunu sağ gözümün üstünde alnıma dayadım. Albert tabancayı elimden alırken “Aman, ne yapıyorsun?” dedi. – “Dolu değil ki.” dedim. – “Öyle olsa bile, ne demek oluyor bu?” diye sınırlı sınırlı karşılık ver-

di. "Kendini vuracak kadar bir insanın aptal olabileceğini tasavvur edemem; sırf düşüncesi bile bende tiksinti uyandırıyor."

"Siz insanlar," dedim. "bir şey hakkında konuşurken, hemen şöyle söylemek zorunda hissediyorsunuz kendinizi: 'Bu aptalca, bu akıllıca, bu iyi, bu kötü!' Bütün bunların ne anlamı var? Sırf bunları söylemek için mi bir olayın içyüzünü araştırıtorsunuz? Onun niçin olduğu, niçin olması gerektiği şeklindeki sebepleri kesinlikle açıklayabiliyor musunuz? Böyle yapsanız, yargılarınızda bu kadar aceleci olmazsınız."

"Hangi sebeple olursa olsun," dedi Albert, "bazı olayların her zaman için günah sayıldığı konusunda bana hak vermeli sin."

Omuz silkerek ona hak verdigimi ima ettim. – "Yine de dostum," diye devam ettim, "bu konuda da bazı istisnalar var. Hırsızlığın günah olduğu doğrudur: Ama insan kendini ve yakınlarını o an söz konusu olan ölümcül bir açıktan kurtarmak için hırsızlık yapıyorsa, merhamet mi yoksa ceza mı görmeli? Kendini aldatan karısını ve onu baştan çkaran alçağı haklı bir öfkeyle öldüren adama ilk taşı kim atacak?¹⁴ Haz dolu bir anda aşık önune geçilmez mutluluklarıyla kendinden geçen kıza kiuń taş atacak? Bu durumda kanunlarımız, o soğukkanlı bürokratlar bile duygulanır, ceza vermekten kaçınırlar."

"Bu çok farklı bir şey," diye karşılık verdi Albert, "çünkü tutkularının esiri olan bir insan, düşünce gücünü tamamen yitirdiği için bir alkolik, bir deli muamelesi görür."

"Ah siz akıllı insanlar!" dedim gülümseyerek. "Tutku! Sarhoşluk! Delilik! Empati kurmadan, orada öyle rahat rahat oturun, alkoliği eleştirin, aklını kaçırılmıştan nefret edin, bir rahip gibi yanından geçip gidin ve sizi onlardan biri yapmadığı için Ferisi gibi Tanrı'ya şükredin.¹⁵ Ben birçok kez sarhoş oldum, tutkularım delilikten hiç uzak değildi, her ikisinden de pişman

¹⁴ Kutsal Kitap: Yeni Ahit, Yuhanna 8 (7). (ç.n.)

¹⁵ age: Yeni Ahit, Luka: 10 (31); 18 (11). (ç.n.)

değilim: Zira olanaksız görünen önemli şeyler yapan ve eskiden beri alkolik ve deli diye damgalanan tüm sırdaş insanları kendi ölçülerimle anlamayı öğrendim.

Ama az çok özgür, soylu, beklenmedik bir iş yapan hemen hemen herkesin arkasından şöyle söylendiğini duymak, sıradan yaşamda bile katlanılmazdır: ‘Bu insan alkolik, bu insan deli!’ Utanın siz ayıklar! Utanın siz akıllılar!”

“Bunlar yine senin kuruntuların,” dedi Albert, “her şeyi abartıyorsun, şu anda konumuz olan intiharı önemli olaylarla karşılaşmakla en azından haksız olduğun kesin: Çünkü bunu zayıflıktan başka bir şey olarak görmek olanak dışı. Zira sıkıntılarla dolu hayatı direncele katlanmaktansa, ölmek elbette daha kolay.”

Tartışmayı kesmeye hazırladım; ben çok içten duygularla konuşurken, başkasının konuya anlamsız beylik sözlerle yaklaşması kadar beni çileden çıkarın bir şey yoktur. Sık sık duyduğum bu sözler genellikle canımı sıkmasına rağmen, kendimi tutup heyecanımı fazla bastıramayarak ona şöyle dedim: “Buna zayıflık mı diyorsun? Lütfen görüntünün seni yanılmasına izin verme. Bir despotun dayanılmaz boyunduruğu altında inleyen bir halka zayıf diyebilir misin, sonunda ayaklanıp zincirlerini kıriyorsa? Bir insanın alevler evini sarmışsa, korkudan tüm gücü harekete geçer ve başka zaman hiç kaldırıramayacağı yükü kolaylıkla kaldırır; gördüğü hakaretin öfkesiyle altı kişiye birden saldırlıp onları alt eden birine zayıf denir mi? Bir de dostum, eğer çaba güç demekse, duygusal gerilim niçin bunun tersi olsun?” Albert bana bakarak şöyle dedi: Bana kızma ama, verdığın örnekler konuya hiç alakalı görünmüyor.” – “Olabılır,” dedim, “bağlantı kurma tarzımın bazen gevezelik sınırına dayandığı konusunda sık sık eleştirmişişimdir. Hayatın aslında tatlı sıkıntılarından kurtulmaya karar veren bir insana acaba değişik bir açıdan bakmak mümkün mü diye bakalım. Zira yalnızca empati kurduğumuzda bir konuya ilgili olarak konuşabilme onuruna sahibiz.”

“İnsan doğası,” diye sürdürdüm konuşmamı, “sınırlı: Sevinç, üzüntü, acıya belli bir dereceye kadar katlanabiliyor ve bunun üstüne çıkışınca mahvoluyor. Burada sorun birinin zayıf ya da güçlü olması değil, ister psikolojik, ister fiziksel olsun, duyduğu üzüntünün miktarına itahammül edebilmesi ya da edememesi. Bana göre, yüksek ateşten ölen birine korkak demek ne kadar uygunsuzsa, yaşamıma son veren biri korkaktır demek de o kadar tuhaf.”

“Saçma! Çok saçma!” dedi Albert. – “Senin düşündüğün kadar değil.” diye karşılık verdim. “Ölümcul bir hastalıktan¹⁶ söz edersek, bana hak vereceksin; bu yüzden bir insanın fiziksel güçleri kısmen tükenir, onu kısmen çalışamayacak duruma getirir, yaşamının sıradan akışını yeniden tesis edecek şanslı bir dönüşümün olmaması yüzünden tekrar ayağa kalkamaz.

Şimdi dostum, bunu bir de düşünsel yönüyle ele alalım. İzlenimlerin üzerindeki etkisini, fikirlerin kendisinde oluşması bakımından, kendi sınırlı durumu içindeki bir insanı ele alalım, ta ki sonunda gittikçe büyüyen bir tutku, onun tüm sağlıklı düşünme yeteneğini elinden alıp mahvına neden olsun.

Huzurlu ve akıllı bir insanın talihsiz bir insanın durumunu kavraması, ona cesaret vermeye çalışması boşuna çaba! Bir hastanın başında duran sağlıklı birinin sahip olduğu fiziksel gücün birazını olsun ona geçirememesi gibi.”

Albert için bunlar çok genel şeylerdi. Kısa bir süre önce ölüsü ırmakta bulunan bir kızı hatırlattım ona, kızın başına neler gelmiş olabileceğini anlattım. – “Ev işleriyle uğraşarak haftalık belli işleri yaptığı bir ortamda büyüyen böyle genç ve güzel bir kızın zar zor edindiği süslü bir giysi giyip pazar günleri akranlarıyla kentte gezintiye çıkmaktan, olsa olsa bütün önemli şenliklerde bir kerecik olsun dans etmekten, ayrıca bir kavga veya kötü bir dedikoduyla ilgili olarak çok içten gelen meraklı ve bütün canlılığı ile komşu kadınlarla çene calmak-

¹⁶ Kutsal Kitap: Yeni Ahit, Yuhanna 11 (4). (ç.n.)

tan başka bir eğlence ümidi yoktur, onun ateşli doğası erkeklerin iltifatlarıyla artan içsel gereksinimlerini sonunda duyumsar; önceden zevk aldığı şeyler zamanla tatsızlaşır, ta ki bir erkekle karşılaşcaya kadar, bilmediği bir duyguya dayanılmaz biçimde onu bu erkeğe çeker, tüm ümitlerini ona bağlar, etrafındaki dünyayı unutur, ondan başka hiçbir şey duymaz, görmez, hissetmez, yalnızca onu özler, yalnızca onu. Boş eğlencelerle vakit geçiren hercai bir kız olmadığından arzusu onu doğrudan amacına odaklar, eksikliğini duyduğu mutluluğun tümüne sonsuz bağla ulaşmak, özlemini duyduğu tüm sevinçlerin hepsini birden tatmak ister. Tüm ümitlerinin gerçekleşeceği teminatını veren birçok vaat, dayanılmaz arzularını çoğaltan cesareti okşamalar tümüyle ruhunu sarar; bulanık bir mantıkla, tüm sevinçlerin önsezisiyle ruhu dalgalanır ve heyecanı doruğa çıkar, tüm arzularını kucaklaşın diye kollarını açtığı anda sevgilisi onu terk eder. Donakalır, uçurumun başında hiçbir şey hissetmeden durur; etrafındaki her şey karallığa bürünür, ne bir ümit, ne bir avuntu, ne de bir sezgi vardır! Çünkü yaşadığını hissettiği an, erkek onu terk etmiştir, önündeki geniş dünyayı görmez, kaybettığının yerine geçebilecek birçok şeyi görmez, kendini yalnız hisseder, onu bütün dünya terk etmiştir, yüreğindeki büyük boşluk yüzünden köşeye sıkışmış halde, kör gibi tüm dertlerine etrafını saran ölümle son versin diye uçuruma atlar. Görüyor sun ya Albert, bazı insanların başına böyle şeyler gelebilir! Söyle bakalım, bu bir hastalık durumu değil mi? Karmaşık ve aykırı güçlerin labirentinden bir çıkış yolu bulamıyorsa, insan ölmeli.

Bunları bilip şunu söyleyebilene yazıklar olsun: 'Aptal kız! Bekleseydi, zamanın en iyi ilaç olduğunu bilseydi, ümitsizliği yataşır, kendini teselli edecek bir başkasını bulurdu.' Birinin çıkip şunu söylemesi de aynı anlama gelir: 'Aptal adam, yüksek ateşten öldü! Gücüne kavuşuncaya, özsuyu iyileşinceye, kanındaki fırtına dininceye kadar bekleseydi: Her şey yoluna girecek, bugün yaşıyor olacaktı!'

Albert için verdığım örnekler yeterince açıklayıcı olmamıştı, birkaç kez itirazda bulundu, biri de şuydu: Benim anlatığım budala bir kızmış; birçok ilişkiyi tüm boyutlarıyla görecek kadar geniş bir bakış açısına sahip olan akıllı bir insanın özrü ne olabilir, anlayamıyorum. – “Dostum,” dedim, “insan sonuçta insan, tutkunun önüne geçilemiyorsa ve insanların koyduğu sınırlar birinde baskı uyandırıyorsa, bir insanın sahip olduğu birazcık akıl yeterli olmaz veya bir işe yaramaz. Coğunlukla, neyse başka zaman...” deyip şapkama uzandım. Ah, yüreğim öylesine doluydu ki. Birbirimizi anlamadan, vedalaştık. Bu dünyada birinin diğerini anlaması o kadar kolay bir şey değil.

15 Ağustos

Dünyada insanı gerekli kıلان tek şeyin sevgi olduğuna kuşku yok. Lotte'nin beni kaybetmek istemeyeceğini hissediyorum, çocukların da her zaman bir sonraki gün onlara gitmemden başka bir istekleri yok. Lotte'nin piyanosunu akort etmek için bugün oraya gitmiştim, ama bir türlü fırsat olmadı, zira çocuklar onlara masal anlatayıpm diye ısrar ettiler, Lotte de onların arzusunu yerine getirmemi istediler. Akşam yemeği için çocuklara ekmek dilimledim, bu sefer dilimlerini benden de Lotte'den aldıkları kadar memnuniyetle aldılar, onlara bir masalın en önemli bölümü olan, eller tarafından beslenen prensesin hikâyesini¹⁷ anlattım. Emin ol, bu arada çok şey öğreniyorum, masalın çocuklar üzerinde bıraktığı etkiye şaşırıyorum. Yeri geldiğinde kendi uydurduğum, ama aynı masalı ikinci kez anlatırken unuttuğum bir ayrıntı için hemen, daha önce bunu farklı anlatmıştım diyorlar, böyle olunca değişikliğe uğratmadan anlatmak için masalı kelimesi kelimesine ezberlemeye uğraşıyorum. Bir ya-

¹⁷ Marie Cathérine Jumelle Berneville'in *La chatte blance* başlıklı masalından bir epizot. Hapsedilmiş bir prenses odanın tabanından çıkan ellerden yiyecek ve içecek alır. (ç.n.)

zarın değiştirilmiş ikinci baskısıyla, edebi açıdan daha iyi olsa bile istemeden kitabına zarar verdigini bu sayede öğrenmiş oldum. İlk anlatılana hazırlıdır, insan aşırı serüven kokan bir şeye bile ikna edilebilir durumdadır; bu çok çabuk öyle kalıcı olur ki, bunu silip yok etmek isteyenin vay haline!

18 Ağustos

Böyle mi olacaktı, insanı sonsuz derecede mutlu kıلان şey, aynı zamanda üzüntüsünün kaynağı mı olmalı?

Canlı doğa yüreğimi yoğun ve sıcak duygularla doldurur, beni sevince boğar, etrafımdaki dünyayı cennete dönüştürdü, oysa şimdi benim için dayanılmaz bir istiraba, her yerde peşimde olan işkenceci bir hayalete dönüştü. Eskiden kayanın üzerinde durup aşağıdaki ırmaktan yukarıdaki tepelere kadar uzanan verimli vadide bakıp etrafımdaki her şeyin tohumdan çıkıp fişkirdiğini görünce; eteğinden zirvesine kadar yüksek ağaçlarla yoğun bir şekilde kaplı o dağların hareketli kıvrımlarının • vadileri en güzel ormanlarla gölgelediğini görünce, sakin ırnak, fısıltıyayan sazların arasından aktığı sırada yumuşak akşam rüzgârının gökyüzünde bize doğru sürüklendiği güzel bulutları yansıtırken; etrafımdaki kuşların ormanı canlandırdığını işitirken, milyonlarca sivrisinek sürü halinde güneşin son kırmızı ışığıyla neşeli neşeli dans ederken, güneşin son titrek ışığı vizildayan böceği içinde bulunduğu ottan çıkarırken, etrafımda uçuşan, hareket eden her şey dikkatimi toprağa yöneltirken, yosun benim sert kayamdan besinini alırken, çalılık kurak kumluk tepeden aşağıya doğru büyürken, doğanın özel, coşkulu, kutsal yaşamı gözlerimin önüne serilirken: Her şeyi sıcak kalbime doldurur, bu kadar zenginlik karşısında taparcasına sevildiğimi hisseder, sonsuz dünyanın harika canlıları ruhumdaki her şeye hayat verirdi. Kocaman dağlar etrafımı kuşatır, uçurumlar önmde uzanır, yağmurların oluşturduğu dereler uçurumdan aşağıya akar, bulunduğu yerin aşağıdakı ırmaklar gümbür gümbür gürler, ormanın ve dağların tınısı duyulur-

du; bilinmeyen güçlerin hepsinin toprağın derinliklerinde iç içe çalıştığını ve ürettiğini gördüm; şimdi de toprağın üzerinde ve gökyüzünün altında çeşit çeşit canlı aileler kum gibi kaynıyor. Herkes ama herkes binlerce fizyonomik biçimle bir yere yerleşirken, insanlar da kendilerini evciklerinde güvenceye alıyor, birbirlerini sevip kolluyor ve kendi tarzlarında dış dünyaya hâkim oluyorlar! Zavallı budala! Sen çok küçüksün, bu yüzden de her şeye çok dar bir pencereden bakıyorsun. Geçit vermez dağlardan, kimsenin ayak basmadığı issız yerlerden, meçhul okyanusun sonuna kadar Evreni Yaratan'ın ruhu esiyor ve o kendini hissedene yaşıyan her toz zeresinden mutluluk duyuyor. – Ah, bir zamanlar başımın üzerinden uçup geçen turnanın kanadında sonsuzluğun köpüklü kâsesinden kabaran o yaşam hazzını içime çekmek ve yüreğimin sınırlanmış gücüyle bir an için her şeyi kendi içinde ve kendisiyle birlikte ortaya koyan varlığın mutluluğunun bir damlasını yudumlamak için sık sık azgın denizin sahiline gitme arzusunu duyardım.

Kardeşim, sadece o anları animsamaktır bana iyi gelen. O tarif edilmez duyguları hatırlayıp yeniden ifade etmek çabası bile ruhumu yükseltiliyor ve şu an içinde bulduğum durumda duydugum korkuyu ikiye katlıyor.

Gözlerimin önündeki perde kalktı sanki, sonsuz yaşam sahnesi karşımıda ebediyen açık kalacak bir mezar çukuruna dönüşüyor. Şunu söyleyebilir misin: Bu kadar! Burada her şey geçici değil mi? Burada her şey fırtına hızıyla geçip gitmiyor mu, yaşamının tüm gücü çok nadiren sonuna kadar dayanır, ah, selle sürüklendiği kaybolur, kayalara çarpıp parçalanmaz mı? Seni ve etrafındaki yakınlarını tüketmeyecek bir gezinti bile binlerce solucanın yaşamına mal olur, atılan her adım, karıncaların bin bir zorlukla yaptığı yuvayı yıkar, küçük bir dünyayı ezerek utanç veren bir mezara dönüştürür. Ah! içime dokunan, dünyanın nadir ama büyük felaketleri, köylerinizi silip süpüren seller, kent-

lerimizi yutan depremler değil; yüreğimi sarsan, doğanın içinde yer aldığı evrende gizli kalan yok edici güç; komşunu ve kendisini yok etmeyen hiçbir şeyi var etmez doğa. Bu nedenle korku içinde başım dönüyor. Yer ve gök, ve onların etrafında faaliyet içinde olan güçler: Gördüğüm, sonsuza kadar önüne geleni yutup gevş getiren bir canavardan başka bir şey değil.

21 Ağustos

Boşuna kollarımı ona doğru açıyorum, sabahları kâbus dolu rüyalardan uyandığımda, boşuna onu geceleri yatağımda arıyorum, mutlu ve masum bir rüya bana hayal kırıklığı yaşattığında, sözde çayırda oturmuşuz ve ben bir yandan elini öperken, diğer yandan onu binlerce öpücüğe boğuyormuşum. Ah, sonra bir de uyku sarhoşluğuyla emekleyerek ona gidip uyansam – ezilmiş yüreğimden gözüşi seli boşalıyor ve karanlık bir geleceğe doğru umarsızca ağlıyorum.

22 Ağustos

Wilhelm, etkin yeteneklerimin huzursuz bir tembelliğe dönüşmesi bir felaket, ben boş duramıyorum, ama elimden hiçbir şey yapmak da gelmiyor. Hayal gücüm yitirdim, doğa artık beni duygulandırmıyor, kitaplar tüylerimi diken diken ediyor. Kendimizden yoksunsak, elbette her şeyden yoksun kalıyoruz. Sana yemin ediyorum, zaman zaman keşke günlük işçi olsaydım diyorum, en azından sabahları uyandığımda o güne dair bir ümidi, bir arzum, bir beklentim olurdu. Dosyalara gömülümiş halde görünce Albert'i çok kıskanıyorum, onun yerinde olsam mutlu olurdum diye düşünüyorum! Benzer şeyler birkaç kez aklımdan geçince, elçilik görevine başvurmak için hem sana hem bakana mektup yazayımdım, senin de söylediğin gibi, bu görevde beni uygun görüyöldür. Buna kendim de inanıyorum. Bakan beni uzun zamanlı beğeniyor, bir işe başvurayım diye benden ricada bulunalı epey zaman oldu; bunun için bir saatimi ayırmam yeter.

Sonra tekrar bu konuyu düşündüm, özgürlüğü için sabırsızlanan ve eyer vurulup sakatlanıncaya kadar koşturulan atın hikâyesini¹⁸ hatırladım – ne yapmalıyım bilmiyorum. Ve dostum! Hiçbir yerde peşimi bırakmayan içimdeki sıkıntılı hu-zursuzluk nedeniyle mi acaba içinde bulunduğu durumun değiştmesini arzuluyorum?

28 Ağustos

Şu bir gerçek, hastalığım sağaltılabilcek olsa, bu insanlar bunu yaparlardı. Bugün benim doğum günü¹⁹, sabah erken Albert'ten bir paket aldım. Paketi açarken, Lotte'yle tanıştığım gün üzerinde gördüğüm ve o zamandan beri kendisinden defalarca rica ettiğim o pastel kırmızı kurdelelerden biri hemen dikkatimi çekti. Formaları on iki yaprak olan iki küçük kitap vardı pakette, yürüyüş yaparken Ernesti'ninki ile yorulmayayım diye ne zamandır sahip olmak istedigim Wetstein'in cep kitabı şeklindeki Homeros baskısı. Görüyorsun! İhtiyaçları benden önce karşılıyorlar, hediye verenin bizi küçük düşürdüğü göz kamaştıranarmağanlardan bin kez değerli olan küçük hoşlukları arkadaşlık adına arayıp buluyorlar. O kurdeleyi bin kez öptüm, beni tekrarı olanaksız o birkaç günün hazzıyla dolduran mutlulukların hatırlasını her solukta içime çektim. Wilhelm, işte böyle, sizlanmıyorum, yaşamın çiçekleri yalnızca görüntülerden ibaret! Birçoğu hiçbir iz bırakmadan geçip gidiyor, çok azı meyveye duruyor, bu meyvelerin de yine çok azı olgunlaşıyor! Her şeye rağmen onlardan yeterli sayıda var; her şeye rağmen, ah kardeşim! Olgun meyveleri ihmäl edebilir miyiz, küçümseyebilir miyiz, yemeden çürümeye bırakabilir miyiz?

¹⁸ Stesichorus, Phädrus, Horatius (*Epistulae I,10*) ve La Fontaine'in (*IV,13: Le Cheval s'étant voulu venger du Cerf*) anlatığı bu fablde bir geyiğin korukturduğu at insanlara sığınır. Onlar ata yardım ederler, ama onu sömürmekten de geri durmazlar. (ç.n.)

¹⁹ Aynı zamanda Goethe'nin de doğum günü. (ç.n.)

Hoşça kal! Harika bir yaz; sık sık Lotte'nin bahçesindeki meyve ağaçlarına çıkış, meyve toplamaya yarayan uzun çubukla tepedeki armutları silkeliyorum. O da aşağıda durup yere düşürdüklerimi topluyor.

30 Ağustos

Talihsiz adam! Sen bir budala değil misin? Kendini kandırıyor musun? Bu bitmek bilmez firtinalı tutkunun sonu ne reye varacak? Bütün dualarım onun için; hayallerimin karşısına onun görüntüsünden başka kimseninki çıkmıyor, etrafımı saran dünyadaki her şeyi onunla bir ilgisi varsa görüyorum. Bu zaman zaman birkaç saatimi mutlu geçirmemi sağlıyor – ta ki kendimi yeniden ondan koparmak zorunda kalıncaya kadar! Ah Wilhelm! Yüreğim beni genellikle bunaltıyor, niçin? Onda yemek yemişsem, iki üç saat kadar onun görüntüsünden, davranışlarından, sözlerinin ilahi ifadesinden haz duymuşsam, sonradan tüm duyularım yavaş yavaş geriliyor, gözlerim kararlıyor, hiçbir şey duymuyorum, sanki alçak bir katil girtlağımı sıkıyor, sonra kalbim sıkışmış duyularıma hava aldmak için çığlıncasına çarpıyor, ama bu duyularımın karışıklığını artırmaktan başka bir işe yaramıyor – Wilhelm, hayatı miyim, değil miyim çoğunlukla bilmiyorum! Ve – çoğunlukla üzüm ağır bastığında, Lotte ellişine kapanıp sıkıntıdan hüngür hüngür ağlayayım diye yetersiz bir avuntuya izin verse, – o zaman daşımı alıp gitmem, dışarıya çıkmam gerekiyor ve sonra geniş kırlarda dolaşıp duruyorum; dik bir dağa tırmanmaktan zevk alıyorum, yolu olmayan ormanlardan yol açarak geçmekten, beni yaralayan çalılıklardan, oramı buramı çizen dikenlerde hoşlanıyorum! Ancak o zaman kendimi biraz iyi hissediyorum! Biraz! Yorgunluktan ve susuzluktan yolda bazen uzanıp yattığında, bazen gecenin ilerlemiş saatlerinde yükseklerdeki colunay tepemdeyken, ıssız ormanda çarpık büyümüş bir ağaca yaralanmış topuklarımı biraz olsun dinlendireyim diye oturduğumda, gevşek bir sükünetle alacakaranlıkta uykuya dalıyorum! Ah Wilhelm! Tek gözden oluşan bir münzevi evi, hay-

van postundan bir elbise ve dikenli bir kemer²⁰, yaralı ruhumun özlemini çektiği merhem bu. Adieu! Bu mutsuzluğun mezarдан başka bir sonu olduğunu sanmıyorum.

3 Eylül

Gitmem lazım! Çelişkili kararımı kesinleştirdiğin için sana teşekkür ederim Wilhelm. İki haftadır ondan ayrılma düşüncesiyle boğuşuyorum. Gitmem lazım. O yine kentte bir kız arkadaşının yanında. Ya Albert – ya – ben gitmeliyim!

10 Eylül

Ne geceydi! Wilhelm! Şimdi her şeye dayanırmış. Onu bir daha görmeyeceğim! Ah dostum, boynuna sarılabilsem, binlerce gözyaşı ve heyecanla kalbimi saran duygularımı anlatabilsem sana! Burada oturmuş soluk almaya, kendimi yatıştırma çalıyor, sabahın olmasını bekliyorum, gün doğarken atlar hazır olacak.

Ah, o sakin sakin uyuyordur, beni bir daha görmeyeceği aklından bile geçmiyordur. Ondan ayrılmam zor oldu, iki saatlik sohbet sırasında planımı açığa vurmayaçak kadar gücümü topladım. Tanrım, ne sohbetti ama!

Albert yemekten sonra Lotte'yle bahçede olacağını söylemişti bana. Terasta yüksek kestane ağaçlarının altında durup güzel vadinin ve sakin ırmağın yukarılarından, benim için son kez batan güneşe baktım. Onunla burada defalarca durmuş, yine böyle bu muhteşem manzarayı seyretmiştim. – Çok sevdigim ağaçlı yolda bir aşağı bir yukarı gidip geldim; Lotte'yle tanışmadan önce gizemli ve hoş bir duyu benim burada birçok kez durmama neden olmuştu, tanıştığımız ilk günlerin birinde, ancak sanat eserlerinde görülen, gerçekten romanlarda kine benzer bu yere duyduğumuz karşılıklı ilgiyi keşfettigimizde öyle mutlu olmuşduk ki.

²⁰ Kutsal Kitap: Yeni Ahit, Matta 3 (4). (ç.n.)

Önce kestane ağaçlarının arasından sonsuzluğa uzanan ufuk görülüyor – ah, sana bununla ilgili çok şey yazdığını sanıyorum, sonra ulu kayınların oluşturduğu karşılıklı ağaç sırasının insanı sardığını, bitişikteki koruluk yüzünden ağaçlı yolun daha da karanlık olduğunu, sonunda her şeyin yalnızlığın tüm ürpertisini hissetiren kapalı bir alanda son bulduğunu yazmış olmamı. İlk kez tam ögle vakti buraya geldiğimde kendimi çok tuhaf hissettiğimi hâlâ anımsıyorum; buranın hem mutluluk, hem de üzüm veren bir yer olacağını çok hafif de olsa sezmiştim.

Onların terasa çıktıığını duyduğumda tahminen yarım saat kadar ayrılığa ve tekrar görüşmeye dair sevgi dolu tatlı düşüncelerle oyalanmıştım. Onlara doğru yürüdüm, ürpererek elini tutup öptüm. Yukarıya çıktığımızda ay fundalık tepeliğin arkasında yükseliyordu; çeşitli konulardan bahsederken farkında olmadan karanlık kulubeye yaklaştık. Lotte içeriye girip oturdu, Albert onun yanına, ben de aynı şekilde; huzursuzluğum uzun süre oturmama engel oldu, ayağa kalkıp karşısına geçtim, bir aşağı bir yukarı yürüyüp tekrar oturdum: Hüzünlü bir durumdu. Lotte, kayınların oluşturduğu karşılıklı ağaç sırasının tepesinden yükselen ve önmüzdeki terası tamamen aydınlatan ay ışığının güzel etkisine dikkatimi zi çekti: Etrafımızı koyu bir karanlık kapladığı için oldukça şaşırtıcı muhteşem bir manzaraydı. Kimse konuşmuyordu, kısa bir süre sonra Lotte şöyle dedi: “Ölmüş yakınlarımı aklıma getirmeyeyim, ölüm ve gelecekle ilgili hiçbir şey düşünmeye yim diye asla ay ışığında gezintiye çıkmam, asla çıkmam. Biz de öleceğiz!” diye çok harika duygularla dolu bir sesle devam etti; “ancak, Werther, tekrar karşılaşacak mıyız? Ne düşünüyorsunuz? Ne diyorsunuz?”

“Lotte,” dedim gözlerim dolu dolu ona elimi uzatarak, “birbirimizi yine göreceğiz! Hem burada, hem orada görüşeceğiz!” – konuşmamı sürdürmedim – Wilhelm, tam da bu hüzünlü vedaya hazırlanırken bana bunu mu sormalıydı?

“Acaba sevgili ölmüşlerimiz bizden haberi var mı,” diye sürdürdü konuşmasını, “içten bir sevgiyle onları animsarken, kendimizi iyi hissettiğimizi acaba duyumsuyorlar mı? Ah! Sessiz akşamlarda onun çocuklarıyla, yani benim çocuklarmla otururken, çocuklar onun etrafında eskiden nasıl toplanıyorlarsa benim etrafımda da aynı şekilde toplanırken, annemin ruhu hep etrafımda dolaşıyor. Sonra özlem dolu gözyaşlarıyla gökyüzüne bakarken, ölmek üzereyken ona çocuklarının annesi olacağımı dair verdığım sözü tuttuğumu görsün diye bir an aşağıya bakabilse diyorum. Büyük bir içtenlikle ona şöyle sesleniyorum: ‘Sen onlar için neysen, ben de aynısı olamadıysam, beni affet hazine. Ah! Elimden gelen her şeyi yapıyorum elbette; giydiriyorum, yediriyorum, ah, onlara bakmak ve onları sevmek adına yapılacak ne varsa her şeyi. Birlik içinde olduğumuzu görseydin sevgili azize, son acı gözyaşlarını dua ettiğin, çocuklarına esenlik dilediğin Tanrı’ya en derin minnet duygularıyla şükrederdin.’”

Böyle dedi! Ah Wilhelm, onun söylediğlerini kim yineleyebilir? Soğuk ve ölü harfler ruhun bu ilahi çiçeğini nasıl anlatınsın? Albert yumuşak bir ifadeyle onun sözünü kesti: “Bunlar siz²¹ fazlasıyla etkiliyor, sevgili Lotte! Ruhunuzun bu düşüncelerle dolu olduğunu biliyorum, ama lütfen...” – “Ah Albert,” dedi, “babamın seyahatte olduğu zamanlar, ufkıkları yatırıldıktan sonra, yuvarlak küçük masanın etrafında annemle beraber oturduğumuz akşamları unutmadığını biliyorum. Senin elinde genellikle güzel bir kitap olurdu, ama biraz olsun okumaya vakit bulamazdın. – O muhteşem insanla beraber olmak her şeyden daha değerli değil miydi? O güzel, yumuşak, neşeli ve her zaman çalışkan olan kadınla! Tanrı ben de onun gibi bir insan olayım diye yatağında sık sık gözyaşları içinde diz çöküp yalvardığımı biliyor.”

²¹ Aynı kişiyle konuşurken, zaman zaman resmiyet bildiren hitap şekli “siz”, zaman zaman da samimiyet bildiren “sen” kullanılıyor. Bu o dönemin üslubuya ilgili bir şey. Goethe’nin Bayan von Stein’a yazdığı mektuplarda da bu iki hitap şekli aynı kişiye yönelik olarak kullanılmıştır. (ç.n.)

“Lotte!” dedim, onun önünde diz çöküp elimin içine aldığı elini sel gibi akan gözyaşlarımla islattım, “Tanrı’nın selameti ve annenin ruhu seninle!” – “Keşke onu tanıyabilseydiniz,” dedi elimi sıkarak, – “sizin onu tanımanıza degecek kadar değerli biriydi!” – Ölüyorum sandım. Hakkında bu kadar önemli ve gurur verici bir söz söylendiğini hiç duymamıştım – sözlerine şöyle devam etti: “En küçük oğlu altı aylık bile değilken, bu kadın yaşamının baharında göçüp gitti! Hastalığı uzun sürmedi; sakindi, kaderine razı olmuştu, yalnızca çocukları için üzülüyordu, özellikle de ufaklık için. Son nefesini vermeden bana şöyle dedi: ‘Onları yukarıya bana getir!’ Çocukları odaya soktuğumda, durumdan habersiz olan küçükler ve olayın bilincinde olmayan büyükler yatağın etrafına dizildiler, annem ellerini kaldırıp onlar için dua etti ve sırayla hepini öpüp gönderdikten sonra bana dedi ki: ‘Onlara anne ol!’ – Bunun için ona söz verdim! – ‘Çok şey için söz veriyorsun kızım,’ dedi, ‘bir annenin yüreğine ve bir annenin gözüne sahip olmak. Bunun ne demek olduğunu hissettiğini senin minnet dolu gözyaşlarında defalarca gördüm. Kardeşlerin ve baban için gereken bir kadının sadakati ve itaati sende var. Babanı sen avutacaksın.’ – Babamı sordu, babam hissettiği katlanılmaz yazgıyı bizden gizlemek için dışarıya çıkmıştı, adam çok perişan bir durumdaydı.

Albert sen de odadaydın. Duyduğu ayak seslerinin kime ait olduğunu sormuş, seni yanına çağırılmıştı, mutlu olduğumuz, beraber mutlu olacağımız için güven dolu huzurlu bir ifadeyle bir sana bir bana bakmıştı...” – Albert boynuna sarılarak Lotte’yi öptü ve şöyle dedi: “Mutluyuz! Mutlu olacağız!” – Her zaman sakin olan Albert hiç kendinde değildi, ben de aynı şekilde.

“Werther,” diye söze başladı Lotte, “bu kadın ölmeli miydi, Tanrım? Yaşamındaki en sevgili varlığı başkalarının taşımasına insan nasıl katlanıyor diye zaman zaman düşünüyorum, yine de siyah giysili adamların anneciklerini mezara taşımamasın-

dan ötürü uzun zaman üzüntü duyan çocukların kadar bunu kimse derinden hissedemez!”

Lotte ayağa kalktı, duygulanmış ve sarsılmışım, oturduğum yerden elini tuttum. – “Gidelim,” dedi, “zamanıdır.” – Elini çekmek isteyince daha sıkı tuttum. – “Yine görüşeceğiz,” dedim, “karşılaşacağız, her tür canının bulunduğu yerde birbirimizi tanıyacağız. Gidiyorum,” diye sözüme devam ettim, “gönüllü gidiyorum, ama sonsuza kadar desem, buna dayanamam. Hoşça kal Lotte! Hoşça kal Albert! Tekrar görüşmek üzere.” – “Yarın herhalde.” diye karşılık verdi şakaya karışık. – Yarın olacakları hissediyordum! Ah, elini benimkinden çekerken bilmiyordu. Ağaçlı yoldan geçerek gittiler, ayağa kalkıp ay ışığında arkalarından baktım, kendimi yere atıp hüngür hüngür ağladım, ayağa fırlayıp terasa çıktım, oradan aşağıdaki ulu ihmamur ağaçlarının gölgesinde bahçe kapısına doğru ilerlerken onun beyaz elbiselerinin ışıklısını gördüm, kollarımı açtım ve elbise görünmez oldu.

İkinci Kitap

20 Ekim 1771

Dün geldik buraya. Rahatsızlığından dolayı elçi birkaç gün evden çıkmayacak. Aslında bu kadar huysuz olmasa hiçbir sorun yaşanmayacak. Farkındayım, yazgımın beni zor sınavlardan geçirdiğinin farkındayım. Yine de cesareti elden bırakmak gerek! Ciddiye almayınca her şeye katlanılır! Ciddiye almamak mı? Nasıl oldu da kaleminmden böyle bir söz döküldü, bu beni güldürür ancak. Ah, birazcık kaygısız olmak, beni şu güneşin ışığındı dünyada insanların en mutlusunu yapardı. Ne diyorum ben? Başkaları birazcık çaba ve yetenekle karşımıma geçip sıkılmaktan uzak bir kendini beğenmişlikle çalışm satarken, ben kendi çabamdan ve yeteneğimden mi kuşkuluyorum? Bana her şeyi bağışlayan güzel Tanrıım, niçin verdiklerinin yarısını geri alıp bana özgüven ve yeterlilik duygusu vermedin ki?

Sabret! Sabret! Her şey daha iyi olacak. Sana hak verdiği mi söylüyorum dostum. İnsanları ne yaptıklarını, nasıl çalışıklarını, her gün aralarında gezip gördükten sonra kendimle daha barışık hale geldim. Çünkü her şeyi kendimizle, kendimizi de herkesle karşılaşacak şekilde yaratılmış bir kere, bundan dolayı mutluluk ve hüzümüz bağlı olduğumuz şeylerden etkilениyor kuşkusuz, bu durumda en tehlikeli şey de yalnızlık. Doğası gereği kendini aşmaya zorlanan, edebiyatın fantastik imgeleriyle beslenen hayal gücümüz, kendimizin en aşağı-

da bulunduğu bir dizi varlığı sıraya sokuyor, dışımızdaki her şey daha güzel, bizden başka herkes daha mükemmelmiş gibi görünüyor. Ve bu çok doğal bir akış içinde gerçekleşiyor. Bazı şeylerin bizde eksik olduğunu çok sık duyumsuyoruz, eksikliğini duyduğumuz şey de çoğunlukla bir başkasında varmış gibi geliyor bize, sahip olduklarımızın yanı sıra yükseltilen bir parça gönül huzurunu bile ona layık görüyoruz. Böylece şanslı kişinin, yani bizim hayal ürünümüz olan kişinin hiçbir ekşiği kalmıyor.

Oysa bütün zafiyetlerimiz ve dertlerimizle yolumuzdan sapmadan çalışmaya devam etsek, başkalarının yelkenleri ve kurrekleriyle ilerlediği yolda biz dolaşıp zikzaklar çizdiğimiz halde öne geçtiğimizi sıkılıkla göreceğiz – ve – elbette insan bunu ancak başkalarıyla aynı konuma gelince veya onların önüne geçince anlayabiliyor.

26 Kasım 1771

Kendimi burada oldukça iyi hissetmeye başladım. En güzeli yeterince meşguliyetin olması; bir de çok sayıda insanın, çeşit çeşit insan tiplerinin karşısında renkli bir oyun sergilemesi. Kont C. ile tanıştım, her geçen gün saygımlın arttığı, geniş görüş sahibi, birikimli biri, birçok şeyi her boyutuya görebildiğinden soğuk bir insan değil; onun bulunduğu ortama dostluk ve sevgiyle dolu bir duygusal hâkim oluyor. Bana verilen bir görev nedeniyle kendisine başvurduğumda, daha konuşmamızın başında anlaşabileceğimizi, herkesle olmadığı kadar konuşabileceğini fark edince ilgilendi benimle. Bana karşı sergilediği içten davranışları ne kadar övsem azdır. Karşısındakine açılabilen büyük bir insanı görmek kadar dünyada gerçek ve içten bir mutluluk yok.

24 Aralık

Elçi çok canımı sıkıyor, bunu önceden tahmin etmiştim zaten. İnsanın aklına gelebilecek en titiz delilerden biri; evde kal-

miş yaşlı bir kız gibi temkinli ve ayrıntıya düşkün; kendiyle hiç barışık olmayan bir insan, bu yüzden kimse ona yaranamıyor. Ben yaptığım işi kolay yoldan tamamlamayı severim, ne yazdıysam aynen kalır; o ise yazdığını bir yazıyı bana geri verip eleştirmeye hakkını kendinde görüyor: “İyi olmuş, ama bir kez daha gözden geçirin, her zaman daha uygun bir sözcük, daha doğru bir edat vardır.” – O an çıldıracak gibi oluyorum. Hiç ama hiçbir bağlacın unutulmaması gerekiyor, zaman zaman gözümden kaçan, cümle içinde doğru yere konmamış ne kadar sözcük varsa hepsinin baş düşmanı; eğer onun cümle dizgesini alışılmış melodisiyle oluşturmamışsan, yazdıklarından bir şey anlamıyor. Böyle bir insanla uğraşmak zorunda olmak bir istiraptan başka bir şey değil.

Kont C.’nin bana olan güveni durumumu katlanılır kılan yegâne şey. Benim elçinin yavaşlığı ve müşküpesentliğinden ne kadar rahatsız olduğunu geçenlerde bana söyledi. “İnsanlar her şeyi hem kendileri, hem de başkaları için zorlaştırlırlar. Yine de,” dedi, “bir dağı aşmak zorunda olan bir seyyah gibi bu konuda susmak en iyisi; elbette dağ olmasa, yol çok daha rahat ve kısa olur; ama sonuçta orada ve aşılması gerekiyor!”

Benim ihtiyar, kontun bana ayrıcalıklı davranışlığını gayet güzel hissediyor, bu durumdan hoşlanmadığı için kont hakkında atıp tutmak için her fırsatı değerlendiriyor, doğal olarak ona karşı çıkışınca durum daha da kötüleşiyor. Daha dün bana laf dokundurduğu için çileden çıktım: Kont dünya işlerinde çok iyiymiş, çalışmasını kolaylaşdıracak olanakları çokmuş, kalemi güçlüğümüş, ama tüm edebiyat adamlarında olduğu gibi onunda bilgisi derin değilmiş. Bunları söyleken mimikleriyle söyle demek ister gibiydi: “Alındın değil mi?” Ama amacına ulaşamadı; böyle düşünebilen ve davranışabilen bir insanı ben küçük görürüm. Ona karşı çıkarken sert bir ifadeyle konuştım. Hem kişiliği, hem de sahip olduğu bilgi nedeniyle kontun saygı duyulması gereken biri olduğunu söyledi. Ufkunu genişletmek,

hem de bunu birbirinden çok farklı alanlarda gerçekleştirmek ve bu faaliyeti sıradan yaşamda işlevsel kılmak konusunda bu kadar başarılı olan başka kimseyi tanımadım dedim. – Söylediklerim onun anlayacağı türden şeyler değildi tabii, aptalca şeyler için daha fazla öfkeye kapılmadan veda edip ayrıldım.

Bana defalarca çalışma hayatıyla ilgili nutuk çekip beni ağır bir işin boyunduruğu altına sokan sizler, hepiniz bu konuda suçlusunuz. Çalışmakmış! Patates ekip buğdayını kente satmaya götüren biri benden daha fazla çalışmıyorsa, zincirle bağlı olduğum kadırgada on yıl daha kürek cezamı çekmeye razıyum ben.

En büyük mutsuzluk, burada iğrenç insanların yanında hissedilen can sıkıntısı, aralarındaki yükselme rekabeti, bir adım öne çıksınlar diye birbirlerini gözetleyip dikkat kesilmeleri; gizlemeye hiç gerek duyulmayan çok acınacak, çok alçakça tutkular. Örnek verecek olursam, burada herkese soyluluğunu ve topraklarını sürekli anlatan bir kadın var, onu dinleyen her yabancının aklından bu kadının birazcık soyluluğu ve geniş topraklarıyla övünen bir deli olduğu geçer. – Ama durum daha da beter, civarda oturan bir katibin kızı o sadece. – Gördün işte, kendini bu kadar küçük düşürecek kadar akılsız davranışları anlayamıyorum.

Yani her geçen gün sevgili dostum, insanların diğer insanları kendinden yola çıkararak değerlendirmesinin ne kadar aptalca olduğunu daha iyi anlıyorum. Hem kendimle fazlaıyla meşgul olduğumdan, hem de iç dünyam fazlaıyla fırtınalı olduğundan, başkalarını kendi haline bırakmayı yeğliyorum, keşke onlar da benimle uğraşmasa.

Çoğunlukla canımı sikan şey, insana mutsuzluk veren toplumsal ilişkiler. Gerçi herkes gibi ben de sınıf farklarının ne kadar gerekli olduğunu, bundan kendi adıma çok yararlandığımı gayet iyi biliyorum: Şu dünyada birazcık sevincin, ufak bir mutluluk kurıntısının tadını çıkaracağım zaman bana engel oluştursın yeter. Geçenlerde yaptığım bir gezinti sırasında Bayan

von B. ile tanıştım, resmiyete dayalı şu hayatı doğallığını fazlasıyla korumuş sevimli biri. Sohbet ederken birbirimizden hoşlandık, vedalaşırken kendisini ziyaret edebilmek için izin istedim. Bana öyle büyük bir içtenlikle izin verdi ki, ona gitmek için görgü kuralları gereği uygun fırsatın olmasını bile bekleyemedim. Buralı değil, teyzesinin evinde kalıyor. Yaşlı kadının yüz ifadesini beğenmedim, ama ona ilgide kusur etmeyip çoğunlukla onunla konuştım, böylece en az yarı saat geçmiş oldu ve ben genç kızın bana sonradan söylediğgi gibi birçok şeyi öğrenmiş oldum: Sevgili teyzesi yaşılığında birçok şeyden yoksun kalmış, bir dizi atanın isminden başka ne hatırlı sayılır bir serveti, ne bir yakını, ne bir desteği, ne de ait olduğu sosyal sıńiftan başka onu himaye edecek biri varmış, oturduğu kattan aşağıda gelip geçen insanların kafasına bakmaktan başka bir eğlencesi de yokmuş. Gençliğinde güzelmiş, ama yaşamını boş harcamış, önce inatçılığıyla birkaç zavallı delikanının canını yakmış, daha sonra olgun yașlara vardığındaysa, bir subayın emirlerine boyun eğerek onun boyunduruğu altına girmiş, adam da bunun karşılığında onun tunç yıllarını²² hatırlı sayılır bir gelirle, onunla birlikte geçip ölmüş. Teyze şimdi yaşamının demir yıllarını yalnız başına geçiriyor, bu kadar sevimli bir yeğeni olmasa, kimseden en ufak bir saygı göreceği de yok.

8 Ocak 1772

Yaşamını resmi toplantılarla geçiren, ziyafet sofrasında bir sandalye öteye geçmek uğruna yıllarını harcayan ne çok insan var! Başka işleri olmadığından değil: Hayır, terfi ile ilgili küçük sıkıntılarla uğraşmaktan önemli olanlar arka plana itilince işler çoğunlukla üst üste yiğilir. Önceki hafta kızakla kayarken kavga çıkışınca bütün eğlence mahvoldu.

²² Ovidius'a göre dünyada dört gelişim evresi vardır. Altın, gümüş, tunç ve demir çağları. Bu antik motif 17. ve 18. yüzyıl edebiyatına ve plastik sanatlarda metafor olarak kullanılmış. Burada ise yaşamın evrelerini simgeliyor. (ç.n.)

Budalalar, aslında sıranın bir önemi olmadığını, ilk sırada olmanın nadiren insanı en önemli kişi kıldığını görmüyorkar! Kimi kralı nazırı, kimi nazırı da müsteşarı yönetir. Böyle olunca en önemli kişi kim? Bana kalırsa, başkalarını değerlendiren, kudretli ve kurnaz olan, yeteneklerini ve tutkularını planlarını uygulamak için devreye sokan kişidir.

20 Ocak

Size mutlaka yazmaliyim sevgili Lotte, buradan, firtinalı bir havadasgiñdigim mütevazı bir köy otelinin bu küçük odasından. Kasvetli bir yer olan D.'de yabancılardan arasında, ruhum uygun olmayan insanların arasında dolaşırken, size yazmam için yüreğimden bir an olsun bir ses yükselmemişti, oysa şimdibi kulübede, bu yalnızlığın içinde, bu kısıtlı ortamda, kar ve dolu küçük penceremi döverken aklıma ilk gelen siz oldunuz. İçeriye girmemle sizin hayaliniz, sizin hatırlanız her yanımi kapladı, ah Lotte! Öyle ilahi, öyle sıcak! Güzel Tanım! Yine ilk seferki o mutlu an.

Beni görseniz, hazine! Dalgınlık girdabı içindeyim! Duygularım ölmüş gibi! Bir anlığına bile olsa yüreğimde ne bir heyecan, ne de bir saat süren bir coşku! Hiçbir şey! Hiçbir şey! Sanki bir hayal dürbüñünden bakıyorum, küçük adam ve beygirlerin gözümün önünden geçip gittiğini görüyorum, acaba bu bir optik yanılısama mı diye kendime sık sık soruyorum. Oyna katılıyorum, daha doğrusu, benimle bir kukla gibi oynanıyor, zaman zaman yanimdakinin tahta eline dokunuyor, ürke-rek geri çekiliyorum. Akşamdan güneşin doğusunu seyredeyim dediğim halde, sabah yataktan çıkmıyorum; gündüzden ay ışığını görünce mutlu olmayı umduğum halde, akşam odamdan dışarıya çıkmıyorum. Niçin yataktan çıktığımı, niçin yatağa girdiğimi tam olarak bilmiyorum.

Yaşamımı hareketli kıyan mayalı hamurdan yoksunum; gece yarıları beni canlı tutan, sabahları beni uykudan uyandıran dürtüden yoksunum.

Burada tek bir hanımla tanıştım, o da Bayan von B., size benzıyor, sevgili Lotte, size benzemek ne kadar mümkün olabilirse tabii. "Aa!" diyeceksiniz, "adam ne hoş iltifatlarda bulunuyor!" Yalan sayılmaz. Bir süredir oldukça naziğim, zira başka türlü olması mümkün değil, çok nükteli konuşuyorum, hanımlar benden başka kimsenin bu kadar zarif iltifat etmeyi (yalan söylememi de buna ekleyiniz, çünkü yalansız olmaz, anlıyor musunuz?) bilmemiğini söylüyorlar. Bayan B.'den bahsediyordum. İnce ruhu ifadesini tam olarak mavi gözlerinde bulan biri. Kimseňin içinden geldiği gibi yaşamاسını onaylamayan bir sosyal sınıfa mensup olması onu bunaltıyor. Kalabalıktan kaçma özlemi içinde, bazen kırlardaki katıksız mutlulukla ilgili hayaller kuruyoruz; Ah! Bir de sizinle ilgili hayaller! Çoğunlukla sizinle ilgili anıtlıklarımı dinlemek zorunda kalıyorum, aslında zorunda demek doğru değil, kendisi istiyor, sizinle ilgili bir şeyler duymaktan hoşlanıyor, sizi seviyor. – Ah, o güzel rahat odacıkta dizinizin dibinde otursam, sevgili küçüklerimiz etrafımda hep beraber yuvarlansalar, siz gürültüden bunaldığınızda, heyecanlı bir masalla onların etrafımda sessizce toplanmalarını sağlasam.

Kardan pırıl pırıl parlayan yörede günbatımı muhteşem, firtına dindi, bense – kendimi yine kafesime kilitlemeliyim. – Adieu! Albert yanınızda mı? Nasıl? – Bunu sorduğum için Tanrı beni bağışlasın!

8 Şubat

Havanın bir haftadır berbat olmasından şikayetim yok. Zira buraya geldiğimden beri, güneşli tek bir gün bile geçmiyor ki biri bana zehir etmesin, huzurumu kaçırmasın. Ne zaman bardaktan boşanırcasına yağmur yağsa, tipi olsa, don olsa, karlar erise: Evet! diyorum, evde olmak dışında olmaktan daha kötü olamaz, ya da tam tersi, böylesi iyi. Sabahleyin güneş doğarsa, gün güzel geçecek demektir, o zaman kendi kendime şöyle demekten kendimi alamıyorum: Yine insanların birbir-

lerine zehir edecekleri güzel bir gün! Birbirlerine zehir etmedikleri hiçbir şey yok zaten; sağlık, itibar, sevinç, dinlenme! Bunun sebebi çoğunlukla ahmaklık, düşüncesizlik ve sıkıntı, ama onları dinleseniz, çok iyi niyetliler. Bu kadar çılginca ruhlarını öfkeye kaptırmaların diye neredeyse onlara yalvaracağım geliyor.

17 Şubat

Benim elçiyle ben birbirimize daha uzun süre katlanamayacağım diye korkuyorum. Adamın tahammül edilir yanı yok. Onun çalışma tarzı ve işleri yürütme biçimini öyle gülünç ki, bir işi kendi kafama ve kendi tarzına göre yapıp ona karşı çıkmaktan kendimi alamıyorum, doğal olarak o da bunu onaylamıyor. Bununla ilgili olarak beni geçenlerde saraya şikayet etmiş, bakan sert olmamakla birlikte bana bir uyarıda bulundu, tam istifamı vermek üzereyken, yüce soylu, bilgi dolu içeriğine diz çökerek saygı gösterisinde bulunduğu özel bir mektup^{*} aldım ondan. Fazlasıyla derin hassasiyetimi eleştiriyor, çalışmaya ilgili, başkalarını etkilemeye ilgili, işlere nüfuz etmeye ilgili abartılı fikirlerime gençliğe özgü kendine güven olarak saygı duyuyor, fikirlerimi yok etmeye değil yumuşatmaya, gerçekten gerekli oldukları, etkin bir biçimde kullanılabilecekleri bir alana yönlendirmeye çalışıyor. Ben de bir hafta içinde toparlanıp kendimle barışık hale geldim. Ruh süküneti muhteşem bir şey, kendinden hoşnut olmak da aynı şekilde. Sevgili dostum, keşke çok değerli bir mücevher olan bu duyguya, güzel ve paha biçilmez olduğu kadar kırılgan olmasa.

20 Şubat

Tanrı sizinle olsun, benim sevgililerim, benden esirgediği güzel günlerin hepsini size versin!

* Bu değerli adamın gönderdiği mektuba ve daha sonraki sayfalarda bahsi geçecek mektuba buradakiler arasında yer verilmemi, çünkü okuyucunun en içten minnet duygusu bile böyle bir cüreti mazur göstermeye yetmezdi.
– Goethe'nin Notu

Teşekkür ederim Albert, beni atlattığın için: Oysa düğün tarihini bildiren bir haber bekliyordum, Lotte'nin siluet portresini büyük bir törenle duvardan indirip diğer kâğıtların arasına gömmeye karar vermiştim. Şimdi siz evli bir çiftsiniz, ama onun resmi hâlâ duvarda! Orada kalsın bari! Neden olmasın! Biliyorum, ben de sizinle birlikteyim, sana zarar vermekszin Lotte'nin kalbindeyim, onun kalbinde benim de bir yerim var, gerçi orada ben ikinci sıradayım, ama bu böyle kalsın istiyorum, buna mecburum. Ah beni unutursa deliririm – Albert, bu düşünce cehennem demek. Albert, hoşça kal! Hoşça kal sen ey göklerin meleği! Hoşça kal Lotte!

15 Mart

Beni buradan uzaklaştıracak tatsız bir olay oldu. Hırsımdan dişlerim gıcırdıyor! Lanet olsun! Telafisi mümkün değil, bunun suçlusu, görüşlerime ters bir işe gireyim diye beni kamçılayan, sürükleyen ve bana fenalık geçirten sizlersiniz yalnızca! İşe girdim de ne oldu! Sözünüze dinlemiş oldum, o kadar! Aşırı fikirlerimin her şeyi mahvettiği lafını bir daha ağzına alma diye sevgili bayım, şimdi olanları anlatacağım, sanki bir tarihçi kaleme almış gibi sade ve net bir hikâye olacak bu.

Kont C.'nin beni beğendiğini, bana değer verdığını biliyoruz, bunu sana belki yüz kere söyledim. Dün ona yemeğe gitmiştim, akşam beyler ve hanımlardan oluşan soylu bir grubun onda toplanacağı günü, oraya giderken ne bunu düşünmüştüm, ne de biz alt kademedede çalışanların o gruptan sayılmadığımızı aklıma getirmiştüm. Neyse. Kontla yemek yedim, yemekten sonra büyük salonda bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başladık, konuşduk, bize katılan albay B. ile de, böylece davetilerin geleceği saat yaklaştı. Tanrı biliyor ya, aklımdan hiçbir şey geçmedi. O sırada çok saygıdeğer Bayan von S. eşи beyefendiyle birlikte, varsız bir kuluçkanın ürünü olan, korsajlı güzel bir elbise giymiş, tahta gibi dümdüz göğüslü aptal kızlarıy-

la içeriye girdi, en passant²³ çok soylu insanlara özgü her zamanki bakışlarla burunlarını havaya diktiler. Bu tip insanlardan hoşlanmadığım için veda edip oradan ayrılmak istedim, kont sevimsiz dedikodulardan kurtuluncaya kadar bekleyeyim derken, benim Bayan B. içeriye girdi. Ne zaman onu görsem rahatladığım için gitmekten vazgeçtim, onun sandalyesinin arkasına geçtim, çok geçmeden benimle her zamanki samimiyetle değil, biraz çekingen bir tavırla konuştuğunu fark ettim. Bu durum dikkatimden kaçmadı. O da buradakilerden farksız mı diye düşündüm, kendimi kötü hissedince, gitmeyi düşündüğüm halde olanlara inanamadığımdan ve ondan güzel bir söz duymak istediğimden ve başka aklına gelebilecek ne varsa her şey için ondan özür dilemek istediğimden orada kaldım. O arada herkes gelmişti. Tepeden tırnağa Birinci Franz'ın taç giyme döneminden kalma giysileriyle Baron F., sağır kardeşi ile birlikte gelen saray müşaviri R., burada görevi gereği Bay von R. diye anlıyor, ve onlar gibiler, modası geçmiş Fransız gardirobunun boşluklarına yeni moda paçavralar ekleyen salaş giyimli J'yi de unutmamalıyız, oldukça kalabalıkçı, tanındıklarından kısa konuşmaktan hoşlanan birkaçıyla konuştum. Sadece B.'mi düşünüyordum, dikkatim onun üzerindeydi. Kadınların salonun ucunda birbirlerinin kulaklarına fisiltıyla bir şeyle söylediklerinin, bu durumun erkeklerde sirayet ettiğinin, Bayan von S.'nin kontla konuştuğunun hiç farkına varmadım (bunların hepsini bana daha sonra Bayan B. anlattı), nihayetinde kont hızla bana doğru yaklaşıp beni pencerenin yanına çekti. – “Tuhaf kurallarımızı,” dedi, “biliyorsunuz; insanların sizi burada görmekten huzursuz olduğunu görüyorum. Ne olursa olsun... istemezdim.” – “Ekselansları,” diye söyle girdim, “binlerce kez beni bağışlamamanızı diliyorum; bunu önceden düşünmem gerekirdi, bu densizliğimden dolayı beni bağışlayın; aslında ben erkenden gitmek istiyordum. Ama basiretim bağ-

²³ en passant: Önümüzden geçerken. (ç.n.)

landı.” diye hafifçe eğilirken gülümseyerek ekledim. – Kont her şeyi ifade eden bir duyguya elimi siktı. Soylu insanların arasından sessizce geçip salondan çıktım, bir cabriyolet’ye bine-rek M.’ye gittim, niyetim oradaki tepeden güneşin batışını sey-rederken, çok iyi biri olan domuz çobanının Odysseus’u²⁴ ne kadar güzel ağırladığını anlatan Homeros’un o güzel şarkısını okumaktı. Her şey yoluna girdi.

Akşamüstü yemek saatinde geri döndüğümde, restoranda sadece birkaç kişi vardı; bir köşede zar atıyorlardı, masanın örtüsünü toplamışlardı. O sırada mert biri olan Adelin içeri-ye girdi, bana bakarken şapkasını çıkardı, yanına gelip alçak sesle şöyle dedi: “Senin canın bir şeye mi sıkıldı?” – “Benim mi?” dedim. – “Kont seni soyluların partisinden kovmuş.” – “Şeytan görsün yüzlerini!” dedim, “Açık havaya çıkmak be-nim için daha iyi oldu.” – “Umursamiyorsan,” dedi, “mese-le yok. Benim canımı sikan bunun herkesin ağzında dolaşma-sı.” – Olanlar • anda beni de rahatsız etmeye başladı. Demek ki masaya gelen herkes bu yüzden bana bakıyor diye düşüñ-düm! Sinirlerim gerildi.

Bugün bile gittiğim her yerde benim için üzüldüklerini dile getirip, beni kıskananların zafer elde etmişcesine konuşukla-rını anlattılar: Küçük kafalarıyla büyülüks taslayan, kendile-rini tüm kuralların üstünde gören kendini beğenmişlerin hali görülmüş olmuş, buna benzer bir sürü gevezelik – insanın yü-reğine bir bıçak saplayası geliyor; özgürlükten ne kadar bah-sedilirse edilsin, ellerine geçen ilk fırsattha kendisiyle ilgili dedi-kodu yapan alçakları umursamayan kişiyi görmek isterim doğ-rusu; dedikoduların aslı yoksa ciddiye almamak kolay elbette.

16 Mart

Her şey üstüme geliyor. Bugün ağaçlı yolda Bayan B. ile kar-şılaştı, onunla konuşmaktan kendimi alamadım, yanındaki-

²⁴ Homeros: Odysseia, 14. Bölüm. (ç.n.)

lerden biraz uzaklaşınca, ona geçen günde davranışları ile ilgili kırgınlığını belirtti. – “Ah Werther,” dedi içten bir sesle, “içimden geçenleri bildiğiniz halde, şaşkınlığımı böyle mi yorumluyorsunuz? Salona girdiğim andan itibaren sizin adınıza çok üzüldüm! Ben olacakları önceden tahmin ediyordum zaten, belki yüz kere bunu size söylemek istedim. Von S. ve T.’nin eşleriyle birlikte sizinle aynı ortamda olmaktansa, gitmeyi tercih edeceklerini biliyordum; kontun onlarla bozuşmayı göze alamayacağınızı biliyordum – şimdi de bu söylentiler!” – “Anlayamadım hanımfendi?” diyerek şaşkınlığını gizledim; Adelin’in bana önceki gün söylemiş olduğu her şey, o an kaynar su gibi başından aşağıya döküldü. – “Bu bana nelere mal oldu!” dedi tatlı kız gözleri dolu dolu olurken. – Artık kendimde değildim, neredeyse ayaklarına kapanacaktım. – “Açık konuşur musunuz!” dedim. – Gözyaşları yanaklarından aşağıya akıyordu. Aklim başından çıkmıştı. Gizlemeye gerek duymadan gözyaşlarını sildi. – “Teyzemi tanıyorsunuz,” diye söze başladı, “o da oradaydı ve – ah, hangi gözlerle bakmışsa size! Werther, dün akşamı nasıl geçirdim bilemezsiniz, bu sabah sizinle arkadaşlık etmemle ilgili olarak bana nutuk çekti, sizi aşağılamasını ve küçük görmesini dinlemek zorunda kaldım, sizi doğru dürüst savunamadım bile, buna imkân bulamadım.”

Ağzından çıkan her söz yüreğime hançer gibi saplandı. Hiçbir şey söylemese, bana daha büyük bir iyilik yapacağını hissetmiyordu, arkamdan neler konuştuklarını, kimlerin olanlardan büyük bir sevinç duyduğunu anlatmaya devam etti. Uzun zamandır eleştirdikleri kendimi beğenmişliğimin ve başkalarını küçük görüşümün cezalandırılmasından hoşlandıklarını ve buna sevindiklerini de söyledi. Wilhelm, her şeyi ondan duymak, hem de çok samimi bir ilginin ifadesi olan bir ses tonıyla – yıkılmışım, içimdeki fırtına dinmiyordu. Beni eleştirmeye yeltenen kişinin bedenine kılıcımı saplamak isterdim; ancak akan kanı görünsem kendimi daha iyi hissedecektim. Of, of, şu sıkışmış yüreğime hava aldırmak için bıçağı yüz kere elime

aldım. Safkan atların bir türünden bahsederler, aşırı koşturulmaktan korkunç kızışan atlar, ferahlamak için içgüdüşel olarak bir damarlarını ısırlarmış. Sık sık ben de kendimi böyle hissediyorum, beni sonsuz bir özgürlüğe kavuşturacak bir damarımı kessem diyorum.

24 Mart

İstifamı saraya bildirdim, kabul edeceklerini umuyorum, önce sizden izin almadığım için beni bağışlayın. Burada kalamazdım, beni kalmaya ikna etmek için söyleyeceklerinizin hepsini biliyordum, sözün kısası – sen bunu anneme uygun bir dille anlat, benim kendime bile faydam yok, ona da faydam dokunmayacaksı durumu kabullenmekten başka yapacağı bir şey yok. Üzülmesi doğal. Oğlunun yürüdüğü, müşavirliğe ve elçilige kestirmeden giden güzel yolun birden tıkandığını görmek, gerisingeri, eski tas eski hamam! Ne yaparsanız yapın, kalmanın olsaklı ya da gerekli kılacak olası durumları istediğiniz kadar düşünün durun; kısacası gidiyorum, nereye gideceğime gelince, Prens *** burada benim arkadaşlığımдан çok zevk alıyor; neler planladığımı duymuş, kendisiyle av köşküne gideyim, güzel baharı orada geçireyim diye benden ricada bulundu. Orada tam olarak başımı dinleyeceğime dair bana söz verdi, bir ölçüde anlaşabildiğimiz için denemeye değer diye düşünyorum, onunla gideceğim.

Haber

19 Nisan

Her iki mektubun için teşekkürler. Cevaplamadım, çünkü saray istifamı onaylayıncaya kadar bu kâğıdı beklettim; annem bakanla görüşüp planımı engel olur diye korkuyordum. Her şey sonuçlandı. İstifamı onaylayan belge elimde. Bakanın bana ne yazdığını, bu belgeyi bana ne kadar isteksiz verdiklerini size anlatmasam daha iyi – yeniden sizlənmanıza neden ola-

bilir. Veliaht prens, görevimden ayrılmam nedeniyle gözlerimin dolmasına neden olan bir notla birlikte yirmi beş duka gönderdi; yani geçenlerde annemden istedigim paraya artık ihtiyacım kalmadı.

5 Mayıs

Yarın buradan ayrılıyorum, sadece altı mil mesafedeki doğduğum yeri de görmek, mutlulukla düşlediğim eski günleri anımsamak istiyorum. Annem, babam öldükten sonra o güzel ve özel yerden kendini o dayanılmaz kente hapsetmek üzere ayrılrken, benimle birlikte geçtiği o kapıdan kente gireceğim. **Adieu Wilhelm**, yolculuğumu sana anlatırım.

9 Mayıs

Doğduğum yere yaptığım ziyareti ibadet eden bir hacı gibi tamamladım, hiç hazırlıklı olmadığım bazı duyguların etkisinde kaldım. S.'ye giden yolda kente on beş dakika kala büyük ihmamur ağacının yanında arabayı durdurup aşağıya indim ve arabacıyla yola devam etmesini söyledim, niyetim yürüyerek her hatırlayı yepeni ve canlı bir şekilde içimden geldiği gibi yaşamaktı. Küçük bir çocukken, gezintilerimin aşmamam gereken son sınırı olan ihmamurun altındaydım işte! Ne kadar da farklı! O zamanlar bilinçsiz bir mutlulukla bilmediğim bir dünyaya özlem duyar, orada iç dünyama birçok zenginlik ve zevk katacağımı, çaba içindeki özlemle dolu kalbimin boşluğu doldurup mutlu olacağımı düşünürdüm. Şimdi uzaklardaki o dünyadan geri döndüm – ah dostum, hem de boş giden birçok ümit ve gerçekleştirmeyen birçok tasarıyla! – Eskiden binlerce kez görme özlemiyle yanıp tutuştuğum dağlar karşımdaydı. Saatlerce burada oturur, karşı taraflarda olmayı isterdim, hayalimde tatlı bir belirsizlikle gözlerimin önüne serilen ormanlara ve vadilere dalardım; sonrasında belli bir saatte geri dönmem gerekince, o sevgili yerden nasıl da isteksiz ayrııldım! – Kente yaklaşınca, eskiden bildiğim bahçeli küçük evlerin hepsini se-

lamladım, yenilerini ise beğenmedim, yapılan başka değişikliklerin hiçbirini beğenmedim. Kentin kapısından geçtikten sonra her şeyi hemen anımsadım. Dostum, ayrıntıya girmeyeceğim, benim için çok güzel, ama anlatınca çok sıradanlaşabilir. Bizim eski evin hemen yanında pazarın kurulduğu meydanda kalacak bir yer bulmaya karar verdim. Oraya giderken, dürüst ve yaşlı bir kadının biz çocukların eskiden tıkıştırdığı sınıfın bir bakkala dönüştüğünü gördüm. O delikte tahammül gösterdiğim huzursuzluklar, gözyaşları, bulanık düşünceler, büyük korkular aklıma geldi. – Attığım her adım benim için dikkate değerdi. Kutsal toprakları gezen bir hacı bile dini olaylara mekân olmuş bu kadar çok sayıda yer görmez, ruhu ilahi bir heyecanla bu ölçüde dolmaz. – Binlercesinden biri daha. Irmaktan aşağıya doğru çiftlik denen yere kadar yürüdüm; ben eskiden de bu yolu kullanırdım, biz erkek çocukların yassı taşları ırmakta defalarca sektirelim diye deneme yaptığımız yerlerdi buralar. O zamanlar ara sıra ayağa kalkıp suyun arkasından baktığımı, tuhaf duygularla onu izlediğimi, akıp gittiği yerleri macera dolu yerler olarak hayal ettiğimi o kadar net hatırlıyorum ki, çok geçmeden hayal gücümün tü kendığı noktada ise her şeye rağmen ırmak hep aksın, akmaya devam etsin isterdim, ta ki gözle görülemeyecek kadar uzaktaki yerleri hayalimde seyre dalıncaya kadar. – Görüyorsun dostum, muhteşem atasınızın yaşamaları da bu kadar yalındı ve onlar da mutluydu! Hem duyguları, hem de edebiyatları çocuksuydu! Odysseus uçsuz bucaksız denizden, sonsuz yeryüzünden²⁵ bahsederken, söyledikleri öyle gerçek, öyle insani, öyle içten, öyle yalnız ve gizem dolu ki. Ben şimdi okula giden her çocuğun bildiği bir şeyi, yani dünyanın yuvarlak olduğunu tekrarlarsam, bunun bana bir yararı olur mu? Üzerinde zevkle yaşamak için insanın sadece biraz toprak parçasına, altında huzurla yatmak için de bundan daha azına ihtiyacı var.

²⁵ Homeros: *Odysseia*, 10. Bölüm, 195. dize. (ç.n.)

Şimdi burada, prensin av köşkündeyim. Bu beyefendiyle huzurlu bir yaşam sürdürmek mümkün, dürüst ve sade biri. Hiç anlamadığım, etrafında tuhaf insanların olması, alçak insanlara benzemeseler de, dürüst insanların sahip olduğu görünümden yoksunlar. Ara sıra bana dürüstmiş gibi gelseler de onlara güvenemiyorum. Beni onda rahatsız eden bir başka şey, sadece duyduğu ve okuduğu konulardan bahsetmesi; hem de başkalarının ona sunduğu bakış açısıyla.

Bir de yüreğimden ziyade zekâmî ve yeteneklerimi takdir ediyor, oysa o benim tek gurur vesilem, her şeyin, her yeteneğin, her mutluluğun, her acının tek başına kaynağı. Ah, benim bildiklerimi herkes bilebilir – bana özgü olansa yalnızca yüreğim.

25 Mayıs

Gerçekleşinceye kadar bahsetmek istemediğim bir şey geçi yordu aklımdan: Şimdi sonuçsuz kaldığına göre anlatabilirim. Savaşa gitmek istiyordum; uzun zamandır gönlümde yatan bir arzuydu bu. Özellikle bu yüzden prensin peşine takılıp buralara kadar gelmiştim, kendisi *** hizmetinde generaldir. Bir gezinti sırasında ona niyetimi açıkladım; bana bunu yapmamamı tavsiye etti, gerekçelerini dikkate alırsam, benim için bunun bir tutkudan çok geçici bir heves olduğunu görmüştüm.

11 Haziran

Ne söylersen söyle, daha fazla kalamayacağım. Ne arıyorum burada? Zaman geçmek bilmiyor. Prens bana mümkün olduğunda iyi davranışın olsa da ruhuma uygun bir yerde değilim. Aslında onunla ortak bir yönümüz de yok. Zeki bir adam, ama oldukça sıradan bir zekâ; arkadaşlığı beni güzel yazılmış bir kitap kadar oyalamıyor. Bir hafta daha kalıp yine yollara düşeceğim. Buradaki en iyi şey yaptığım resimler oldu. Prens sanattan anlayan biri, daha çok da anlayacak, şayet itici bilimsel olgular, sıradan terminolojiyle kendini sınırlaması. Ne za-

man onu taze imgelerle doğaya ve sanata yönlendirsem, sana-
ta dair beylik sözlerle konuşmaya başlıyor, o an için çok iyi bir
şey yaptığını sanıyor, ama ben kendimi zor tutuyorum.

16 Haziran

Evet, yalnızca bir gezgin, yeryüzünde bir yolcuyum ben! Ya,
sizler daha önemli şeylelerle mi meşgulsünüz?

18 Haziran

Nereye mi gideceğim? Aramızda kalırsa söyleyebilirim. İki
hafta daha burada kalmam lazım, ***'deki maden ocaklarını
görmek istiyorum diye kendimi kandırdım; aslında alaka-
sı yok, istediğim yalnızca Lotte'nin yakınında olmak, gerisi hi-
kâye. Kalbim beni güldürse de onun istencine boyun eğiyorum.

29 Temmuz

Hayır, böyle iyil! Her şey yolunda! – Ben – onun kocası ol-
sam! Ah, beni yaratan Tanrım, bu mutluluğu bağışlayan bana,
tüm yaşamım sürekli bir ayine dönüşür. Hak iddia etmek is-
temiyorum, gözyaşlarımı bağışla, boş arzularım için beni ba-
ğıışla! – O karım olsa! Güneşin altındaki en tatlı yaratığı kol-
larımı alabilsem – Tüm bedenim ürperiyor Wilhelm, Albert
onun ince beline sarılıncá.

Ve bunu söylemeye hakkım var mı? Niçin olmasın Wilhelm?
O benimle onunla olduğundan daha mutlu olurdu! Ah, Albert
o yüreğin arzularının hepsini karşılayacak biri değil. Fazla du-
yarlı biri değil, hiç değil – bundan istediğin sonucu çıkar; sev-
diğimiz bir kitabın bazı bölümlerinde Lotte'yle benim kalbim
tek bir yürekmiş gibi çarpıyor – ah! – oysa Albert'in kalbi o
sırada aynı şeyleri hissederek çarpıyor; bunun gibi başka yüz-
lerce şey daha sayabilirim, örneğin Lotte'yle ben bir üçüncü
kişinin başına gelen bir olayla ilgili olarak aynı şeyleri hissedii-
yoruz. Sevgili Wilhelm! – Gerçi Albert onu tüm kalbiyle sevi-
yor, böyle bir sevgi her şeye layık! –

Sevmediğim biri mektubumun yarıda kesilmesine neden oldu. Gözyaşlarım kurudu. Dikkatim dağınık. Adieu dostum!

4 Ağustos

Bu durumda olan yalnızca ben değilim. Bütün insanlar hayal kırıklığına uğruyor, ümitleri boşça çıkıyor. Ihlamurun altındaki iyi yürekli kadını görmeye gittim. Büyük oğlan bana doğru koştu, onun sevinç çığlıklarını üzerine çok çökmüş görünen annesi de bize doğru geldi. İlk sözü şu oldu: "İyi yürekli beyefendi, ah, ah, benim Hans'ım öldü!" – Oğullarının en küçüğü o. Sesim çıkmadı. – "Kocam," dedi, "İsviçre'den eli boş döndü, iyi insanlarla karşılaşmasaymış, dilenmek zorunda bile kalacakmış, yolda ateşi çıkmış." – Ona hiçbir şey diyemedim, küçüğe biraz para verdim; kadın bana birkaç elma uzattı, ben de aldım ve bu hüzünlü karşılaşmanın geçtiği yerden uzaklaştım.

21 Ağustos

Ruh halim her an değişiyor. Bazen yaşamda insana sevinç veren bir durum beliriyor, ah, sadece bir an sürüyor bu! – Kendimi düslere kaptırınca, şu düşünceden kurtulamıyorum: Albert ölse, ne değişir? Ben... yapardım! Hatta Lotte de – sonra bu hayalin peşinden koşuyorum, ta ki ırkilerek durduğum bir uçurumun başına sürükleneinceye kadar.

Bu yoldan ilk kez Lotte'yi dansa götürmek için arabaya-
la geçmiştim, şimdi yürüyerek kentin kapısından çıkışip gel-
dim buraya, nasıl da farklıydı o günler! Her şey, her şey ge-
çip gitti! O zamana dair ne bir işaret, o zamanki duygularıma dair ne de bir kalp çarpıntısı var. Yanıp bitmiş, kül ol-
muş bir saraya dönüp gelen bir hayalet benziyorum, par-
lak bir prensken yaptırdığı ve her tür muhteşem eşyayla do-
nattığı o sarayı örükken sevgili ogluna büyük umutlar bes-
leyerek bırakın bir hayalet gibiyim.

3 Eylül

Bir başkasının onu nasıl sevebildigini, sevmeye nasıl hakkı olduğunu bazen anlamıyorum, çünkü onu yalnızca ben o kadar yürekten ve o kadar fazla seviyorum ki, ondan başka ne bir şey tanıyor, ne bir şey biliyorum; ondan başka da bir şeylim yok zaten!

4 Eylül

İşte böyle. Doğa sonbahara dönerken, benim de hem iç, hem dış dünyama sonbahar geldi. Yapraklarım sararıyor, etraftaki ağaçların yaprakları çoktan döküldü. Buraya geldiğim günlerde karşılaştığım köylü gençten sana bahsetmemiş miydim? Şimdi Wahlheim'da yine onu sordum; işinden atıldığıni, kimsenin ondan haberi olmadığını söylediler. Dün bir başka köye giden yolda tesadüfen onunla karşılaşmayayım mı, konuştu, bana başından geçenleri anlattı, o kadar duygulandım ki, sana da anlatınca nedenini kolayca anlayacaksın. Peki ben bunu niye anlatıyorum? Beni korkutan ve inciten bir şeyi neden kendime saklamayıp anlatıyorum? Niçin hem kendimi, hem de seni üzüyorum? Niçin bana acıman ve beni eleştirmen için sana fırsat tanıyorum? Bu da benim yazgımın bir parçası galiba!

Derin üzüntüsünde biraz çekingen bir tavır sezinlediğim delikanlı önce sorularımı yanıtladı; sonra hem kendisini, hem beni aniden fark etmişcesine gittikçe açıldı, bana hatalarını itiraf etti, başına gelen felaketten yakındı. Dostum, onun ağzından çıkan her sözü yorumlayabilmen için sana aktarmam mümkün olsa! Hatıraları yeniden anımsamanın verdiği bir tür haz ve mutlulukla anlatıyordu her şeyi, efendisi hanımefendiye olan aşkının her geçen gün arttığını, sonunda ne yaptığı, aklından geçenleri nasıl ifade edeceğini bilemez hale geldiğini itiraf etti. Ne yemek yiyebilmiş, ne bir şey içebilmiş, ne de uyuyabilmiş, boğazı düğürlenmiş, yapmaması gereken şeyleri yapmış, yapmasını istedikleri şeyleri ise yapmamış, san-

ki kötü bir cinin etkisinde gibiymiş, kadının üst kattaki odalardan birinde olduğunu bildiği bir gün, arkasından gitmiş, daha doğrusu cin yüzünden kadını takip etmiş; kadın onun arzusuna kulak vermeyince, kadına zorla sahip olmak istemiş; delikanlı böyle bir şeye nasıl kalkıştığını bilmiyormuş, kadına karşı niyetinin her zaman ciddi olduğuna Tanrı şahitmiş, en büyük arzusu onunla evlenmekmiş. Delikanlı bir süre konuşuktan sonra kekelemeye başladı, tipki bir şeyle söylemek isteyen, ama söylemeye cesaret edemeyen biri gibiydi; sonunda çekinerek kadının ona ufak yakınlaşmalarla izin verdiğini, kendisini hangi mesafede tuttuğunu açıkladı. Konuşmasına iki ya da üç kez ara verip onu kötülemek için bunları anlatmadığı, dediğine göre onu eskisi gibi sevip değer verdiği, bu konudan kimseye bahsetmediği, kendisinin sapkıın ve akılsız bir insan olmadığına beni inandırmak için bunları sadece bana anlattığı şeklindeki açıklamaları yineleyip durdu. – Ve şimdi değerli dostum, her zaman söylediğim şeyi bir kez daha tekrarlayayım: Onu karşısında gördüğüm ve hâlâ anımsadığım haliyle sana anlatabilsem keşke! Onun yazgısına nasıl bir ilgi gösterdiğim, göstermek zorunda olduğumu hissetmen için her şeyi sana olduğu gibi anlatabilsem keşke! Ama kısaca, sen hem yazgımı bildiğin, hem de beni tanıdığın için bütün bu mutsuzlara, özellikle bu mutsuz adama beni çeken şeyin ne olduğunu gayet iyi biliyorsundur.

Yazdıklarımı baştan sona okuyunca, olayın kolayca tahmin edilebilecek sonuna degenmediğimi gördüm. Kadın kendini ondan uzak tutmuş; ondan nefret eden, uzun zamandır evden uzaklaştırmayı aklına koyan ağabeyi de aynı şekilde, çünkü kız kardeşinin çocuğu olmadığı için ona bu yolda büyük ümitler bağlamış; kız kardeşinin yeniden evlenmesi durumunda çocuklarına düşebilecek mirastan olacağından koruyormuş; ağabey delikanlıyı evden kovup öyle büyük bir yaygara koparmış ki, kadın istese bile artık onu eve alamaz-

mış. Şimdi kadın başka bir hizmetkâr almış, onun yüzünden de kardeşiyle arası açılmış, onunla evlenmesine kesin gözüyle bakılıyormuş, ama ağabeyi böyle bir şeye engel olmak konusunda kesin kararlıymış.

Sana anlattıklarımда hiçbir abartı, hiçbir çarpitma yok, hatta olayı kısa anlattım, kısa kestim diyebilirim, alışılmış sıradan sözcüklerle aktararak yüzeysel olarak anlattım.

Bu aşk, bu sadakat, bu tutku edebi bir kurmaca değil. Yasanın, eğitimsiz, kaba dediğimiz insanların arasında tüm saflığıyla var olan bir şey. Ya biz eğitimliler – Çarpık Eğitilmişler! Senden rica ediyorum, bu olayı dikkatini toplayarak oku; bunları yazarken sakinim; el yazımından anlıyorsundur zaten, her zamanki gibi kargacık burgacık değil. Oku sevgili dostum, okurken de bu hikâyeyi aynı zamanda dostunun da hikâyesi olduğunu unutma. Evet, benim de başıma aynı şey geldi, gelecek, kendimi benzetmeye cesaret edemediğim o zavallı mutsuz adamın yarısı kadar bile sakin ve kararlı değilim.

5 Eylül

O işleri nedeniyle kent dışına çıkan kocasına bir not yazmıştı. Şöyle başlıyordu: "En değerli, en sevgili, olabildiğince erken gel, seni büyük bir heyecanla bekliyorum." – O sırada Albert'in yanından gelen bir dost, onun işleri nedeniyle çok çabuk gelemeyeceğini haber verdi. Not olduğu yerde kaldı, akşamleyin elime alınca, okuyup gülümsemek istedim; neden gülümsegidiğini sordu bana: "Hayal gücü Tanrı'nın insana vermiş olduğu büyük bir armağan," dedim, "bu not bir anligina da olsa sanki bana yazılmış gibi geldi." ~ Lotte konuşmayı kesti, duydularından hoşlanmış görünmüyordu, ben de sustum.

6 Eylül

Lotte'yle ilk kez dans ederken giydiğim sade mavi frakımı bir daha giymeme kararını vermekte çok zorlandım, oysa son zamanlarda giyilecek hali kalmamıştı. Zaten yakası ve klapa-

siyla eskisinin tipatıp aynısını yaptırdım, sarı yeleği ve pantolonu da eksik değil.

Tam olarak aynı duyguları verdiğini söyleyemem. Bilmıyorum, zamanla bunu da severim diye düşünüyorum.

12 Eylül

Albert'i alıp getirmek için birkaç gün önce yola çıkmıştı. Bugün odasına girdiğimde, bana doğru yaklaştı, ben de büyük bir sevinçle elini öptüm.

Bir kanarya aynadan havalandarak onun omzuna kondu. – “Yeni bir erkek arkadaş,” dedi Lotte ve kuşu elinin üzerine yönlendirdi, “ufaklıklar için aldım. Çok sevimli! Ona baksanız! Ekmek verdiğimde kanatlarını çırparak done done uçuyor ve gagasıyla ekmeği öyle güzel alıyor ki. Ayrıca beni öpüyor, bakanın!”

Minik kuşa doğru dudaklarını uzatınca, kuş tadını çıkarlığı büyük bir hazzı yaşıyormuşçasına, gagasını onun dudaklarına değiştirdi.

“Sizi de öpsün.” dedi ve kuşu bana doğru uzattı. – Kuşun minik gagası onun dudağından benimkine yöneldi, kuşun galayan dokunuşu, sevgi dolu hazza dair bir soluk, bir sezgiyi-di.

“Öpücügü,” dedim, “çok isteksiz değil, yiyecek arıyor ve hiçbir şey bulamadığı bu dokunuştan hayal kırıklığı içinde geri dönüyor.”

“Dudaklarımdan da yemleniyor.” dedi. – Sonsuz mutluluk içindeki karşılıklı masum aşkin sevinçleriyle gülümseyen dudaklarında kuşa birkaç ekmek kırıntısı uzattı.

Yüzümü arkaya çevirdim. Bunu yapmasın, ilahi bir masumiyetin ve mutluluğun bu imgeleriyle hayal gücümü kamçılamasın, zaman zaman yaşama kayıtsız kalan kalbimi daldığı uykudan uyandırmasın! – Niçin olmasın! – O bana çok güveniyor! Onu ne kadar sevdigimi biliyor!

15 Eylül

İnsanın çıldırası geliyor, Wilhelm, dünyada hâlâ değeri olan birkaç şey hakkında ne bir bilinç, ne de bir duyu taşıyan insanlar olduğunu düşündükçe. St. ***'nin saygın papazına gittiğimizde Lotte'yle altında oturduğumuz ceviz ağaclarını sana anlatmıştım, o muhteşem ceviz ağaçlarının içimi her zaman çok büyük sevinçlerle doldurduğuna Tanrı şahit! Papaz evinin avlusunu ne kadar özel, ne kadar serin kılıyorlardı! Dalları ne kadar güzeldi! Onları yıllar önce diken sayın papazların anısını da üzerlerinde taşıyorlardı. Bununla ilgili olarak öğretmen bize dedesinden duyduğu birinin adından defalarca söz etmişti; çok dürüst bir adammış, ne zaman ağaçların altında otursam, hatırlasının benim için de özel bir anlamı vardı. Şimdi olanları sana anlatayım! Kesilen ağaçları – kesilen diyorum! Dün bahsederken öğretmenin gözleri doldu! Düşündükçe, onlara baltayı ilk vuran köpeği öldürmek geçiyor içimden. Benim avlumda böyle birkaç ağaç olsa ve içlerinden biri yaşlandığı için kurusa ve bana bunu seyretmekten başka bir şey kalmasa bile üzüntüden ölürdüm. Sevgili değerli dost, unutulmaması gereken bir şey var, o da: İnsan duyarlılığı! Bütün köy homurdanıyor, umuyorون ki, papazın karısı kendisine gönderilen tereyağı, yumurta ve benzeri şeyler kesilince, oturduğu yerden ne gibi bir yara açtığını anlar. Çünkü bunu yapan yeni papazın karısı (eski papazımız ölmüş), bir deri bir kemik olan hastalıklı kadının çevresiyle ilgilenmemesi için birçok sebebi var, çünkü kimsenin de onunla ilgilendiği yok. Bilgili olduğunu sanan, hakikiliği kabul edilen İncil metinleri üzerinde araştırmalar yapıp Hıristiyanlığın yeni moda etik, eleştirel reformu üzere çalışmalarken Lavater'in heyecanlarına omuz silken, sağlığı çok bozuk olduğundan Tanrı'nın eseri olan yeryüzünde sevinç nedir bilmeyen bir kaçık o. Benim ceviz ağaçlarımı kesmek ancak böyle bir yaratık için mümkün olabilirdi. Görüyor musun, bir türlü kendime gelemiyorum! Hele bir düşün: Dökülen yapraklar avluyu hem kirletiyor, hem de nem yapıyormuş, ağaç-

lar gün ışığını kesiyormuş, olgunlaşan cevizlere erkek çocukların taş atıyor, bu da onun canını sıkıormuş, derin düşüncelerle Kennicot, Semler ve Michaelis²⁶'i karşılaştırırken bu durum onu rahatsız ediyormuş. Köyde insanları, özellikle yaşlıları çok mutsuz görünce sordum: "Buna neden izin verdiniz?" – "Bu köyde muhtar bir şey yapmaya karar vermişse," dediler, "elden ne gelir!" – Ama bu arada güzel bir şey olmuş. Karısının hiçbir işe yaramayan kuruntularından bir kez olsun çıkar elde etmek isteyen papazla muhtar kârı paylaşmayı düşünürken, bunu öğrenen köy meclisi şöyle demiş: "Durun bakalım!" Ağaçların bulunduğu kilise topraklarının üzerinde bu meclisin eskiden kalma hakları varmış, nihayetinde ağaçlar en çok para yi kim veriyorsa ona satılmış. Ağaçlar yerde şimdİ! Ah, keşke prens olsaydım! Hem papazın karısını, hem muhtarı, hem köy meclisini – prens mi! Eğer prens olsaydım, muhtemelen ülkemdeki ağaçlardan bana ne derdim.

10 Ekim

Yalnızca siyah gözlerini görmek bile, bana dünyaları bağışlıyor! Gördün işte Albert – hayal ettiği ölçüde – benim sandığım kadar – mutlu görünmüyör, bu da canımı sıkıyor – şayet – araya yorum katmaktan hoşlanmasam da, burada kendimi başka türlü ifade edemeyeceğim – sanırım yeterince açık.

12 Ekim

Ossian, kalbimdeki Homeros'u yerinden etti. O muhteşem ozan beni öyle bir dünyaya soktu ki bilemezsin! Dumanlı sisler içinde ayın solgun ışığıyla ataların ruhlarına kılavuzluk eden fırtınalı rüzgâr uğuldarken kırlarda dolaşmak. Mağaralarından çıkan ruhların hafifçe duyulan iniltilerini ve yiğitçe ölen sevgilisinin yosun tutmuş, otlarla kaplı dört taşının yanında ağıt-

²⁶ Benjamin Kennicot (1718-1783), Johann Salomo Semler (1725-1791), Johann David Michaelis (1717-1791) (ç.n.)

lar yakan genç kızın dağlarda yankılanan sesini ormanda de-
lice akan ırmağın gümbürtüsüyle birlikte duymak. Sonra saç-
ları kırlaşmış gezgin ozan çıkıyor karşıma, uçsuz bucaksız kır-
larda atalarının ayak izlerini arıyor, ah, sadece mezar taşları-
nı bulunca, dalgalı denizde kaybolan aziz Çobanyıldızı'na hü-
zünle bakıyor, onun dost ışığının yiğitlerin tehlikeli yolunu ay-
dınlatlığı zamanlar, ayın şavkının zaferden dönen çelenklerle
süslü gemiye vurduğu zamanlar kahramanın ruhunda canla-
niyor. Alnındaki derin hüznü okuyor, terk edilmiş bu son yi-
ğidin bütün yorgunluğuyla mezara sendeleyerek yaklaştığını
görüyorum, yitirdiklerine dair gölgelerin gücsüz mevcudiyetiyle
hep yeniden acıyla kor gibi yanın sevinçleri içine çekip kara
toprağa, rüzgârda dalgalanan yüksek otlara bakarken söyle
diyor: "Gezgin gelecek, gelip beni yakışıklılığımdan tanıyıp:
'Ozan nerede, Fingal'in mükemmel oğlu?' diye soracak. Aya-
ğıyla mezarımın üstüne basıp geçerken, bu dünyada beni boşu
boşuna arayacak." – Ah dostum! Soylu bir savaşçı gibi kılıcı-
mı çekip, prensimin yavaş yavaş son bulan yaşamının kendisi-
ni kıvrandıran acısına bir anda son vermek ve özgür kalan
kahramanın ardından gitmek isterim.

19 Ekim

Ah bu boşluk! Göğsümün içinde, şurada hissettiğim bu kor-
kunç boşluk! – Eğer onu bir kez olsun, bir kez olsun şu kalbe
bastırabilsen, bu boşluktan eser kalmaz diye düşünüyorum co-
ğunlukla.

26 Ekim

Evet, eminim dostum, eminim, gittikçe daha da emin olu-
yorum, bir insanın varlığı başkaları için önemli olmayabiliyor,
hatta hiç önemli olmayabiliyor. Lotte'ye bir kız arkadaşı gel-
di, ben de kitap okumak için yan odaya geçtim, kendimi oku-
maya veremeyince, yazmak için elime bir kalem aldım. Onla-
rin alçak sesle konuşmaları geldi kulağıma; birbirlerine önem-

siz şeylerden bahsediyorlardı, kentte olup bitenlerle ilgili haberler: Kim evleniyor, kim hasta, kim ağır hasta gibi. – “Kuru kuru öksürüyor, kemikleri yüzünden dışarıya fırlayacakmış gibi, bir de baygınlık geçiriyor; yolun sonuna gelmiş gibi bir hali var.” dedi biri. – “*** de çok kötü durumda.” dedi Lotte. – “Şişmiş.” dedi diğeri. – Canlı hayal gücüm beni o zavallıların yataklarının başına götürdü; nasıl bir isteksizlikle yaşama sırtlarını döndüklerini görüyorum, onların nasıl – Wilhelm! Ve benim hanımlar onlardan sanki tanımadıkları birileri ölüyormuş gibi söz ediyorlardı. – Etrafıma bakınırken, odayı inceliyorum, etrafımda Lotte'nin giysileri, Albert'in yazılırı ve çok aşina olduğum bu mobilyalar, hatta şu mürekkep hokası, aklımdan şunlar geçiyor: Bu evdeki yerin nedir, gör! Her şeyi tek tek düşünüdüm. Arkadaşların sana saygı duyuyor! Genellikle onlara mutluluk veriyorsun, yüreğin sana onlar olmasa böyle olamayacağını söylüyor; ama yine de – şayet gidersen, şayet bu çevreden ayrılsan, onların geleceğinde senin yokluğunun oluşturacağı boşluğu hissederler mi acaba, ne kadar sürer bu? – Ah, insan öyle fani ki, yaşadığından gerçekten emin olduğu bu dünyada bile, varlığının tek bir gerçek iz bıraktığı bu dünyada bile, sevdiklerinin ruhunda ve hatırlarında o da sönüp kaybolacak, hem de çok çabuk!

27 Ekim

İnsanların birbirleri için pek az şey ifade etmesi bende genellikle göğsümü parçalamak, beynimi dağıtmak isteği uyanıyor. Ah, karşısmdakine geçiremediğim sevgi, sevinç, şefkat ve hazırlı karşısmdaki de bana sunamaz, tüm kalbim mutlulukla dolup taşsa bile, karşısında kılı kıpırdamadan duran soğuk birini mutlu edemem.

27 Ekim akşamı

O kadar çok şeye sahibim, ama ona olan duygularım her şeyi yutuyor; o kadar çok şeye sahibim, ama o olmayınca bennim için her şey degersiz.

30 Ekim

Keşke yüz kere onun boynuna sarılacak duruma gelmeseydim! Yüce Tanrım biliyor ya, etrafını birçok güzel şeyin sardığını gören, ama onlara dokunma izni olmayan biri gibiyim; dokunmak insanların elbette en doğal içgüdüsü. Çocuklar gözlerine ilişen her şeye dokunmazlar mı? – Ya ben?

3 Kasım

Tanrı biliyor ya, çoğullukla bir daha uyanınama arzusu, hatta ümidiyle yatağa giriyorum: Ve sabahleyin gözümü açıp yine güneşin görünce neşem kaçıyor. Ah keşke huysuz biri olabilsem, suçu havaya, üçüncü bir şahsa, başarısız bir girişime yükleyebilsem, o zaman keyifsizliğimin katlanılmaz sıkıntısı yarı yarıya azalırıdı. Vay halime, tüm suçun yalnızca kendimde olduğunu biliyorum – aslında suç demek doğru değil! Kısaca, nasıl ki eskiden tüm mutlulukların kaynağı bendeyse, şimdi de tüm üzüntülerin kaynağı içimde saklı. Eskiden tüm dünyayı sevgiyle kucaklayacak yüreğe sahip, her adımda cenneti ayağının dibinde gören, zengin duygularla dolaşıp duran ben, artık aynı kişi değil miyim? Bu yürek şimdi ölmüş durumda, artık ondan dışarıya yansıyan hiçbir coşku yok, gözyaşlarım kuruğu, artık beni canlandıran gözyaşlarım ferahlatamadığı düşüncelerim kaşlarımın endişeyle çatılmasına neden oluyor. Çok acı çekiyorum, yaşamımın tek neşesini, içinde bulduğum ortamda dünyalar kurancı canlı gücү kaybettim; o yok artık! – Pencereden dışarıya, uzaktaki tepeye bakarken, sabah güneşinin onun üzerine doğru sisi yararak sakin çayırı vurduğunu, yaprakları dökülmüş söğüt ağaçlarının arasından yavaşça akan ırmağın bana doğru kıvrıla kıvrıla yaklaştığını görünce! – Ah! O muhteşem doğa vernikli bir tablo gibi karşısında değişmeden duruyor, ama hazların hepsi bir damla mutluluğu bile kalbimden beynime pompalayamıyor, çalışkan biri olan ben Tanrı'nın gözünde kuru bir çesmeden, çatlak bir testiden²⁷ farksızım. Ba-

²⁷ Kutsal Kitap: Eski Ahit, Vaiz 12 (6). (ç.n.)

şının üzerindeki gökyüzü tunca²⁸ dönüştüğünde, etrafındaki toprak susuzluktan kuruduğunda yağmur duasına çıkan bir çiftçi gibi ben de defalarca kendimi yere atıp Tanrı'dan gözyaşı diledim.

Ancak, ah, Tanrı'nın yağmur ve güneşi bizim yerli yersiz isteklerimden dolayı vermediğini hissediyorum, hatırladıkça üzüldüğüm o zamanlar niçin çok mutluydum, çünkü sabırla onun ruhunu bekliyor, üzerime yağırdığı mutluluğu tüm kalbimle ve içten minnet duygularıyla kabulleniyordum!

8 Kasım

Lotte aşırılıklarımı eleştirdi! Ah, hem de büyük bir sevilmilile! Zaman zaman bir kadeh içecekken bir şişe şarap içmek gibi aşırılıklarımı. – “Yapmayın!” dedi, “Lotte’yi düşünün!” – “Düşünmek!” dedim, “bana bunu hatırlatmanız gereklir mi? Düşünüyorum! – Düşünmüyorum! Zaten hep gözlerimin önündesiniz! Bugün geçenlerde sizin arabaya bindiğiniz yerde oturdum...” – Bu konuda ayrıntılara girmeyeyim diye başka şeylelerden söz açtı. Dostum, yitmiş haldeyim! Bana her istediğini yapabilir.

15 Kasım

Wilhelm, içten ilgin, iyi niyetli öğdüün için sana teşekkür ediyorum, ama sükûnetini korumanı rica ediyorum. Bırak sabırımı deneyeyim, tam bir hayat yorgunu olmama rağmen her şeyin üstesinden gelecek güce sahibim hâlâ. Dine saygılı biri olduğumu sen de biliyorsun, dinin bazı güçsüzler için bir dayanak, bazı susamışlar için serinletici bir içecek demek olduğunu biliyorum. Ancak – herkes için böyle midir, böyle mi olmalıdır? Kocaman dünyaya bakarsan, binlerce kişi için böyle olmadığını görürsün, inançlı olsun olmasın, binlercesi için böyle olamayacağını görürsün, peki benim için böyle olmak

28 Kutsal Kitap: Eski Ahit, Yasanın Tekrarı 28 (23). (ç.n.)

zorunda mı? Tanrı'nın Oğlu bile, Baba'nın kendisine gönderdiklerinin kendi etrafında olacağını söylememiş miydi?²⁹ Ya ben henüz ona gönderilmemişsem? Ya kalbimin bana söylediği gibi Başa beni kendisine saklıyorsa? – Lütfen bunu yanlış yorumlama; bu masum sözlerin altında bir alay yattığını düşünme; sana ruhumu bütünüyle açıyorum; yoksa susmayı yeğlerim: Herkesin benim gibi fazla bilgi sahibi olmadığı konularda ahkâm kesmekten hoşlanmıyorum. İnsan yazgısı, payına düşene katlanmaktan, sunulan kâseyi sonuna kadar içip bitirmekten başka nedir ki? Kâse, göklerin Tanrı'sının insan dudagine bile çok acı³⁰ gelmişse, neden büyülüklük taslayıp benim için tatlı olduğunu söyleyeyim? Tüm varlığımın olmakla olma-mak arasında titrediği, geçmişin geleceğin karanlık uçurumunda bir şimşek gibi çaktığı ve etrafındaki her şey gibi dünyanın benimle birlikte çöktüğü o korkunç anda neden utanayım? Kendi içine hapsolmuş, kendinden yoksun ve ölenemeye biçimde uçuruma sürüklenen insanın, ruhunu derinliklerinde boşuna uğraş veren güçlerinin gıcırtılı sesi değil mi duyulan: "Tanrı'm, Tanrı'm, beni neden terk ettin?"³¹ Ağızmdan çıkan bu sözen dolayı utanmalı mıyım, gökleri bir tomar gibi dürenin³² gözünden kaçmayan o andan korkmalı mıyım?

21 Kasım

Hem beni, hem kendini mahvedecek zehri hazırladığını gör-müyor, hissetmiyor; mahvolmam için bana uzattığı kâseyi büyük bir zevkle sonuna kadar içiyorum. Bana sık sık – sık sık mı? – sık sık olmasa da ara sıra yönlendirdiği iyimser bakışı, duygularımı ifade etmekten kendimi alamadığım zamanlarda-ki hoşgörüsü, çektiğim istiraba gösterdiği acıma duygusuyla alnında oluşan çizgiler ne anlama geliyor?

²⁹ Kutsal Kitap: Yeni Ahit, Yuhanna 6 (44); 6 (65). (ç.n.)

³⁰ age: Yeni Ahit, Matta 26 (39). (ç.n.)

³¹ age: Yeni Ahit, Matta 27 (46) (ç.n.)

³² age: Eski Ahit, Yeşaya 34 (4). (ç.n.)

Dün ben ayrılmış giderken, elini bana uzatırken şöyle dedi: “Adieu, sevgili Werther!” – Sevgili Werther! Bana ilk kez sevgili diye hitap etti ve bu benim içime işledi. Bunu kendi kendime yüz kez tekrarladım ve dün gece, tam uyumaya giderken kendi kendimle çeşitli konularda gevezelik ediyordum, birden şöyle dedim: “İyi geceler, sevgili Werther!”, sonra kendi hali me güldüm.

22 Kasım

“Onu bana bağışla!” diye Tanrı’ya dua edemediğim halde çoğunlukla o benimmiş hissine kapılıyorum. “Onu bana ver!” diye Tanrı’ya dua edemiyorum. Çünkü o başkasının. Açılar içinde düşüncelere dalıyorum, nedenlerine degenecek olsam buradan köye yol olur.

24 Kasım

Derdimin ne olduğunu farkında. Bugün onun bakışı ta içime işledi. Ona gittiğimde yalnızdım; hiçbir şey söylemedim, bana baktı. Artık onun ne o sevimli güzelliğini, ne de mükemmel ruhunun ışığını görüyordum, her şey gözlerimin önünden silinip gitmişti. Beni etkileyen yalnızca çok içten gelen bir ilginin ifadesi, entatlı merhametin ifadesi olan bakışydı. Niçin onun ayaklarına kapanamadım? Niçin boynuna atılıp bin öpüçükle ona karşılık veremedim? Kaçışı piyanoda buldu ve çalarken melodiye tatlı, yumuşak sesiyle güzel tınlar kattı. Dudakları bana hiç bu kadar çekici gelmemiştir. Susamış gibi aralanmışlardı, piyanodan çıkan tatlı sesleri yutmak istercesine, masum ağızından çıkan gizemli ezgiyi tutmak istercesine – Sana bunları ancak böyle söyleyebilirim! – Daha fazla dayanamadım, eğilip yemin ettim: Size bir öpüçük kondurmaya hiç yeltenmeyeceğim tanrısal ruhların üzerinde süzüldüğü dudaklar. – Yine de – istiyorum – İşte görüyorsun, karşısında bir paravan gibi – bu mutluluk – ve kaybolup gitti kefareti ödensin diye bu günahın – bu günahın?

26 Kasım

Bazen kendi kendime şöyle diyorum: Senin yazgının benzeri yok; diğerleri şanslı – senin kadar sıkıntı çektilerken bir kişi bile yok. – Sonra eski çağların bir şairini okuyunca, içimden geçenleri görür gibi oluyorum. Katlanmak zorunda olduğum çok şey var! Ah! Benden önce yaşayan insanlar benim kadar üzüntü yaşadılar mı acaba?

30 Kasım

Kendime gelemiyorum bir türlü, kendime gelemiyorum! Nereye gitsem, karşıma aklımı karıştıran biri çıkıyor. Bugün! Ey alın yazısı! Ey insanlık!

Öğle saatlerinde canım yemek yemek istemediğinden nehir kıyısına gitmiştim. Her taraf issızdı, dağdan nemli bir rüzgâr esiyor, gri renkli yağmur bulutları vadide doğru ilerliyordu. Kayaların arasında uzaktan dağa tırmanan biri gözüme ilişti, aradığı bir ot var herhalde diye düşündüm, yeşil renkli eski bir ceket giymişti. Yanına yaklaşırkent, ayak seslerimi duyup bana doğru döndüğünde çok ilginç görünümü olan biriyle karşılaştım, genel haliyle derin bir üzüntü içindeydi, ama bunun dışında dürüst ve olumlu bir izlenim uyandırıyordu insanda; siyah saçlarını iki yandan bukle yapmış, arkada kalanları da kalın bir saç örgüsü şeklinde sırtından aşağıya sarkmıştı. Giyiminden yoksul kesimden biri olduğunu tahmin ettim, meşguliyetiyle ilgilenirsem incinmez diye düşünerek ne aradığını sordum. – “Çiçek arıyorum,” diye yanıt verdi derin bir ah çekerek – “ama bulamıyorum.” – Gülümseyerek “Zamanı değil de ondan.” dedim. – Bana doğru aşağıya inerken “O kadar çok çiçek var ki.” dedi. “Bahçemde güller ve iki çeşit hanımeli var, bir çeşidini babam vermişti, yabani otlar kadar hızlı büyüyorlar; iki gündür onları arıyorum, ama bulamıyorum. Buralarda dışında her zaman çiçek bulunur, sarı olsun, mavi olsun, kırmızı olsun, kantaron otunun da çiçeği güzel. Hiçbirini bulamıyorum.” – Adamda bir tuhaftıktı oldu-

günü anlayınca, daha dolaylı sorular sorayımdı dedim: “Çiçekleri ne yapacaksın?” – Tuhaf ve sınırlı bir gülümseme yüzünü çarptı. “Sırrımı açıklamazsanız söyleyeyim,” dedi, parmağını dudaklarına götürerek, “sevgilime bir buket çiçek götürmeye söz verdim.” – “Ne güzel.” dedim. – “Oho!” dedi, “onun öyle çok şeyi var ki, zengin.” – “Ama yine de buketin onu mutlu edeceklerdir.” diye karşılık verdim. – “Oho!” diye sözüne devam etti, “onun mücevherleri ve bir tacı bile var.” – “İsmi nedir?” – “Birleşik Devletler³³ paramı verseydi,” dedi, “çok farklı biri olurdum! Evet, eskiden işlerim yolundaydı! Şimdi bitmiş durumdayım. Şimdi...” Gökyüzüne doğru gözü yaşlı bakışı her şeyi anlatıyordu. – “Yani mutlu muydun?” diye sordum. – “Ah yine öyle olmak isterdim!” dedi. “O zamanlar çok mutluydum, denizdeki balık gibi çok neşeli, çok gamsız!” Yoldan bize doğru gelen yaşlı bir kadın “Heinrich!” diye seslendi, “Heinrich, nereye kayboldun? Her yerde seni aradık, yemeğe gel.” – “Oğlunuz mu?” diye sordum ona doğru yaklaşıırken. – “Elbette, zavallı oğlum!” diye karşılık verdi. “Tanrı alın yazımı kötü yazmış.” – “Ne zamandır böyle?” diye sordum. – “Bu kadar içe dönük,” dedi, “altı aydır. Bu duruma gelmiş olmasına şükrediyorum, öncesinde bir yıl kadar cinnet halindeydi, o zaman tımarhanede zincire vuruldu. Şimdi kimseye bir zararı yok, ancak hep krallar ve imparatorlarla meşgul. Öyle iyi ve uysal bir insandı ki, geçinmeme yardım ediyordu, çok güzel bir elyazısı vardı, birden dalgınlaştı, hummaya yakalanıp aklını yitirdi, şimdi onu gördüğünüz hale geldi. Her şeyi anlatacak olsam bayım...” – Nefes almadan sürdürdüğü konuşmasını şu soruya kestim: “Gurur duyduğu, çok mutlu olduğu, kendini iyi hissettiği dönem hangisiydi?” – Merhametli bir gülümsemeyle, “Akıldan yoksun oğlum!” dedi, “kendini bilmediği dönemi kastediyor, o dönemde hep gurur duyar; tımarhanede olduğu dönemde kendinden bihaberdi.”

³³ O zamanın zengin ülkelerinden Hollanda. (ç.n.)

– O an yıldırım çarpmış gibi oldum, kadının eline biraz para sıkıştırıp aceleyle oradan ayrıldım.

O zaman mutluydun demek ki! dedim, acele acele kente doğru giderken, denizdeki balık gibi iyiydin! – Ulu Tanrı! Ya akılları başlarında değilken ya da akıllarını kaybettikten sonra mı mutlu olmaktadır insanların yazgısı! – Zavallı adam! Hüzünü, seni sararıp solduran akıl karışıklığını kıskanıyorum! Kraliçene çiçek toplamak için ümitle dışarıya çıkyorsun – hem de kışın ortasında – bir tane bile bulamadığın için üzüntü duyuyorsun ve niçin bir tane bile bulmadığını kavrayamıyorsun. Ya ben ne yapıyorum? – ümitsiz, amaçsız dışarıya çıkyorum, nasıl çıkışım öyle eve geri dönüyorum. – Birleşik Devletler paranı verse, çok farklı biri olacağını sanıyorsun. Mutluluğunun eksikliğini dünyevi bir nedene bağlayabilen aziz mahluk! Hissetmiyorsun, felaketinin paramparça kalbinde, bozulmuş aklında yattığını hissetmiyorsun, dünyanın bütün kralları bir araya gelse bile sana yardım edemez.

Hastalığını ve tükenen yaşamının acılarını artıracak çok uzaklardaki şifali sulara doğru yolculuğa çıkan bir hastayla alay eden, pişmanlıklarından kurtulmak, ruhunun acılarını önemsiz kılmak için kutsal mezara giden bir hac yolculuğuna çıkan dertli bir kalbi küçük gören umarsızca olsün. Engellerle dolu yolda topuklarını parçalayan her adım endişeli ruhunu rahatlatan bir damladır, sınırlarını zorlayan her gürkü yolculuktan sonra bu yürek birçok bunalımdan kurtulmuş halde yatağına uzanır. – Buna delilik demeye hakkınız var mı yumuşak koluklarında kurulmuş siz laf ebeleri? – Delilik! – Ah Tanrı! Gözyaşlarımı görüyorsun! İnsanı oldukça zavallı yaratın ey Tanrı, bu yetmemiş gibi ona bir de birazık zavallılığı, birazık da sana olan, sana, sen Her Şeyi Seven'e olan güveni elinden alan kardeşler verdin! Üzüm bağınnın gözyaşlarına, saaltıçı köklere duyulan güven, sana duyulandan farklı mı, sen ki etrafımızdaki her şeye her an ihtiyaç duyduğumuz saaltıçı ve dindirici gücü bağışlayansın! Ey Baba, seni tanımadım. Es-

kiden tüm ruhumu dolduran ey Tanrım, şimdi benden yüzünü çevirdin, beni yanına çağır! Daha fazla suskun kalma! Senin susman bu susamış ruhu durduramaz – Bir insan, bir baba, aniden çıkışın gelen ve boynuna sarılıp şunları söyleyen ogluna³⁴ kızabilir mi: “İşte yine buradayım baba! Yolculuğumu senin istediği kadar uzatamayıp yanında kestim diye kızma bana. Dünya her yerde aynı, iş ve güç karşılığında para ve sevinç elde ediyorsun; ama tüm bunlar benim için ne ifade ediyor? Sen ne redeysen ben orada iyiyim, acı çekeneksem, haz duyacaksam senin gözlerinin önünde olmalı.” – Ve sen, sevgili, göksel Baba’mız, kovar mıydın onu?

1 Aralık

Wilhelm! Sana sözünü ettiğim, o mutlu bahtsız adam Lotte’nin babasının yanında kâtipmiş, Lotte’ye bir aşk beslemiş, önce kimselere söylememiş, sonra aşğını ilan edince görevinden atılmış ve bundan dolayı cinnet geçirmiştir. Okuduğum bu olayı Albert bana aynı kayıtsız tavırla anlattı, bu kuru sözcükler yüzünden bu olayın beni ne kadar derinden etkilediğini anlamamı istedim.

4 Aralık

Senden rica ediyorum – Görüyorsun, bitmiş haldeyim, daha uzun süre dayanamayacağım! Bugün onun yanında otururken – otururken, piyanosunda zengin melodiler çaldı, hem de çok manalı bir biçimde! Çok! – çok! – Ne istiyorsun? Kız kardeşi oyuncak bebeğini dizimin üzerinde süslüyorodu. Gözlerim doldu. Eğilince alyansını gördüm – gözyaşlarımı tutamadım – aniden çok tatlı o eski melodiye geçti, öylesine birdenbire, bir tesiselli duygusu ve geçmişe, şarkıyı ilk duyduğum can sıkıntısının olmadığı hüzünlü zamana, hayal kırıklıklarına dair anılar ruhuma işledi ve sonra – Odanın içinde bir aşağı bir yukarı gi-

³⁴ Kutsal Kitap: Yeni Ahit, Luka 15 (11-14). (ç.n.)

dip gelmeye başladım, düşüncelerimden gelen baskı yüreğimi sıkıştırdı. – “Tanrı aşkına,” dedim, sinirli bir sesle ona doğru yaklaşırkken, “Tanrı aşkına, kesin!” – Durdu ve sabit bakişlarla bana baktı. “Werther,” dedi, içime işleyen bir gülümsemeyle, “Werther, siz çok hastasınız, en sevdiğiniz şeyler bile sizde tiksinti uyandırıyor. Gidin! Rica ediyorum, sakinleşin. Ondan zorla ayrıldım ve – Tanrım, çektiğim acıyi görüyorsun, buna bir son vermelisin.

6 Aralık

Gittiğim her yerde hayali peşimde! İster uyanık olayım ister rüya göreyim fark etmiyor, ruhum tümüyle onunla kaplı! Gözlerimi kapadığında burada, onun siyah gözleri burada, içsel görme yeteneğimin bulunduğu kafamın içinde. Burada! Bunu sana anlatamıyorum. Gözlerimi kapatınca beliriyorlar; tıpkı bir deniz, bir uçurum gibi karşımıdalar, aklımdaki düşünceleri kaplıyorlar.

İnsan övgüler düzülen yarı tanrıdan başka nedir ki! Ne zaman gereksinim duysa, güçlerinden yoksun kalmıyor mu? İster sevinçten uçsun, ister üzüntüden ölsün, her iki durumda da, sonsuzluğun zenginliğiyle kendini yitirme özlemi duyup, o soğuk ve hissiz bilincine yeniden kavuşturulduğu anda engellenmiş olmuyor mu?

Yayıma Hazırlayandan Okura

Dostumuzun son günlerindeki tuhaf ruh haliyle ilgili olarak bize kendi eliyle yazdığı çok sayıda mektup kalmasını ve terekesindeki mektupların devamını aşağıdaki anlatıyla kesintiye uğratma ihtiyacı duymamayı o kadar çok isterdim ki.

Onun hikâyesini tam olarak bilebilenlerin ağzından dinlediğim ayrıntılı haberleri toplamaya özen gösterdim; basit bir hikâye, ufak tefek ayrıntılar hariç tüm anlatılanlar birbiriyle örtüşüyor; sadece anlatanların düşünme biçimlerinden dolayı fikirler ve yorumlar farklılık gösteriyor.

Uzun çabalar sonucu öğrenebildiklerimizi eksiksiz anlatmaktan, onun terekesindeki mektuplara zaman zaman yer vererek, bulunan en küçük notu bile önemsemekten başka ne gelir elden; çünkü sıradan olmayan insanların başından geçen tek bir olaydaki tamamen kendine özgü gerçek sebebi bulmak çok zordur.

Sıkıntı ve isteksizlik Werther'in ruhunda gittikçe derinlere kök salmış, iç içe geçmiş ve zamanla tüm varlığını ele geçirmiş. Ruhundaki ahenk tamamen bozulmuş, doğasında var olan tüm yetenekleri alt üst eden içsel heyecan ve öfkesi çok aykırı etkiler doğurmuş ve o zamana kadar mücadele ettiği kötülüklerden daha ürkekçe kurtulmaya çalışırken sonunda bir bitkinlik içinde bulmuş kendini. Yüreğindeki endişe, ruhundaki diğer bütün güçleri, neşesini, keskin zekâsını kemirmiş, insanların arasında hüzünlü biri haline gelmiş, gittikçe daha mutsuz bir insan olmuş, mutsuzluğu arttıkça başkalarına karşı haksız tavırlar sergilemiş. En azından Albert'in arkadaşları böyle söylüyorlar; uzun zamandır özlediği mutluluğa kavuşan dürüst ve sessiz adamı ve bu mutluluğu gelecekte de korumak adına onun sergilediği tavrı anlayamamış, akşamları acı ve yokluk çeksin diye gündüz varını yoğunu tüketen biri gibiymiş sanki. Diyorlar ki, Albert bu kadar kısa zamanda değişmedi, hâlâ Werther'in başından beri tanıdığı, çok takdir edip saygı duyduğu aynı kişiydi. Lotte'yi her şeyden çok seviyordu, onunla gurur duyuyor, herkes tarafından da en mükemmel insan olarak kabul görmesini arzuluyordu. En ufak bir şüpheyi dahi kendinden uzak tutmak istiyor, çok masum bir şekilde bile olsa bu değerli varlığı kimseyle paylaşmaya hevesli görünmüyordi diye ona kızılabilir mi? Werther karısının yanındaysa, Albert'in genellikle odadan çıktıığını söylüyorlar, dostuna duyduğu nefret ya da önyargıdan değil, sadece kendinin bulunduğu ortamda onun sıkıldığını hissettiği için.

Bir keresinde Lotte'nin babası hastalandığı için evinden çıkmamış, arabasını gönderip Lotte'yi aldırmış. Güzel bir kiş

günüymüş, bütün yöre lapa lapa yağan mevsimin ilk karıyla kaplıymış.

Werther ertesi sabah onun arkasından gitmiş, Albert almayı gelmezse, ona eşlik etsin diye.

Havanın pırıl pırıl olması bile onun üzünlü ruh halini pek değiştirememiş, ruhunda boğuk bir baskı varmış, kendisine üzüntü veren imgelere takılıp kalmış, kendisine acı veren bir düşünceden diğerine geçmekten başka ruhunda kıپırtı yaratan bir şey yokmuş.

Kendi kendiyle sürekli savaş halinde olduğundan başkalarının durumu da ona düşündürücü ve karmaşık geliyormuş, Albert'le karısı arasındaki güzel ilişkiye zarar verdiği düşünüyor, bu yüzden kendini suçluyor, bunun içine bir de Lotte'nin kocasına karşı gizlidен gizliye duyduğu bir öfke karışıyor muş.

Düşünceleri yolda da bu noktaya odaklanılmış. "Evet, evet," demiş kendi kendine, sessizce dişlerini gıcırdatırken, "işte səmimi, içten, sevgi dolu, her şeyle ilgili bir beraberlik, sakin ve kalıcı sadakat bu! Hem doygunluk, hem de ilgisizlik! Sıradan her iş Albert'i o değerli ve muhteşem kadından daha çok ilgilendirmiyor mu? Mutluluğunun değerini biliyor mu acaba? Layık olduğu saygıyı ona gösteriyor mu? Şimdi Lotte onun, tamam, onun – Başka şeyleri bildiğim gibi bunu da biliyorum, bu düşünceye alıştığını sanıyorum, ama bu beni delirtmekle kalmayıp ölürecek – Bana gösterdiği dostluk zedelenmedi mi? Lotte'ye olan bağlılığını haklarına bir saldırısı, ona olan ilgimi de sessiz bir eleştiri olarak değerlendirmiyor mu? Şunu çok iyi biliyorum, hissediyorum, beni görmekten hoşlanmıyorum, gitmemi istiyor, benim varlığım onu bunaltıyor."

Birçok kez attığı hızlı adımlara ara verip duraksamış, sanki geri dönmek ister gibiymiş; ancak her seferinde ileriye doğru yürümeye sürdürmüşt, bu düşünceler ve monologlarla sonunda adeta iradesine yenik düşüp av köşküne varmış.

Kapıya geldiğinde yaşlı adamı ve Lotte'yi sormuş, evde bir hareketlilik olduğunu fark etmiş. Oğlanların en büyüğü

Wahlheim'da bir felaket yaşandığını, bir köylünün dövüle-rek öldürülüğünü ona söylemiş! – Bundan fazla etkilenmemiş. – Odaya girdiğinde, olayı yerinde incelemek için hasta hasta oraya gitmek isteyen ihtiayı ikna etmeye uğraşırken bulmuş Lotte'yi. Failin kim olduğu bilinmiyormuş, dövüle-rek öldürülen adamı sabahleyin evin kapısının önünde bulmuşlar, tahminler şu yöndeymiş: Öldürülen adam dul bir ka-dının hizmetkâriymiş, ondan önceki hizmetkâr da evden kav-galı ayrılmışmış.

Bunu duyan Werther kendini tutamayarak ayağa fırlamış. – “Olabilir mi!” demiş, “oraya gitmem lazım, bir dakika bile duramam.” – Wahlheim'a doğru aceleyle yola çıkmış, eski ko-nușmalar zihinde canlanmış, kendisi için çok önemli olan o adamın, kendisinin ara sıra bahsettiği o insanın bu cinayeti iş-lediğinden kesinlikle eminmiş.

Adamın cesedini uzattıkları restorana gitmek için ihmamur-ların arasından geçerek her zaman güzel bir yer olan o mey-dana yaklaşırken bu kez ürkmüştür. Genellikle komşu çocukla-rın oynadıkları eşik bu kez kanla kaplıymış. En güzel insani duygular, aşk ve sadakat şiddet ve cinayete dönüşmüştür. Yaprak-ları kurumuş ulu ağaçlara kırığı düşmüş, kilise mezarlığının alçak duvarlarını gölgeleyen güzel sarmaşıkların yaprakları dökülmüş, aralarından karla kaplı mezar taşları görünmüştür.

Bütün köy halkın önündeki toplandığı restorana yaklaşır-ken, birden bir çığlık kopmuş. Uzaktan bir grup silahlı adam geliyormuş, herkes suçlu getiriliyor diye bağırmış. Werther o tarafa bakar bakmaz hiç kuşkusunu kalmamış. Evet, gördüğü kişi bir süre önce büyük bir öfke ve çaresizlik içinde dolaşırken rast-ladığı o dula çok aşık olan hizmetkârmış.

“Ne yaptın, ey talihsiz?” diye seslenmiş Werther, tutsağa doğ-ru ilerlerken. – Adam sakin sakin ona bakmış, konuşmamış ve sonunda gayet soğukkanlı bir şekilde şöyle demiş: “Ne o kimsenin, ne de kimse onun olacak.” – Tutsağı restorana ge-tirmiştir, Werther de hızla oradan ayrılmış.

Ruhunda yatan her şey bu korkunç ve olağanüstü olay yüzünden alt üst olmuş. Bir an için de olsa kendi üzüntüsünden, ruh halinden, kayıtsız vazgeçmişliğinden uzaklaşmış; önenemeyecek bir biçimde o adamı aklından çıkaramamış, onu kurtarmak için tarifi olanaksız bir arzuya kapılmış. Onun çok mutsuz olduğunu hissediyormuş, canı bile olsa onu suçsuz buluyormuş, onunla öyle empati kurmuş ki, başkalarını da kesinlikle buna inandıracağını sanmış. Onu savunmak istemiş, çok heyecanlı bir konuşturma dudaklarının ucuna kadar gelince, av köşküne gitmek için acele etmiş ve yargıca anlatacağı her şeyi, yolda kendi kendine mırıldanmanın önüne geçememiş.

Odaya girdiğinde Albert'in de orada olduğunu görmüş, bir an için morali bozulmuş; ama hemen kendini toplayıp yargıca heyecan içinde düşüncelerini aktarmış. Yargıcı birkaç kez kafasını sağa sola sallamış, Werther bir insanı mazur gösterebilecek her şeyi büyük bir heyecan ve gerçeklikle anlatmış olsa da, kolayca tahmin edileceği gibi yargıç bunlardan etkilenmemiş. Dostumuzun sözünü tamamlamasını bile bekleyeden şiddetle karşı çıkmış, onu bir katili koruduğu için kınamış; böyle olursa her yasanın geçerliliğini yitireceğini, devletin tüm güvenlik önlemlerinin mahvolacağı ona anlatmaya çalışmış; çok büyük bir sorumluluk üstlenmeden böyle bir konuda hiçbir şey yapılamayacağını, ayrıca her şeyin yasalar ve yönergeler çerçevesinde olması gerektiğini eklemiştir.

Werther henüz pes etmek niyetinde değilmiş, aksine adının kaçmasına yardım edilmesi durumunda buna göz yummasını rica etmiş! Yargıcı bunu da reddetmiş. Sonunda söyle karişan Albert de ihtiyarın tarafını tutmuş. Werther yalnız kalmış, yargıç ona birkaç kez "Hayır, onun kurtarılması olanaksız!" dedikten sonra, büyük bir üzüntüyle yola çıkmış.

Bu sözlerin ona ne kadar ağır geldiğini, kâğıtları arasında bulunan ve aynı gün yazılılığı kesin olan küçük bir nottan anlıyoruz:

“Kurtarılman olanaksız, bahtsız adam! Bizim kurtarılmanın olanaksız olduğunu gayet iyi biliyorum.”

Tutsağın başına gelenlerle ilgili olarak Albert'in yargıcın yanında söylemeklerinden Werther hiç hoşlanmamış: Onun kendisine biraz gücenmiş olduğunu sanmış, defalarca uzun uzun düşündükten sonra iki adamın haklı oldukları dikkatinden kaçmamış, ama bunu kabul ve itiraf ettiği takdirde içsel varlığını yadsıtmak zorunda kalılmış gibi gelmiş kendisine.

Bu konuya ilgili olarak Albert'e karşı tutumunu tümüyle aydınlatan küçük bir not bulduk kâğıtlarının arasında:

“Onun dürüst ve iyi biri olduğunu kendime söylemem, tekrar tekrar söylemem neye yarar, ama içim parçalanıyor; adil olamıyorum.”

O akşam hava yumuşadığından kar erimeye yüz tutunca, Lotte ve Albert yürüyerek dönmüşler. Lotte yolda Werther'in yokluğunu hissetmiş gibi zaman zaman etrafına bakınmış. Albert Werther'den söz açmış, bir yandan hakkını teslim ederken, diğer yandan eleştirmiştir. Onun bahtsız tutkusuna degenmiş ve onu uzaklaştırmanın mümkün olmasını isterim demiş. – “Bizim için istiyorum bunu,” demiş, “lütfen,” diye sözünü sürdürmüştür, “sana karşı davranışlarına başka bir yön vermeye, sıklaşan ziyaretlerini azaltmaya çalış. İnsanların dikkatini çekiyor, orada burada bundan konuşuklarını biliyorum.” – Lotte sesini çıkarmamış, Albert onun suskunluğunu anlamış gibiymiş, en azından o andan sonra ona bir daha Werther'den söz etmemiştir, Lotte ondan bahsettiği zaman ya konuşmayı kesmiş ya da konuyu değiştirmiştir.

Werther'in bahtsız adamı kurtarmak için sonuçsuz kalan girişimi sönmeye başlayan ışığın alevini körklemiştir; suskunluk ve acıya daha fazla gömülümuş; üstüne üstlük suçunu inkâr eden adamın aleyhine tanıklık etmek için çağrılabileceği ni duyunca neredeyse çileden çıkmış.

Çalıştığı günlerde başına gelen nahoş her şey, elçilikteki sıktısı, o sıralar onu inciten ve başarısız kılan her şey aklından bir bir geçmiş. Çalışmaması dahil bütün her şeye kendini hâlâ görüyormuş, tüm ümitlerinin kırıldığını düşünüyor, sıradan yaşamın işlerini görmek için herhangi bir şeye tutunma yetisinden yoksun buluyormuş kendini; böylece sonunda kendini tamamıyla tuhaf duygularının, düşünce tarzının ve sonsuz tutkusunun akışına bırakarak, huzurunu bozduğu sevimli ve sevgili o insanla olan üzüntülü arkadaşlığının bitmek bilmez yeknesaklıği içinde amaçsız ve ümitsiz harap ettiği güçlerine yüklenerek, gittikçe daha büyük bir hüzenle kaçınılmaz sona doğru yaklaşmış.

Onun içindeki firtına ya, tutkusuna, kesintisiz uğraş ve çabasına, hayatından bıkmışlığınına dair en güçlü kanıt olarak tekeresindeki mektuplardan bazlarına burada yer vereceğiz.

“12 Aralık

Sevgili Wilhelm, kötü bir cinin oradan oraya dolaştırdığına inanılan o talihsizlerin durumuna benziyor benimki de. Zaman zaman etkisinde kaldığım bir duyguya var: Korku değil, hırs değil, göğsümü parçalayacakmış gibi gırtlağımı sıkın, içimden gelen bilmediğim bir fırtına! Vay bana! Vay Bana! Böyle zamanlarda insana düşman bu mevsimin korkunç gecelerinde dışarıya çıkıp dolaşıyorum.

Dün akşam da dışarıya çıkmam gerekti. Karlar birden erimeye başlamıştı, ırmağın taştığını, derelerin dolduğunu ve Wahlheim'in aşağıdakilerin güzel vadinin sular altında kaldığını duymuştum! Gece on birden sonra koşarak oraya gittim. Kayalardan aşağıya bakarken, kendine yol açan sel sularının oluşturduğu burgacı ay ışığında görmek ürkütücüydü, tarlalar, çayırlar, çalışıklar, her şey sular altındaydı, engin vadi rüzgârin uğultusuyla birlikte başından sonuna fırtınalı bir denize dönüşmüştü! Ay yeniden ortaya çıkıp siyah bulutların üzerindeki yeri alduğunda, karşısındaki sel suları ayın çok muhteşem ışığı

altında akıp gidiyor, melodik bir ses çıkarıyordu: Beni bir ürperti ve yine bir özlem sardı! Ah, kollarını uçuruma doğru açtım ve aşağıya! aşağıya! diyerek nefes alıp verdim, çektiğim işkenceleri, acıları, buradaki dalgalar gibi uçuruma, rüzgâra karıştırma hazzıyla kendimden geçtim! Ah! – ayağını yerden kesip bütün acılara son vermelisin! – Henüz vadem dolmadı, bunu hissediyorum! Ah Wilhelm! O kasırgayla bulutları yarıp, sel sularını tutmak için varlığımı seve seve feda ederdim! Ne dersin! Bu zindan mahkumu bir kez olsun bu coşkuyu yaşamayaçak mı? –

Lotte'yle sıcak bir günde yaptığımız gezinti sırasında bir söğüt ağacının altında dinlendiğimiz aşağıdaki o güzel yere doğru büyük bir üzüntü baktım – orası da sular altındaydı. – söğüt ağacını göremedim bile! Wilhelm! Onun evinin etrafındaki çayırları düşündüm, av köşkünün etrafını! Her şeyi yutan sel yüzünden bizim kameriyemiz şimdi ne haldedir kim bılır diye düşündüm. Nasıl ki bir tutsağın düşüne sürüler, çayırlar, buğday tarlaları girerse, benim de ruhumda geçmişin güneş ışığı vuruyordu! Öylece durdum! – Kendime kızmıyorum, çünkü ölüm cesaretine sahibim. – Yapabilirim – Ama ölüme yaklaşan, sevinçten yoksun hayatı biraz olsun uzatmak ve rahatlatmak için bahçe çitlerinden kişlik odun temin eden, kapı kapı dolaşıp ekmek dilenen ihtiyar bir kadın gibi oturuyorum şimdiden burada.”

“14 Aralık

Bu ne demek dostum? Kendimden bile korkuyorum! Ona karşı hissettiklerim çok kutsal, çok saf, çok kardeşe bir sevginin sonucu değil mi? Bir kez olsun ruhumda cezalandırılması gereken bir arzuya kapıldım mı? – Yine de iddialı konuşmayayım – Ya şimdi, düşler içindeyim! Ah! Birbirine bu kadar zıt etkileri, kendi dışındaki güçlere bağlayan insanlar ne kadar haklılar! Bu akşam! Söylerken bile titriyorum, onu kollarıma aldım, göğsüme sıkıca bastırdım, aşk sözcükleri fi-

sıldayan dudaklarını sonsuz öpüçklere boğdum; gözlerim onun gözlerinin sarhoşluğunda kayboldu! Tanrıım! O ateşli sevinçleri bütün ruhumla anımsamaktan şu an bile mutluluk duyduğum için cezalandırılmam mı gerekiyor? Lotte! Lotte! – Bitmiş haldeyim! Düşüncelerim karmakarışık, sekiz gündür aklımı yitirmiş gibiyim, gözyaşlarım dinmiyor. Hem hiçbir yerde mutlu değilim, hem her yerde mutluyum. Hiçbir şey arzulamıyor, hiçbir şey istemiyorum. Gidersem kendimi daha iyi hissedeceğim.”

Dünyadan ayrılma kararı o dönemde, o şartlar altında Werther'in ruhunda gittikçe daha da güçlenmiş. Lotte'ye geri döndüğünden beri son ümidi ve emeli sadece buymuş; ancak bunun aceleye getirilmiş çabuk bir eylem olmaması, en doğru gerekçeyle, olabildiğince sakin bir kararla bu adımlın atılması gerek diye düşünmüştür.

İkilemde oluşu, kendisiyle savaşı yazdığı bir nottan anlaşılıyor, bu muhtemelen Wilhelm'e yazılmış bir mektubun giriş bölümü, kâğıtların arasından çıkan tarihsiz bir not:

“Yanında olması, onun yazgısı, onun benim yazgımıza olan ilgisi, sizlayan beynimde kalan son gözyaşlarını bile sıkıp çıkarıyor.

Perdeyi kaldırıp arkasına geçmek! Hepsi bu! Bu duraksama, bu korku niçin? Arkasının nasıl olduğu bilinmediği için mi? Dönüşü olmadığı için mi? Hakkında belli bir şey bilmemişiz kargaşa ve karanlığı sezmek bilincimize özgü bir nitelik olduğu için.”

Sonunda üzüntülü düşüncelerle gittikçe daha fazla dost ve arkadaş olmuş, niyeti kesinleşmiş ve dönüşü olmayan bir yola girmiş, onun dostuna yazdığı aşağıdaki yoruma açık mektup, bu konuya ilgili bir belge niteliğinde.

“20 Aralık

Sözlerimi bu şekilde yorumlamam, Wilhelm, bana olan sevginden. Evet, sen haklısun: Buradan gidersem benim için daha iyi olacak. Size gelmemi öneriyorsun, ama bu pek hoşuma gitmedi; en azından doğrudan oraya gelmek istemiyorum, özellikle kalıcı buzlanma yüzünden yolların açılması beklenebilir. Beni almak için buraya gelmek istemen de hoşuma gitti; ama iki hafta kadar bekle, gelişen olayları yazacağım bir mektup daha alacaksın benden. Olgunlaşmadan hiçbir meyve toplanmamalı. İki haftada çok şey değişimdir. Anneme söyle: Oğluna dua etsin, ona verdiğim bütün sıkıntılardan dolayı beni affetsin. Benim yazgım da, mutlu etmem gereken insanları üzmekmiş. Hoşça kal değerli dostum! Tanrı'nın lütfu seninle olsun! Hoşça kal!”

Hem kocasıyla, hem de talihsiz dostuyla ilgili olarak o sıralar Lotte'nin içinden geçenleri sözcüklere dökme cesaretini gösteremiyoruz, her ne kadar Lotte'nin karakterine ilişkin bir parça tahminde bulunabilsek de, onun aklından geçenleri ancak ince ruhlu bir kadın düşünüp hissedebilir.

Şu kadarı kesin ki, Werther'i uzaklaştmak için her şeyi yapmaya kararlıymış, harekete geçemeyişi dostluktan gelen insanca bir koruma duygusundanmış, çünkü bunun Werther'e neye mal olacağını, hatta onun böyle bir durumu hiç kabullenmeyeceğini biliyormuş. Buna rağmen tavrını belli etmesi gerektiğini düşünmüyormuş; bu ilişki hakkında kendisi hep suskun kalmışken, şimdi de kocası hiç konuşmuyormuş, kocasının düşüncelerine değer verdigini gösteren davranışlar sergilemek kendisi için gittikçe daha önem kazanmış.

Werther'in en son yayımladığımız dostuna yazdığı mektup, Noel öncesindeki pazar günü yazılmıştı, o gün akşamüstü Lotte'ye gitmiş, Lotte evde yalnızmış. Küçük kardeşlerine Noel armağanı olarak verilecek bazı oyuncakları hazırlamakla mesgulmuş. Werther, küçükler çok sevinecekler demiş, kapının ani-

den açılmasıyla, mum, şekerleme ve elmalarla süslü Noel ağacının görüntüsünün herkesi cenneteymişcesine coşkulandırdığı eskı günlere de değinmiş. – Lotte sıkıntısını sevimli bir güllümsemeyle maskeleyerek “Çok nazik biriyseniz,” demiş, “siz de armağanınızı Noel’de alacaksınız; bir şamdan mumu veya benzer bir şey.” – “Nazik olmak derken kastınız ne?” demiş Werther; “Nasıl olmam gerekiyor? Nasıl olabilirim değerli Lotte?” – “Perşembe akşamı,” demiş, “babamın çocuklarla geleceği Noel akşamı herkes armağanını alacak, siz de o akşam gelin – ama daha önce değil.” – Werther afallamış. – “Sizden rica ediyorum,” diye söyle devam etmiş Lotte, “olması gereken bu, huzurum için rica ediyorum, olamaz, bu böyle sürüp gidemez.” – Werther ondan bakışlarını uzaklaştırarak oda da bir aşağı bir yukarı gidip gelirken “Böyle sürüp gidemez!” diye mırıldanmış. – Bu sözcüklerin ona ağır geldiğini hisseden Lotte, birçok soruya onu düşüncelerinden uzaklaştmak istemiş, ama nafile. – “Hayır, Lotte,” demiş Werther, “sizi bir daha görmeyeceğim!” – “Nedenmiş?” diye karşılık vermiş Lotte, “Werther bizi yine görebilirsiniz, görmelisiniz de, yalnız ölçülu olmak şartıyla. Ah bir kez dokunduğunuz her şeye niçin önüne geçilmmez bir sadakatle bağlanıyorsunuz, ruhunuz niçin bu kadar şiddet dolu? Sizden rica ediyorum,” diye sürdürmüş konuşmasını, Werther’ın elini tutarak, “ölçülü olun! Zekâınız, bilginiz, yetenekleriniz size çok şey vaat ediyor! Erkek gibi davranışın, sizin için üzülmekten başka bir şey yapmayan bir insana duyduğunuz üzücü bağlılığa bir son verin.” – Werther dışlerini gıcırdatırken mahzun mahzun ona bakmış. Lotte onun elini tutmuş. “Bir an sakin sakin düşünün Werther!” demiş Lotte. “Kendi kendinizi kandırdığınızı, bilerek kendinizi mahvettiğinizi anlamıyor musunuz? Niçin ben, Werther? İlle de ben, niçin bir başkasına ait olan ben? İlle de ben? Korkarım, korkarım, bu arzuyu sizin için bu kadar cazip kılan şey, bana sahip olmanızın olanaksızlığıdır.” Werther sabit ve isteksiz bakışlarla ona bakarken elini onun elinden çekmiş. “Akıllica!”

demiş, "çok aklılıca! Bu uyarıyı Albert yapmış olmasın? Kurnazca! Çok kurnazca!" – "Bu herkesin akıl edebileceği bir şey." diye Lotte karşılık vermiş. "Yüreğinizin arzularına karşılık verecek başka bir kız yok mu şu koca dünyada? Duygularınıza hâkim olun, ararsanız, size yemin ediyorum, onu bulacaksınız; bu süre zarfında kendi kendinizi sürgün ettiğiniz bu kısıtlamlar beni hem sizin adınıza, hem bizim adımıza endişelendiriyor. Duygularınıza hâkim olun, bir seyahat sizi kendinize getirir, getirmeli! Ararsanız, aşkıanza karşılık verecek değerli birini bulursunuz, döndüğünüzde birlikte gerçek dostluğun vereceği mutluluğun tadını çıkarırız."

"Bu konușma," demiş soğuk bir gülümsemeyle, "matbaada bastırılıp bütün saray öğretmenlerine tavsiye edilebilir. Sevgili Lotte! Bana biraz süre tanıyın, her şey yoluna girecek!" – "Ancak şunu unutmayın, Noel akşamından önce gelmek yok!" – Werther cevap verecekken Albert odaya girmiştir. Birbirlerine buz gibi bir iyi akşamlar dedikten sonra odanın içinde sıkıntılı sıkıntılı bir aşağı bir yukarı gidip gelmişler. Werther ömensiz bir konuda konuşmaya başlamış ve lafı çabuk bitmiş, Albert de aynı şekilde, sonra karısına verdiği bazı siparişleri sormuş, hazır olmadıklarını öğrenince, Werther'e soğuk, hatta çok sert gelen birkaç söz söylemiş karısına. Werther gitmek istediği halde gidememiş ve saat sekize kadar oyalanmış, o arada huzursuzluğu ve keyifsizliği gittikçe artmış, ta ki sofra kurulduğunda şapkasını ve bastonunu eline alıncaya kadar. Albert yemeğe kalması için ricada bulunmuş, ama o bunu nezaketen söylemiş bir davet olarak değerlendirmiştir ve soğuk bir tavırla teşekkür edip oradan ayrılmış.

Eve gelmiş, yolunu aydınlatmak isteyen uşağı nelinden lambayı alıp odasına yalnız gitmiş, sesli sesli ağlamış, kendi kendine kızgınlıkla konuşmuş, odasında öfkeli öfkeli bir aşağı bir yukarı gidip gelmiş ve sonunda kendini elbiseleriyle yatağa atmış, saat on bire doğru odasına girme cesaretini toplayan uşak, çizmelerini çıkarsın mı diye sorduğunda, Werther hâlâ

yataktaymış, olur demiş ve ertesi sabah kendisi çağırıncaya kadar uşağın odaya girmemesini emretmiş.

Pazartesi sabahı, 21 Aralık günü Lotte'ye aşağıdaki mektubu yazmış, mektup ölümünden sonra mühürlü olarak yazı masasının üzerinde bulunmuş ve Lotte'ye gönderilmiş, anlaşıldığı kadarıyla mektup paragraf paragraf kaleme alınmış, ben de ona burada bu şekilde yer vereceğim.

“Kararımı verdim, Lotte, ölmek istiyorum, bunu sana romanlardaki gibi gergin bir ruh haliyle yazmıyorum, rahat ve huzurlu bir halde, seni göreceğim günün sabahında yazıyorum. Sen bu satırları okurken, benim en değerli varlığım, yaşamının son anlarında en büyük mutluluğu seninle sohbet etmek olan bu huzursuz ve talihsiz insanın cansız bedeni soğuk mezarда çoktan toprakla örtülmüş olacak. Korkunç bir gece geçirdim ama, ah, bir yanıyla huzurluydu. Benim kararımı kesinlestiren, belirleyen bu gece oldu. Ölmek istiyorum! Dün senden ayrılırken, düşüncelerim ürkütücü bir başkaldırı içindeydi, buz kesilen bir ortamda, yüreğimi sıkıştıran her şeyle birlikte senin yanında ümitten ve sevinçten yoksun olan yaşamım üzerine üzerine geldi – odama girer girmez, kendimi kaybetmiş halde dizlerimin üzerine çöktüm, ey Tanrı! Ruhumu serinletecek en acı gözyaşlarını benden esirgeme! Binlerce ses, binlerce ümit aklımdan geçip durdu, nihayet en son biricik düşünmem sarsılmaz bir biçimde tamamlanmış olarak belirdi: Ölmek istiyorum! Yatağa uzandım, düşüncem sabahleyin güne merhaba demenin süküneti içinde hâlâ kesinliğini koruyordu, hâlâ tüm şiddetıyla yüreğimdeydi: Ölmek istiyorum! – Bu çaresizlik değil, ıstırabımdan anırmış olduğumun bilincindeyim ve kendimi senin için feda edeceğim. Evet Lotte! Niçin kendime saklayayım? Üçümüzden birinin ölmesi lazım, bu kişi de ben olmak istiyorum! Ah benim değerli varlığım! Şu parçalanmış yüreğin içinden kaç kez öfkeyle kocanı öldürmek geçti! Seni! Kendimi! İşte böyle! – Güzel bir yaz akşamında dağa çıkarsan, va-

diden sık sık oraya tırmandığımı hatırla, sonra batan güneşin ışığında rüzgâr yüksek otları bir oraya bir buraya savururken, karşısında kilise mezarlığında bulunan mezarıma doğru bak. – Yazmaya başladığında sakindim, şimdi, şimdi bir çocuk gibi ağlıyorum, etrafındaki her şey öylesine hayat dolu ki. – ”

Saat ona doğru Werther uşağını çağırılmış, giyinirken ona birkaç gün içinde seyahate çıkacağını söyleyip elbiseleri temizlemesini ve her şeyi valize yerleştirecek şekilde hazırlamasını istemiş; ayrıca bütün borçlarının ödenmesini, ödünç verilmiş kitapların geri alınmasını ve her hafta bir miktar para vermeyi adet edindiği birkaç yoksulun iki aylık bağışının peşin olarak ödenmesini emretmiş.

Yemeğini odasına getirttikten sonra atla yargıca gitmiş, ama onu evde bulamamış. Düşüncelere dalmış halde bahçede dolasırken, özellikle hatırlaların bütün hüzünü üzerine gelir gibi olmuş.

Ufaklıkların yanına gelmesi uzun sürmemiş, peşine takılıp sırtına atlamlışlar, Lotte'nin armağanlarını yarın olup, bir yarın daha geçip, arkasından bir gün daha geçince alacaklarını söylemişler ona, küçük hayal güçlerinin ürünü olan mucizeleri beklediklerini anlatmışlar. – “Yarın!” demiş Werther, “Sonra bir yarın daha! Arkasından bir gün daha geçince!” – Hepsini sevgiyle öpmüş, sonra ayrılip gitmek isterken ufkalık kulağına bir şey söylemek istemiş. Ağabeylerinin uzun uzun güzel yeni yıl dilekleri yazdıklarını itiraf etmiş, biri babaları, biri Albert ve Lotte için, biri de Bay Werther içinmiş; yazılan dilekleri yeni yılın kutlanacağı günün sabahında vereceklermiş. Bu Werther'e fazla gelmiş, her birine bir şeyle armağan edip atına binmiş, ihtiyara selam söyleyip gözlerinde yaşlarla oradan uzaklaşmış.

Saat beşe doğru eve gelmiş, hizmetçi kızı ateşe bakmasını ve ateşin gece yarısına kadar sönmemesi için gerekeni yapmasını emretmiş. Uşaga kitapları ve çamaşırları valize yerleştirmeye-

sini, elbiseleri sarmasını söylemiş. Sonra muhtemelen Lotte'ye yazılan mektubun aşağıdaki paragrafını kaleme almış.

“Beni beklemiyorsun! Sözünü dinleyeceğimi ve Noel akşamından önce görüşmeyeceğimizi sanıyorsun. Ah Lotte, ya bugün ya da hiçbir zaman. Noel akşamı bu kâğıdı elinde tutuyor olacaksın, titreyerek güzel gözyaşlarını mektubu ıslatacaksın. İstiyorum, buna mecburum! Ah karar verdiğim için kendimi öyle iyi hissediyorum ki.”

O sırada Lotte tuhaf bir ruh hali içindeymiş. Werther'le son görüşmelerinden sonra, ondan ayrılmadan kendisine zor geleceğini, kendisinden uzaklaşırsa Werther'in acı çeken hissediormuş.

Werther'in Noel akşamından önce gelmeyeceği Albert'in evde olduğu bir gün söz arasında geçmiş, sonra Albert halletmesi gereken bir iş nedeniyle atla yakın bir yerdeki bir görevliyle görüşmeye gitmiş, geceyi de orada geçirecekmiş.

O sırada Lotte yalnız başına oturuyormuş, kardeşlerinden hiçbiri yanında değilmiş, kendi kendine düşüncelere dalıp ilişkilerini gözden geçirmiş. Lotte aşkıńı ve sadakatini bildiği, yürekten sevdiği kocasına kendisini sonsuza dek bağlı hissediyormuş, kocasının süküneti ve dürüstlüğüünün gerçekten Tanrı vergisi olduğunu, zaten akıllı bir kadının hayatını da bunların mutlu kıldığını düşünüyormuş; Albert'in kendisi ve çocukları için ebediyen çok şey ifade edeceğini biliyormuş. Öbür yandan Werther kendisi için çok değerliymış, karşılaştıkları ilk andan başlayarak ruhlarının uyumları öyle güzel ortaya çıkmış ki, onunla uzun süren arkadaşlıkları, yaşadıkları bazı durumlar yüreğinde silinmez bir iz bırakmış. İlginç olduğunu hissettiği ve düşündüğü her şeyi onunla paylaşmaya alışmış, giderse tüm hayatında yeri bir daha doldurulamayacak bir boşluk oluşur diye geçiyormuş aklından. Ah, o an onu bir kardeşe dönüştürebilse öyle mutlu olacakmış ki! Onu

kız arkadaşlarından biriyle evlendirebilse, Albert'le ilişkisinin eski haline dönme ümidi güçlenirmiştir!

Sırayla bütün kız arkadaşlarını düşünmüştür, her birinde bir kusur bulmuş, ona kimseyi layık görememiş.

Tüm bu düşünceler aklından geçerken, çok net olmasa da, içten gelen gizli arzusunun Werther'i kendisine ayırmak olduğunu ilk kez derinden hissetmiş, bunun yanı sıra onu kendisine saklayamayacağını, saklamaya hakkı olmadığını da aklından geçirmiştir; temiz, güzel ve başka zamanlar çok neşeli olup her şeye çözüm bulan bir insan olarak bu kez kendisine mutluluk ümidi vermeyen hüznün baskısını hissetmiştir. Kalbi sıkışıyor, gri bulutlar gözlerini gölgeliyormuş.

Werther'in merdivenlerden çıktığını duyup kendisini soran sesini hemen tanıdığını saat altı buçukmuş. Kalbi öyle çarpılmış ki, Werther geldi diye ilk kez böyle bir heyecana kapıldığı söylemek mümkün olmuş. Evde olmadığını söyletmeyi ne kadar istermiş, Werther içeriye girdiğinde, heyecan ve telaşla ona şöyle seslenmiş: "Sözünüzde durmadınız." – Onun yanıtı ise "Hiçbir şey için söz vermemiştim ki." olmuş. – "En azından ricamı yerine getirseydiniz," diye karşılık vermiş Lotte, "ikiminizin huzuru için sizden bir ricada bulunmuştum."

Werther'le yalnız kalmamak için kız arkadaşlarına gelsinler diye haber gönderdiğinde, ne söylediğini, ne yaptığı tam olarak bilmiyormuş. Werther getirdiği birkaç kitabı masaya koyarken diğerlerini sormuş, Lotte kız arkadaşları hem gelsin, hem de gelmesin istiyormuş. Hizmetçi kız geri döndüğünde iki kız arkadaşının da gelemeyecekleri için özür dilediklerini söylemiş.

Lotte hizmetçinin işine yan odada devam etmesini istemiş, sonra fikrini değiştirmiştir. Werther odada bir aşağı bir yukarı gidip gelirken, piyanonun başına geçen Lotte bir menuet çalmaya başlamış, ancak kendini müziğe verememiş. Kendini toparlamış, kanepede her zamanki yerini alan Werther'in yanına istifini bozmadan oturmuş.

“Okuyacak bir şeyiniz yok mu?” demiş Lotte. – Werther, yok demiş. – “Şuradaki çekmecede,” diye söze başlamış Lotte, “Ossian’dan çevirdiğiniz birkaç şarkısı var; henüz okumadım, onları sizden dinlemeyi istedim hep, ama bir türlü olmadı, fırsat olmadığı.” – Werther gülümsermiş, çekmeceden çıkarmış, şarkıları eline aldığımda bir ürperti sarmış onu, kâğıtlara baktığında gözleri yaşla dolmuş. Oturup okumaya başlamış.

“Akşam çökmesiyle görünen yıldız³⁵, ne güzel parlıyorsun batı yönünde, ışık saçan başını bulutundan çıkarıp tüm haşmetinle dağın tepesine doğru ağır ağır yükseliyorsun. Nereye bakıyorsun kırlara doğru? Fırtınalı rüzgârlar dindi mi? Uzaktan duyuluyor derenin şırtı; uzaktaki kayalarda oynuyor uğuldayan dalgalar; coşuyor tarlalarda akşam böceklerinin viziltileri. Nereye bakıyorsun ey güzel ışık? Ama hem gülümsüyor, hem yükseliyorsun, dalgalar sevinçle etrafını sarmış, güzel saçlarını yıkıyor. Hoşça kal, ey huzurlu ışık. Ey Ossian’ın ruhunun ilahi ışığı, çıkış ortaya!

Ve tüm gücüyle ortaya çıkıyor. Bu dünyadan göçüp giden arkadaşlarımı görüyorum, geçmiş günlerdeki gibi Lora adasında toplanıyorlar. – Nemli bir sis sütunu gibi Fingal geliyor; etrafında kahramanları ve bak! Şarkılar söyleyen ozanlarıyla: Ak saçlı Ullin! Yakışıklı Ryno! Alpin, sevimli şarkıcı! Ve sen, güzel ağıtlar yakan Minona! – Selma’daki şenlik günlerinden beri ne kadar değişmişsiniz dostlarım, tepeye doğru esen bahar yeliyle hafif fısıltı yayan otlar boynunu bir o yana bir bu yana eğerken şarkы yarışması yaptığımız günlerden beri.

O anda Minona tüm güzelliğiyle ortaya çıkar, boynu bükkük, gözleri dolu doludur, tepeden bu yana doğru esen huzursuz rüzgârla saçı sertçe savrulur. – Güzel sesini yükseltince, kahramanların ruhuna hüzün dolar; çünkü onlar defalarca Salgar’ın

³⁵ Ossian’ın *Selma Şarkıları*’nın ilk dizesi. (ç.n.)

mezarını, beyaz Colma'nın karanlık evini görmüşlerdir. Tepe-de yalnız başına ahenkli sesiyle duran Colma; Salgar geleceği-ne söz vermiştir, ama gece çoktan her yana çökmüştür. Şimdi tepede yalnız başına oturan Colma'nın sesini dinleyin.

Colma

Gece oldu! – Yalnızım, fırtınalı tepede yitiğim. Dağlardan rüzgârin uğultusu geliyor. Kayalardan aşağıya nehir gümbürtüyle akıyor. Fırtınalı tepede terk edilmiş beni yağmurdan koruyacak bir kulübe bile yok.

Ortaya çıktı ay, bulutlarının arasından, görünün ey gece-nin yıldızları! Yanında çözülmüş yayı, etrafında soluk soluğa koştururan köpekleriyle avdan dönen sevgilimin dirlendiği yere götürsün beni bir ışık! Ama ben her yanı bitkilerle kaplı nehir kayalığında yalnız başına oturmak zorundayım. Nehrin ve fırtınanın uğultusundan sevgilimin sesini duymuyorum.

Salgar'ım niçin gelmiyor? Verdiği sözü unuttu mu? – İşte kaya ve ağaç burada, inleyen nehir şurada! Gece çökerken burada olacağını söylemişsin; ah, Salgar'ım yolunu mu kaybet-ti? Seninle kaçacak, babamı ve ağabeyimi, o gururlu insanla-rı terk edecektim! Soylarımız hayatı zamandır birbirine düşman olsa da biz birbirimize düşman değiliz, ah Salgar!

Bir an dinsen, ey rüzgâr! Bir an olsun durulsan ey nehir, o zaman sesim vadide yankılanır, gezginim beni duyar. Salgar! Seni çağırın benim! Ağaç ve kaya işte burada! Salgar! Sevgili-m! Buradayım ben; niçin bu kadar geciktin?

Bak, ay doğdu, sel suları vadide parhyor, dağın tepesine doğ-ru yükselen kayalar aydınlanmaya başladı; ama tepede onu gör-müyorum, hep önünden koşan köpekleri onun geldiğini haber vermiyor. Burada yalnız başına oturmak zorundayım.

Ama orada aşağıdaki düzülkte yerde yatanlar da kim? – Sevgilim mi? Ağabeyim mi? – Konuşun ey dostlarım! Yanıt ver-miyorlar. İçimi korku kapladı! – Ah, onlar ölmüş! Kılıçları dö-

vüştən kırkırmızı! Ah ağabeyim, ağabeyim, Salgar'ımı niçin öldürdün? Ah Salgar'ım, ağabeyimi niçin öldürdün? İlkınızı de o kadar seviyordum ki! Ah, tepede binlercesi arasında en yakışıklı sendin! Korkunç bir çarpışmaydı. Bana yanıt verin! Sesimi duyun, sevgililerim! Ama ah, onlar dilsiz, dilsiz sonsuza kadar! Yürekleri soğuk kara toprak kadar!

Ey ölülerin ruhları, tepedeki kayalığı, fırtınalı dağın zirvesini anlatın! Konuşun! Korkmayayım! – Nerede yatıyorsunuz? Dağdaki hangi mezarda bulayım sizi? Rüzgârda hafif de olsa ne bir ses, ne de tepede kopan fırtınada kulağıma gelen bir yanıt duyuyorum.

Keder içinde oturuyorum, gözyaşları içinde sabahı bekliyorum. Ey ölülerin dostları, mezarı açın, ama ben gelinceye kadar kapamayın. Hayatım bir düş gibi soldu, onlarsız nasıl yaşarım! Kayadan gürül gürül akan nehrin kıyısında dostlarımıla kalacağım – Tepeye gece çöküp çayırlıktan bu yana doğru rüzgâr esince, ruhum rüzgârda durup yakınlarım için yas tutacak. Avcı, kulübesinden beni dinleyecek, sesimden hem korkacak, hem de sesimi sevecek; çünkü dostlarımı tatlı tatlı sesleneceğim, ikisini de o kadar çok sevmiştüm ki!

Bu senin şarkındır, ey Minona, Torman'ın hafif utangaç kızı. Gözyaşlarımız Colma için akarken, ruhumuzu hüzen kaplar.

Ullin arple ortaya çıkıp bize Alpin'in şarkısını çalar – Alpin'in sesi içten, Ryno'nun ruhu ise bir alev huzmesidir. Ama daracık evde huzur içinde yatkınlıklar artık, sesleri Selma'da duyulmaz. Bir keresinde, kahramanlar can verip düşmeden öncedydi, Ullin avdan döndüğünde, tepede yapılan yarışmada onların şarkısını dinlemiştir. Şarkıları yumuşak, ama hüzünlüydü. Ölen Morar için ağıt yakmışlardı, kahramanların kahramanı için. ● nun ruhu Fingal'in ruhu, kılıcı Oskar'in kılıcı gibiydi – Ama can verince, babası ağıt yakar, kız kardeşi Minona'nın, muhteşem Morar'ın kız kardeşinin de gözleri yaşıla dolar. Ullin şarkısını söyleken o geri çekilir, tipki yağan yağmurun sele

neden olacağını anlayıp güzel başını bir bulutun arkasına saklayan batı yönündeki ay gibi. – Ağrıta eşlik etmek için ben de arp çalıyorum Ullin’le beraber.

Ryno

Hem rüzgâr, hem de yağmur dinince, öğlende hava çok güzel açıyor, bulutlar dağılıyor. Bir görünüp bir kaybolan güneş, eğiç ışıklarıyla tepeyi aydınlatıyor. Dağdan vadide doğru akan nehir kızılı bürünüyor. Tatlı tatlı mırıldanıyorsun ey nehir; ama duyduğum ses daha tatlı. Bu Alpin'in sesi, ağıt yakıyor. İhtiylaktan boynu büyük ve yaşıla dolu gözleri kırkızımızı. Ey Alpin, mükemmel ozan, niçin suskun tepede tek başınasın? Niçin ormanda birden patlayan fırtına gibi, uzak sahildeki bir dalga gibi ağıt yakıyorsun?

Alpin

Ey Ryno, gözyaşı döküyorum ölmüşler için, ağıt yakıyorum mezarda yatanlar için. Tepede boylu bosluydun, düzükteki oğullar arasında da en yakışıklı. Ama sen de Morar gibi savaşta öleceksin, mezarının başında yas tutan biri oturacak. Tepeler seni unutacak, yayın şölen salonunda çözülmüş halde duracak.

Sen hızlıydın, ey Morar, tepedeki bir karaca gibi, korkunç tun geceleyin ufukta çıkan yanım gibi. Kasırga gibi idi öfken, ovanın üzerinde çakan şimşek gibi idi savaşırken kılıçın. Sesin uzak tepelerde düşen yıldırımin, yağmurdan sonra ormanda akan nehrin sesine benzerdi. Savaşta bazlarının ölümü senin elinden oldu, öfkenin ateşi onları tüketti. Ama sen savaştan döndüğünde ne kadar huzurluydu yüzün! Fırtınadan sonra açan güneşe, suskun gecedeği aya benziyordu yüzün, rüzgârin uğultusu dindikten sonraki deniz gibi sakindi yüreğin.

Şimdi evin daracık, yattığın yer karanlık! Mezarın üç adım kadar, ah sen ne kadar büyütün bir zamanlar! Seni anımsatan tek şey baş tarafı yosun tutmuş dört taş; yaprakları dökül-

müş ağaç, rüzgârda fisıldayan otlar güçlü Morar'ın mezarına dikkati çekiyor. Senin için ağlayacak bir annen, senin için aşk uğruna gözyaşı dökecek bir kız yok. Seni doğuran öldü, Morglan'ın kızı öldü.

Kim o bastonuna dayanan? Gözleri ağlamaktan kızarmış, ihtiyarlıktan saçlarına ak düşmüş kişi kim? O senin baban, ey Morar, senden başka oğlu olmayan baban. Senin çarpışmadaki ününü duydu, dört bir yana dağılan düşmanlarını duydu; Morar'ın şanını duydu! Ah! Açılan yaralarına dair hiçbir şey duymadı mı? Ağla, Morar'ınbabası, ağla! Ama oğlun seni duymaz. Derindir ölülerin uykusu, incedir tozdandan yastıkları. Asla sesine kulak vermez, asla seslenişlerine uyanmaz. Ah, mezarada ne zaman sabah olacak, uyuyanlara seslenmek için: Uyanın!

Hoşça kal en soylu insan, ey sen savaş meydanının fatih! Ama o meydan seni bir daha hiç görmeyecek, karanlık orman senin kılıçının ışığıyla bir daha hiç aydınlanmayacak. Arkannda bir oğul bırakmadın, ama senin adını şarkın yaşatacak, gelecek zamanlar senin hikâyeni dinleyecek, can veren Morar'ın hikâyesini dinleyecek. –

Matem tutan kahramanların sesi yükselir, en çok duyulan Armin'in yürek burkan iniltisinin sesidir. Oğlunun ölümünü hatırlamıştır, hayatının baharında ölmüştür o. Prens Carmor seslerin yankılandığı ülkesi Galmal'de, kahramanın yanı başında oturmaktadır. 'Niçin hıckâriklara boğuluyorsun Armin,' der, 'bunda ağlayacak ne var ki? Duyulan ezgiler ve şarkılar yürekleri parçalıyor, ama aynı zamanda avutmuyor mu insانı? Denizden gelip vadide yükselerek yayılan hafif sis gibiler, çiçek açan bitkilere nem sağlayacak; ama güneş tüm gücüyle ortaya çıkışınca sis kalkacak. Niçin bu kadar kederlisin Armin, etrafı denizlerle çevrili Gorma'nın hâkimi?'

'Kederli! Evet öyleyim, acımanın sebebi çok büyük. – Carmor, tabii sen ne oğlunu, ne de hayatının baharında kızını kaybettin; cesur oğlun Colgar yaşıyor, kızların en güzel Annira da. Senin hayat ağaçının dalları büyüyor ey Carmor; ama Armin

soyunun sonucusu. Yatağın kapkaranlık ey Daura! Mezarındaki uykun bunaltıcı – Şarkılarınla ne zaman uyanırsın, o melodik sesinle? Haydi, siz sonbaharın rüzgârları! Haydi, karanlık ovaya doğru esin! Ormandaki nehirler coşun! İnleyin, gürleyin meşe ağaçlarının tepeleri! Parçalanmış bulutların arasında gezin, ey ay, ara ara solgun yüzünü göster! Çocuklarımın öldüğü, görkemli Arindal'ın öldüğü, sevgili Daura'nın göctüğü o korkunç geceyi anımsat bana.

Ey Daura, kızım, güzelsin, Fura tepelerindeki ay kadar güzel, yağan kar kadar beyaz, püfür püfür esen rüzgâr kadar tatlısun! Ey Arindal senin de yayın güçlü, savaş meydanında mızrağın hızlı, bakışın dalgaları saran bir sis, kalkanın saldırısında ateşten bir bulut sanki!

Savaşın unutulmazlarından Armar gelip Daura'nın aşkınu elde etmeye çalışıyor; Daura da fazla nazlanmıyor. Dostları güzel ümitler besliyorlar.

Odgal'in oğlu Erath öfkeden kuduruyor, çünkü Armar'dır yerde yatan erkek kardeşini öldüren. Denizci kılığına girerek geliyor. Dalgalar üzerindeki sandalı güzel, saçının bukleleri aklarla dolu, ciddi yüzündeki ifade sakin. 'Kızların en güzeli,' diyor, 'Armin'in sevimli kızı, denizden yükselen kayanın üzerinde, ağaçtaki kırmızı meyvenin parlıldığı yerde Armar Daura'yı bekliyor; geliyorum, sevgilisini dalgalı denizi aşarak ona götürmek için.'

Daura onunla gidiyor ve Armar'a sesleniyor; kayada yanıkılanan sesinden başka hiçbir yanıt duymuyor. 'Armar! Sevgilim! Sevgilim! Niçin beni böyle korkutuyorsun? Dinle Arnarth'ın oğlu! Dinle! Sana seslenen Daura!'

Hain Erath, gülerek karaya kaçıyor. Daura sesini yükseltiyor, babasına ve ağabeyine sesleniyor; 'Arindal! Armin! Daura'sını kurtaracak biri yok mu?'

Denizden Daura'nın sesi duyuluyor. Arindal, oğlum, tepe den aşağıya iniyor, vahşi bir avdan dönmuş, bir yanında asılan okları birbirine çarparak ses çıkarıyor, yayı elinde, duman

rengi beş av köpeği etrafında. Korkusuz Erath'ı sahilde görüyor, onu yakalayıp meşe ağacına bağlıyor, kalçasından iple sıkıcı bağlanan tutsağın iniltileri rüzgâra karışıyor.

Arindal Daura'yı alıp getirmek için onun sandalıyla denize açılıyor. Armar öfkeyle gelerek, gri tüylü okunu fırlatıyor, ok ses çıkararak senin kalbine saplanıyor, ey Arindal, oğlum! Erath'ın yerine, hainin yerine ölen sensin, sandal kayaya ulaşıyor, o yere yiğilip ölüyor. Ayaklarına doğru akıyor ağabeyinin kanı, öyle büyütü ki çığlığını, ey Daura!

Dalgalar sandalı parçalıyor. Armar denize düşüyor, ya Daura'yı kurtaracak ya da ölecek. Tepeden dalgalara doğru ani den şiddetli bir rüzgâr esiyor, o sulara gömülüyor ve bir daha da su yüzüne çıkamıyor.

Ama denizin yıkadığı kayada kızımın ağıtlarını duyuyorum. Yüksek sesle devamlı çığlık atıyor, ancak babası onu kurtaramıyor. Gece boyunca sahilde durup ayın belirsiz ışığında ona bakıyorum, gece boyunca onun çığlıklarını dinliyorum, rüzgâr sesli, yağmur şiddetli şiddetli dağın sırtını kamçlıyor. Daura'nın sesi zayıflıyor, sabah olmadan ölüyor, kayalardaki otlar arasında esen akşam yeli gibi kayboluyor. Keder içinde ölüyor ve Armin'i yalnız bırakıyor! Savaş meydanındaki gücüm yok artık, kızların arasında gurur kaynağım olan kızım öldü.

Dağda fırtına çıkışınca, şimal rüzgârı dalgaları yükseltince, seslerin yankılduğu sahilde oturur, o korkunç sahile bakarım. Alçalan ayda sık sık çocukların hayaletlerini görürüm, alacakaranlıkta hüzünlü bir uyum içinde birlikte gezinirler.”

Lotte gözyaşlarına boğulunca, sıkışan kalbi ferahlamış, ama Werther'in okuduğu şarkı kesintiye uğramıştı. Werther kağıtları bir tarafa atıp onun elini tutarak acı gözyaşları dökmüş. Lotte başını öbür eline dayayarak gözlerini mendille kapamış. İkisi de aşırı duygulanmışlar. Bu soylu insanların yazgisında kendi felaketlerini sezinlemişler, birlikte sezinlemişler ve gözyaşları birleşmiş. Werther'in dudakları ve gözleri Lotte'nin kol-

larında kor gibi yanmış; bir ürperti gelmiş Lotte'ye; uzaklaşmak istemiş, ama keder ve merhamet duyguları bayıltıcı kurşun gibi üzerine çökmüş, kendine gelmek için derin derin nefes almış, hüngür hüngür ağlarken Werther'den okumaya devam etmesini rica etmiş, hem de tüm kalbiyle rica etmiş! Werther ürpermiş, kalbi sıkışmış, kağıdı yerden alıp kesik kesik okumaya başlamış.

“Niçin uyandırıyorsun beni bahar yeli? Hem esiyor, hem de diyorsun ki: Göklerin şebnemini yağıdırırmı! Oysa yaprakları min kuruması yakın, yakın yaprakları dökecek fırtına! Yarın gezgin gelecek, gelecek ve tüm güzelliğimle beni görecek, kırarda her yanda gözleri beni arayacak, ama bulamayacak. – ”

Bu sözler bütün gücüyle bahtsızın üzerine inmiş. Werther Lotte'nin önünde büyük bir umarsızlıkla diz çökmüş, ellerini tutup gözlerine bastırmış, alnına götürmüştür, Lotte onun korkunç kararını sezer gibiymiş. Düşünceleri karmaşık olmuş, onun ellerini sıkılmış, göğsüne bastırmış, hüzünlü bir hareketle ona doğru eğilmiştir, alev alev yanın yanaklı birbirine değişmiş. Dünyayı unutmuşlardır. Werther ona sarılmış, göğsüne bastırıp titreyen, mırıldanan dudaklarını ateşli öpücüklerle boğmuştur. – Lotte yüzünü çevirip, boğulacak gibi bir sesle “Werther!” demiş eliyle hafifçe onun göğsünü kendinden uzaklaştırmaya çalışarak; “Werther!” demiş Lotte en soylu duyguların sükûneti elden bırakmayan ses tonıyla. – Werther direnmemiş, onun kollarından siyrılmasına izin vermiş ve çıldırmış gibi Lotte'nin dizlerine kapanmış. – Lotte kendini geri çekmiş, endişeli bir şaşkınlık içinde aşk ve öfke arasında gidip gelerek şöyle demiş: “Bu son! Werther! Beni bir daha görmeyeceksiniz.” Açı çekene büyük bir aşkla bakarken hızla yan odaya geçip arkasından kapıyı kilitlemiştir. – Werther onun arkasından kollarını açmış, ama durdurmaya cesaret edememiş. Başını kanepeye dayayıp yere uzanmış. Bir ses onu kendine getirinceye kadar yarım saatten

uzun bir süre öylece kalmış. Sofrayı kurmakta olan hizmetçi kızmış bu sesi çikaran. Odada bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başlamış, yine yalnız olduğunu fark ettiğinde, küçük odanın kapısına gidip alçak sesle şöyle demiş: "Lotte! Lotte! Yalnızca bir şey söyleyeceğim! Bir veda!" – Lotte sesini çıkarmamış. – Werther beklemiş, yalvarmış, beklemiş; sonra uzaklaşıp ona şöyle seslenmiş: "Hoşça kal, Lotte! Ebediyen hoşça kal!"

Kentin kapısına geldiğinde, artık onu tanıyan bekçiler geçip gitmesine ses çıkarmamışlar. Sulu kar yağdırmış, Werther kapıyı çaldığında saat on birmiș. Eve geldiğinde uşak efendisinin şapkasının olmadığını fark etmiş. Bir şey söyleme cesareti gösterememiş, soyunmasına yardım etmiş, giysilerinin hepsi ıslakmış. Şapka sonradan, vadide bakan tepenin yamacındaki bir kayanın üzerinde bulunmuş, karanlık ve yağmurlu bir gecede onun yuvarlanmadan kayaya nasıl tırmandığı ise bir türlü anlaşılamamış.

Yatağına uzanıp uzun bir uykuya çekmiş. Ertesi sabah isteği üzerine uşak ona kahve getirdiğinde mektup yazmakta olduğunu görmüş. İşte Lotte'ye yazdığı mektuptaki satırlar:

"Son kez, bu gözleri son kez açıyorum. Ah, güneşi bir daha görmeyecekler, bulutlar ve sisten güneş görünmüyör. Yas tut ey doğa! Senin oğlun, senin dostun, senin sevgilin yolun sonuna yaklaşıyor. Lotte, bu eşsiz bir duygum, ama bulanık bir düşte kendi kendine söylemek gibi: Bu sonuncu sabah! Sonuncu! Lotte bu sözcük bana bir şey ifade etmiyor: Sonuncu. Burada bütün gücümle ayaktayım, oysa yarın cansız halde yere uzanmış olacağım. Ölmek! Bu ne demek? Bak, biz ölümden bahsederken, düş görüyoruz. Ölüm döşeğinde birkaç insan gördüm ben; insanların düşünce yapısı o kadar sınırlı ki, yaşamlarının başı ve sonu hakkında hiçbir fikirleri yok. Şimdi bile sen benimsin, ben seninim! Seninim ey sevgili! Bir an için – ayrılmış, boşanmış – belki sonsuza dek! – Hayır, Lotte, hayır – öbür dünyaya nasıl göç ederim? Sen nasıl göç edersin? Hani

biz? – Göçüp gitmek! – Ne demek? Yine tek bir söz, boş bir yankı, yüregime duygular katmıyor. – Ölü, Lotte! Kara toprağa gömülülmüş olmak, o kadar dar yere! O kadar karanlık! – Umarısız gençlik günlerimde benim için çok şey ifade eden bir hanım arkadaşım vardı; öldü ve cenazesinin peşinden gidip mezarinin başında durdum, tabutu aşağıya indirildi, ip tabutun altından ses çıkararak kayboldu ve tekrar yukarıya çekildi, sonra kürekle ilk toprak mezara atıldı, ürkütücü tabuttan boğuk bir ses çıktı, daha boğuk, gittikçe boğuklaşan bir sesle en sonunda tabut toprakla örtüldü! – Mezarın yanına yiğildim – duygulanmış, sarsılmış, korkmuşum, iç dünyam parçalanmıştı, ama benim için nasıl olduğunu – nasıl olacağını bilmiyordum – Ölmek! Mezar! Bu sözcükleri anlamıyorum.

Ah, beni bağışla! Beni bağışla! Dün! Keşke yaşamımın son anı olsaydı. Ey sen melek! İlk kez, ilk kez hiçbir kuşkuya kapılmaksızın mutluluk duygusu iç dünyamın derinliklerini kor gibi yaktı: O beni seviyor! O beni seviyor! Senin dudaklarından gelen kutsal ateş benimkileri hâlâ yakıyor, kalbimdeki yeni ve sıcak bir hız. Beni bağışla! Beni bağışla!

Ah, beni sevdigini biliyordum, bunu senin ilk duygulu bakışlarından, tokalaştığımız ilk andan beri biliyordum, yine de senden ayrı olduğum, Albert'i senin yanında gördüğüm zamanlar hummalı bir kuşkuyla yeniden cesaretimi yitiriyordum.

O uğursuz insanların arasında bana tek kelime bile edemediğin, elimi bile sıkmadığın için gönderdiğin çiçekleri anımsıyor musun? Ah, onların önünde gece yarısına kadar diz çöktüm, senin aşkınnın mührüydü onlar benim için. Ama ah, kutsal ve görünür işaretlerle Tanrı'sının kendisine fazlaıyla sunduğu lütfu duygusu, inançlı birinin ruhunda zamanla nasıl azalırsa, bu duygular da gelip geçti.

Her şey geçici, ama hiçbir sonsuzluk, dün dudaklarında tatlığım, içimde hissettiğim o ateşli deneyimi söndüremez! O beni seviyor! Bu kollar ona sarıldı, bu dudaklar onun dudaklarında titredi, bu ağız onunkinde kekeledi. O benim! Sen benimsin! Evet Lotte, sonsuza kadar.

Albert'in senin kocan olması ne anlama geliyor? Koca! Bu dünya için bir tanımlama olabilir – ve seni sevmem, seni onun kollarından kendiminkine çekmem bu dünya için günah mı peki? Günah? Tamam, bunun kefaretini ben öderim; onu ben tüm hazzıyla tattım, bu günahı, yaşam iksirini ve gücünü içime çektim. O andan itibaren benim oldun! Benim, ey Lotte! Ben önden gidiyorum! Baba'ma gidiyorum³⁶, Baba'na gidiyorum. Ona yakı나cağım, sen gelinceye kadar beni avutacak, sana doğru uçup, sana dokunup Sonsuz Olan'ın gözü önünde ebediyete kadar kucak kucağa seninle kalacağım.

Düş görmüyorum, hezeyan içinde değilim! Mezara bir adım kala aklım başında. Öleceğiz! Yine görüşeceğiz! Anneni göreceğiz! Onu göreceğim, onu bulacağım, ah, karşısına geçip kalbimden geçenleri bir bir anlatacağım! Annene, senin benzerine.”

Saat on bire doğru Werther uşağına Albert döndü mü diye sormuş. Uşak şunları söylemiş: Evet, atla eve doğru gittiğini gördüm. Bunun üzerine efendisi ona üzerinde bir not bulunan açık bir kağıt vermiş:

“Çıkmayı düşündüğüm seyahat için tabancalarınızı bana ödünç verir miydiniz? Çok mutlu olun!”

Albert'in sevgili eşi son gece az uyumuş; korktuğu şey kesinleşmiş, bir şekilde kesinleşmişti, ama onun bunu hissetmesi ve bundan dolayı telaşa kapılması olanaksızdı. Gerçi her zaman saf ve huzurlu olan ruh hali, ateşli bir öfke içindeymiş, güzel yüreği aklından geçen bin türlü düşünceyle sarsılmış: Yüreğinde hissettiğlerinin sebebi Werther'in sarılmalarından kaynaklanan ateş miydi? Onun cüreti karşısındaki iradesizliği miydi? Çok serbest ve özgür bir masumiyet ile kendine dair

³⁶ Kutsal Kitap: Yeni Ahit, Yuhanna 13 (1); 14 (28). (ç.n.)

endişesiz bir güven duygusuna sahip olduğu o günleri, o anki durumuyla sıkıntı içinde karşılaşması mıydı? Kocasını nasıl karşılaşacaktı, yaşadığı olayı tüm ayrıntılarıyla anlatması gerekirkent anlatma cesaretini gösteremeyeceği kocasını nasıl karşılaşacaktı? İkisi de uzun süredir suskundular, suskunluğu ilk kendisi mi bozacaktı; hem de kocasına hiç de uygun olmayan bir zamanda bu kadar beklenmedik bir açıklamayı mı yapacaktı? O ani felaketi anlatmak şöyle dursun, sadece Werther'in ziyaret haberini vermenin bile onu olumsuz etkileyeceğinden korkuyordu. Kocasının kendini hiç yanlış anlamayalığını, önyargısız kabulleneneğini umabilir miydi? Kocasının içinden geçenleri anlamasını dileyebilir miydi? Bir de karşısında her zaman kristal kadar şeffaf ve özgür durduğu, hiçbir düşüncesini asla gizlemediği, gizleyemeyeceği kocasına karşı ikiyüzlülük edebilir miydi? Birbiri ardına gelen bu düşünceler onun sıkılmasına neden olmuş; kendisi için yitik olan, bırakamayacağı, – maalesef – kendi haline bırakmak zorunda olduğu, kendisini kaybederse hiçbir dayanağı kalmayacak olan Werther'e dönüyormuş düşünceleri durmadan.

Kendine o an açıklayamasa da aralarındaki iletişimszlik, üzerinde büyük bir ağırlık oluşturmuş! Bu kadar anlayışlı ve iyi insanlar olmalarına rağmen gözle görülmeyen farklılıklar nedeniyle susmaya başlamışlar, her biri kendinin haklı, diğerinin haksız olduğunu düşünmüş, ilişkiler öylesine karmaşık, öylesine içinden çıkılmaz hale gelmiş ki, her şeyi belirleyecek şu hassas anda sorunu çözmek olanaksızlaşmış. Mutlu bir samimiyet onları yeniden birbirine yakınlaştırsa, sevgi ve anlayış karşılıklı olarak tesis edilebilse, içindekileri söyleyebilseler, dostumuz belki de kurtarılabilirdi.

Buna özel bir durum daha eklenmiş. Mektuplarından bildiğimiz gibi Werther bu dünyadan ayrılma arzusunu hiç saklamamıştı. Albert onunla sık sık tartışmıştı, ayrıca Lotte'yle kocası arasında da bu konuya ilgili olarak zaman zaman konuşmalar yapılmıştı. Böyle bir eyleme kesinlikle karşı olan Albert

asında kişiliğine ters düşse de, bir tür hassasiyetle böyle bir niyetin ciddiyetinden çok kuşku duyduğuna dair sebepleri olduğunu defalarca açıklamaya çalışmıştı. Hatta bununla ilgili bazı şakalar yapmış, böyle bir şeyin olabileceğine inanmadığını Lotte'ye söylemişti. Kötü düşünceleri Lotte'yi karamsar bir tabloya sürüklерken, Albert'in bu sözleri onu bir yandan rahatlatıyordu, ama diğer yandan tam da bu sebeple o andaki bunaltıcı endişelerini kocasına söylemek konusunda kendisini engellenmiş hissediyordu.

Albert eve döndüğünde, Lotte onu mahcup bir telaşla karşılamış, kocası işlerini halledemediğinden neşeli değilmiş, komşu yerleşimdeki yargıcı inatçı ve dar görüşlü biri olduğunu anlamış. Ayrıca yolun kötü olması da canını sıkmış.

Kendisi yokken neler olup bittiğini sorunca, Lotte aceleye, Werther dün akşam buradaydı demiş. Albert mektup var mı diye sormuş, yanıt olarak gelen paketlerle birlikte bir mektubun odasına konulduğu söylemiş. Albert odasına gidince, Lotte yalnız kalmış. Sevdigi ve saydiği kocasının varlığı kalbinde yeni bir his uyandırmış. Onun yüce gönüllülüğünü, aşkıni, iyiliklerini hatırlamak Lotte'nin ruhunu daha çok sakinleştirmiş, onun arkasından gitmek için gizli bir arzu duymuş, elişi ni yanına alıp her zamanki gibi Albert'in odasına gitmiş. Onun paketleri açıp okumakla meşgul olduğunu görmüş. Bazıları pek sevindirici şeyler gibi görünmemiş gözüne. Lotte birkaç soru sormuş, Albert kısa kısa yanıtlar verip yazı yazmak üzere maysaya geçmiş.

Bu şekilde bir saat yan yana geçirmişler. Lotte'nin ruhu gitikçe daha karamsar bir hale bürünmüş. Albert'in neşesi tamamen yerinde olsa bile, kendisi için önemli şeyleri ona söylemekte çok zorlanacağını hissediyormuş, böyle bir şeyi saklamaya ve gözyaşlarına engel olmaya çalışırken endişesini artıran bir hüzne kapılmış.

Werther'in uşağının gelmesi de onu iyice bunalıma sokmuş; usak elindeki notu Albert'e uzatınca, Albert kayıtsız bir tavır-

la karısına dönüp şöyle demiş: "Tabancaları ona ver." – "İyi seyahatler dileğimi iletin." demiş delikanlıya. – Lotte yıldırmış çarpılmış gibi olmuş, ayağa kalkıp kalkmamakta tereddüt geçirmiş, kendisine neler olduğunu bilmiyormuş. Yavaşça duvara doğru yürümüş, titreyerek silahları indirmiştir, tozlarını almış ve duraksamış, Albert soru soran bakışlarla kendisini sıkıştırmaya kararsızlığı daha da sürecekmiş. Bir söz bile edemeden uğursuz silahları delikanlıya vermiş, uşak evden çıkıp gidince elini toplayıp karışık duygularla odasına geçmiş. Aslında yüreği olabilecek felaketleri sezinlemeye başlamış. Neredeyse kocasının ayaklarına kapanıp ona her şeyi, dün akşam olanları, suçunu ve sezgilerini anlatacakmiş. Sonra bu girişimin de bir işe yaramayacağını anlamış, kocasını Werther'e gitmeye ikna etme ümidi çok zayıfmiş. Sofra kurulmuş, yalnızca bir şey sormak için uğrayan bir kız arkadaşı hemen gidecekken yemeğe kalmış ve sofradaki sohbeti biraz olsun katlanılır kılmış; kendilerini zorlamışlar, konuşmuşlar, anlatmışlar, sorunlarından uzaklaşmışlar.

Uşak tabancalarla geldiğinde, Werther onları Lotte'nin verdigini duyunca silahları büyük bir sevinçle eline almış. Kendisine ekmek ve şarap getirtip yemeğe gitmesi için uşağa izin vermiş ve oturup yazmaya başlamış.

"Senin ellerine değdi bu silahlar, tozlarını almışın, onları bin kez öptüm, çünkü sen onlara dokundun! Ve sen göksel varlık, kararımı onaylıyorsun ve sen Lotte, ölümümün elinden olmasını istedigim sen, bana silahları yolluyorsun, ben de alıyorum, ah! Öleceğim. Ah, uşağımı soruya çektim. Silahları ona verirken titremişsin, ama bir veda sözcüğü bile etmemişsin! – Alacağın olsun! Alacağın olsun! Bir hoşça kal bile yok öyle mi? – Beni sonsuza dek sana bağlayan o an yüzünden kalbinin kapılarını bana kapattın mı? Lotte, bin yıl geçse bile o iz silinemez! Senin için yanıp tutuşan bu kişiden nefret edemeyeceğini hissediyorum."

Yemekten sonra uşağa bütün valizleri toplamasını emretmiş, birçok kâğıt yırtmış, dışarıya çıkıp ufak tefek borçları kapatmış. Tekrar eve gelmiş yine dışarıyı çıkış kentin kapısına doğru yürümuş, yağmura aldırit etmeden kontun yaptırdığı parka gitmiş, sonra oralarda dolaşmış ve gece çökmek üzereyken geri dönüp yazı yazmayı sürdürmüştür.

“Wilhelm, son kez kırlara, ormana, gökyüzüne baktım. Sen de hoşça kal! Sevgili anneciğim, beni affedin! Onu teselli et Wilhelm! Tanrı sizi korusun! Bütün işlerimi hallettim. Hoşça kalın! Yine görüşeceğiz, hem de daha mutlu olarak.”

“Sana kötülük ettim, Albert beni bağışla. Yuvarın huzuru-
nu kaçırdım, aranızdaki güven duygusunu sarstırm. Hoşça kal!
Bu duruma son veriyorum. Ah, ölümüm size mutluluk getir-
sin! Albert! Albert! O meleği mutlu et! Böylelikle Tanrı lütfu-
nu senden esrigemez!”

Akşam uzun süre kâğıtlarla uğraşmış, birçok şeyi yırtıp sobaya atmış, Wilhelm'in adresinin yazılı olduğu birçok paketi mühürlemiş. İçlerinde kısa makaleler, kesik kopuk düşünceler varmış, bunların bazılarını ben de gördüm; saat onda sobanın ateşini takviye ettirdikten ve kendisine bir şişe şarap getirtti-
ken sonra uşağı uyumaya göndermiş, onun odası da diğer ca-
lışanların yatak odaları gibi dışında, evin arka tarafında epey-
ce uzaktaymış, uşak sabah vakitten kazanmak için elbiseleriy-
le yatağa uzanmış; çünkü efendisi ona posta arabasının altından
önce evin önüne geleceğini söylemiş.

“On birden sonra
Etrafındaki her şey öyle sessiz, ruhum öyle huzurlu ki. Şükür sana Tanrım, son anlarımda bu sıcaklığı, bu gücü bana ba-
ğışladığın için.

Pencereden bakıyorum, en değerlim benim, gelip geçen fır-
tınalı bulutların arasında sonsuz gökyüzünün yıldızlarını bir
bir görüyorum! Hayır, siz düşmeyeceksiniz! Sonsuz Olan sizi

bağrına basacak, beni de. Yıldızlar içinde en sevdiğim Büyükkayı'yı görüyorum. Geceleri senden her çıktığında, bahçe kapısının önüne varınca hep karşıma çıktı. Büyük bir esriklik içinde ona defalarca bakar, birçok kez yukarıya kaldırıldığım ellerimle onu o anki mutluluğumun simgesi, ilahi bir sembolü olarak gördüm! Ayrıca – Ey Lotte, seni bana anımsatmayan bir şey var mı acaba? Her yanında sen yok musun? Ey azize, dokunduğun her şeyi, önemsiz bile olsa, doyumsuz bir çocuk gibi zorla sahiplenmedim mi?

Tatlı siluet portren! Vasiyetim onun sana geri verilmesi, Lotte, lütfen ona değer ver. Üzerine binlerce, binlerce öpüçük kondurdum, her dışarıya çıkışta, her eve gelişte ona el salladım.

Yazdiğim küçük notta babandan cenazemle ilgilenmesini rica ediyorum. Kilisenin mezarlığında iki tane ıhlamur ağacı var, arka tarafta, kırlara bakan köşede; oraya gömülmek istiyorum. Bunu dostu için yapabilir, yapacaktır. Sen de ondan ricada bulun. Dindar Hıristiyanların bedeni zavallı talihsiz bir adamın yanında yatmak zorunda kalmasın. Ah, keşke beni yol kenarına ya da issız vadide gömserler de, rahipler ve Levililer mezar taşımın önünde istavroz çıkararak geçip gitse, Samiriyeliler de gözyaşı dökse.³⁷

Burada, Lotte! Ölümün esrikliğini içeceğim soğuk ve korkunç kâseyi tutmak beni ürpertmiyor!³⁸ Onu bana uzatan sensin, ben de almazlık etmiyorum. Hepsil! Hepsil! Böylelikle yaşamımdaki arzu ve isteklerimin hepsi gerçekleşti. Ölümün tunçtan kapısını bu kadar soğukkanlı, bu kadar sakin çalabilmek.

Senin uğruna ölmek, senin uğruna kendimi feda etmek mutluluğuna erekileceğim Lotte! Yaşamında yeniden huzur ve mutluluğu bulmayı sağlayacaksa, korkusuz ve mutlu gi-

³⁷ Kutsal Kitap: Yeni Ahit, Luka 10 (31-33). (ç.n.)

³⁸ age: Yeni Ahit, Yuhanna 18 (11). (ç.n.)

derim. Ama ah! Sevdikleri için kanını akıtan, öлerek dostlarına yeni ve renkli bir yaşam hazırlayan çok az sayıda değerli insana nasip olur bu.

Bürelbiselerle, Lotte, gömülmek istiyorum, sen dokunup onları kutsamışın; babandan da bunu rica ettim. Ruhum tabutun üzerinde dolaşmaya başladı bile. Ceplerimi karıştırmalar. Seni ilk kez çocukların arasında gördüğümde göğüsündeki şu soluk kırmızı kurdele – Ah, çocukları bin kere öp ve onlara bahtsız dostunun yazgısını anlat. Sevimli şeyler! Etrafında kaynaşıyorlar sanki. Ah, sana nasıl bağlandım! Seni gördüğüm ilk andan beri seni bırakmadım! – Bu kurdele benimle birlikte gömülsün. Onu bana doğum günümde hediye etmiştin! Her şeyi karmakarışık bir hale getirdim! – Ah, bu yolun beni buralara getireceğini hiç düşünmemiştim! – Sakin ol!

Silahlar dolu – Saat on ikiyi vuruyor! Buraya kadarmış! – Lotte! Lotte, hoşça kal! Hoşça kal!”

Bir komşu baruttan çikan ateşi görmüş, patlamayı işitmış; her şey sessizliğe büründüğünden üstünde durmamış.

Sabahleyin saat altıda uşak lambayla içeriye girmiş. Yerde yatan efendisini, tabancayı ve kanı görmüş. Ona seslenmiş, sarsmış; cevap alamamış, hırıltıyla nefes almaktaymış sadece. Doktorlara, Albert'e koşmuş. Lotte kapının çingirağını duyduğunda eli ayağı titremiş. Kocasını uyandırmış, kalkmışlar, uşak fer-yat edip dili dolaşarak haber vermiş, Lotte Albert'in önünde bayılarak yere yiğilmiştir.

Doktor bahtsız adamın yanına geldiğinde onu iş işten geçmiş halde yerde bulmuş, nabızı atmaktaymış, tüm uzuvaları hareketsizmiş. Sağ gözünün üstünden kafasına ateş ettiğinden benni dışarıya fırlamış. Bu yetmezmiş gibi bir de kolundaki bir damardan kan akıtmış, ama hâlâ nefes almaktaymış.

Sandalyenin kolundaki kandan, bu eylemi yazı masasının önünde otururken gerçekleştirdiği anlaşılmış, sonra yere yiğildiğında çırpinarak sandalyenin yanında yuvarlanmış olmalı.

Pencere tarafında gücsüz halde sırtüstü yerde yatıyordu, tam tekmil giyinikmiş, çizmeleri ve sarı yelekli mavi frakı üzerindeydi.

Evdekiler, komşular, kent ahalisi arasında büyük bir telaş yaşanmış. Albert içeri girmiştir. Werther'i yatağa uzatmışlar, alnı sargılıymiş, yüzü ölü yüzü gibiymiş, hiçbir uzvunu oynatamamış. Cigerlerinden hâlâ korkunç hırıltılar gelmekteydi, bazen zayıf, bazen daha güçlü; ömesi beklenmiştir.

Şaraptan sadece bir bardak içmiş. "Emilia Galotti" yazı masasının üzerinde açık duruyormuş.

Benden Albert'in şaşkınlığını, Lotte'nin feryatlarını anlatmamı beklemeyin.

Yaşlı yargıç haber üzerine atıyla dörtnala oraya gelmiş, ölmekte olan Werther'i en acı gözyaşlarıyla öpmüş. Büyük oğulları onun arkasından yürüyerek gelmişler, yüzlerinde müthiş bir üzüntü ifadesiyle yatağın yanında diz çöküp onu ellerinden, dudağından öpmüşler, onun en çok sevdiği en büyük oğlan ise dikkatle ağızından çıkan sesleri dinlemiştir, son nefesini verdiğinde onu zorla geri çekmişler. Ögle vakti saat on ikiyi vurduğunda ölmüş. Yargıcın orada bulunması ve aldığı önlemler insanların izdiham oluşturmasının önüne geçmiştür. Gece on bire doğru³⁹ onu seçtiği yere gömdürmüştür. Yaşlı adam ve oğulları cenazenin arkasında yürümüştür, Albert gidememiştir. Lotte'nin yaşamından endişe etmektedir çünkü. Onu zanaatkârlar taşıdı. Cenazesine eşlik eden bir din adamı bile yokmuş.

³⁹ On sekizinci yüzyılın sonuna doğru cenazeler genellikle akşamüstü veya geceleri gömülürdü. Tabutu da bir esnaf lonaçasının zanaatkârları taşırdı, intihar sonucu gerçekleşen ölümlerde de hiçbir din adamı cenazeye eşlik etmezdi. (ç.n.)

Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832): Alman edebiyatının dünyaca ünlü, en önemli yazarlarındandır. Hukuk eğitimi alan ve resim sanatına da ilgi duyan Goethe, doğa bilimleriyle de uğraşmış, araştırmalar yapmış, yazılar yazmıştır. Dünya görüşünü ve sanat anlayışını aktardığı Şiir ve Hakikat en dikkati çekici eserlerinden biridir. Ayrıca Roma Ağıtları, Faust ve pek çok eseri yayımladığı dönemde büyük ilgi görmüş, yazarın yüzyıllar süren edebi ümünü pekiştirmiştir. 1774 yılında yazdığı Genç Werther'in Acıları daha önce şiirleri ve oyunları yayımlanan Goethe'nin ilk romanıdır. Eser büyük bir ilgiyle karşılanmış ve 25 yaşındaki yazara kısa sürede bütün Avrupa'da ün kazandırmıştır.

Mahmure Kahraman (1956): Lise eğitimini Trabzon'da tamamladıktan sonra, iki yıl Münih'te yaşadı ve Goethe Enstitüsü'ne devam etti. 1983 yılında Ankara Üniversitesi DTCF Alman Dili ve Edebiyatı bölümlerini bitirdi. Yüksek lisans eğitimini 1986'da, doktora eğitimiini 1992 yılında tamamladı. F. E. Üniversitesi'nde Almanca okutmanı olarak çalıştı. J. P. Eckermann, F. Nietzsche ve J.W. Goethe'den çeviriler yaptı.

KDV dahil fiyatı

8 TL

786053 603511